

De legitimiteit van burgerparticipatie

Een onderzoek naar de invloed van burgerparticipatie binnen het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad' van de gemeente Rotterdam op de input- throughput- en outputlegitimiteit

Wouter Westerveld

Erasmus Universiteit Rotterdam

Faculteit Sociale wetenschappen, Bestuurskunde

Master Governance en Management van Complexe Systemen

Begeleider: prof. dr. J. Edelenbos

Tweede lezer: dr.ir. J. Eshuis

Mei 2017

Voorwoord

Met groot genoegen presenteer ik u mijn scriptie over de invloed van burgerparticipatie op de legitimiteit als slotstuk van mijn master Governance en Management van Complexe Systemen. Hoewel ik blij en opgelucht ben dat ik mijn scriptie en daarmee ook mijn opleiding heb afgerond kijk ik met erg veel plezier terug op de opleiding Bestuurskunde en mijn master in het bijzonder. Zo heb ik met veel interesse en vaak ook met veel plezier aan mijn scriptie gewerkt. Voornamelijk de combinatie van mijn scriptie en stage sprak mij aan. Hierbij was het erg interessant om de theorie te toetsen aan de praktijk en door middel van interviews te onderzoeken in hoeverre theoretische concepten terugkomen bij verschillende participatieprojecten.

Voor het resultaat wil ik allereerst de gemeente Rotterdam bedanken, voor het feit dat zij mij de mogelijkheid hebben geboden een afstudeerstage te lopen binnen één van hun programma's. Hierdoor heb ik geleerd hoe het is om mee te draaien binnen een gemeentelijke organisatie en er was daarbij ook voldoende tijd om te werken aan mijn scriptie. Hierbij ben ik in het bijzonder mijn stagebegeleider Roy Geurs dankbaar voor zijn ondersteuning van zowel mijn scriptie als van mijn werkzaamheden voor de gemeente.

Daarnaast wil ik ook mijn begeleider vanuit de universiteit, Jurian Edelenbos, bedanken voor zijn feedback en ondersteuning van mijn onderzoek. Voornamelijk was het erg leerzaam om samen over de verschillende theoretische concepten te overleggen om hierin een duidelijk onderscheid te kunnen aanbrengen. Ook de tweede lezer, Jasper Eshuis, ben ik dankbaar voor zijn concrete feedback voor de laatste aanpassingen van de scriptie.

Tot slot ben ik ook alle respondenten dankbaar voor het feit dat zij bereid waren tijd voor mijn onderzoek vrij te maken en daarnaast ook erg openhartig waren tijdens de interviews.

Veel leesplezier,

Wouter Westerveld

Samenvatting

Om meer hoogopgeleiden aan Rotterdam te binden is de gemeente het programma 'Sterke Schouder Sterke Stad' gestart. Als onderdeel hiervan heeft de gemeente een aantal participatieprojecten opgestart om dit te bewerkstelligen. De projecten moeten er op verschillende manieren voor zorgen dat hoogopgeleiden op een prettigere manier in Rotterdam wonen en zich ook meer verbonden voelen met de stad.

In dit onderzoek staat de legitimiteit van de projecten centraal. De hoofdvraag van dit onderzoek is: *Wat is de invloed van de nieuwe interactieve manier van werken binnen de gemeente Rotterdam op de legitimiteit van het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad'?* Enerzijds is onderzocht welke invloed de voorwaarden om te participeren (CLEAR-model) hebben op de representativiteit (breedte van participatie) en de mate waarin bewoners invloed hebben op het besluitvormingsproces (diepte van participatie). Vervolgens is onderzocht welke invloed deze breedte en diepte van participatie (sterkte van participatie) weer heeft op de legitimiteit. Bij de legitimiteit is onderscheid gemaakt tussen inclusiviteit (inputlegitimiteit), het proces (throughputlegitimiteit) en de resultaten (outputlegitimiteit). Dit is onderzocht bij vier verschillende participatie projecten en daarbij zijn er in totaal 21 mensen verdeeld over alle projecten, zowel ambtenaren als bewoners, geïnterviewd.

Uit deze interviews kwam allereerst naar voren dat de bij verschillende projecten bepaalde voorwaarden voor participatie ontbreken en van invloed zijn op de sterkte van participatie. Zo heeft een gebrek aan de voorwaarden competentie en urgentie, onder bewoners tot invloed dat de participatie minder representatief is. Doordat bij voornamelijk allochtonen, laagopgeleiden en studenten één of allebei van deze competenties ontbreken zijn zij ondervertegenwoordigd bij participatieprojecten. Een gebrek aan deze competenties zorgt ervoor dat participatieprojecten minder representatief zijn. Wat hierbij opvalt, is dat zowel bewoners als ambtenaren bij intensieve participatieprojecten zelf ook een voorkeur hebben voor hoogopgeleiden. Een andere conclusie uit dit onderzoek is dat projecten waarbij bewoners meer inspraak hebben (meer diepte) deze niet als meer legitiem worden beoordeeld. Van de onderzochte projecten waarbij bewoners meer invloed hebben, leidde dit niet tot betere resultaten (outputlegitimiteit). Ook kwam naar voren dat het niet duidelijk communiceren van de sterkte van participatie en voornamelijk de verantwoordelijkheden negatieve gevolgen heeft voor de throughputlegitimiteit van het project. Over het algemeen is deze throughputlegitimiteit maar ook de outputlegitimiteit beter beoordeeld door de ambtenaren dan door de bewoners. De laatste conclusie, is dat hoewel er veel invloeden waarneembaar waren tussen sommige concepten van participatie er soms juist geen invloed waarneembaar was op de legitimiteit. In hoeverre een project legitiem wordt beoordeeld hangt dus niet alleen af van de voorwaarden

voor en sterkte van participatie maar blijft voor een deel onvoorspelbaar. Er is geen strategie waarmee in elke situatie volledige legitimiteit kan worden bereikt.

Op basis van grotendeels de conclusies volgen hieruit een aantal aanbevelingen. Allereerst moet een gemeente accepteren dat participatie in veel gevallen niet representatief is en daarbij een keuze moet maken. Of het zo laagdrempelig mogelijk maken en proberen zo veel mogelijk mensen erbij te betrekken of accepteren dat het niet representatief is maar wel zo goed mogelijk alle belangen, niet in persoon, vertegenwoordigd laat worden. Daarnaast moet het verantwoordelijkheden duidelijker communiceren, vaker evalueren en bewoners naar hun tevredenheid over het proces vragen. Hier deels mee samenhangend, moet een gemeente kritischer naar participatieprojecten kijken. Continu overleggen met bewoners of afspraken duidelijk zijn en ook realiseren dat bewoners snel ontevreden kunnen zijn. Als laatste aanbeveling aan de gemeente zou een gemeente ook goed per project kunnen kijken welke participatiestructuur daarop aansluit. Wanneer bepaalde voorwaarden voor participatie ontbreken de sterkte daar op aanpassen om zo tot een goede legitimiteit te komen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Inhoudsopgave	6
1. Inleiding	8
1.1 Sterke Schouders Sterke Stad	8
1.2 Nieuwe interactieve manier van werken	9
1.3 Legitimiteit	10
1.4 Probleemstelling	11
1.5 Relevantie	11
2. Theoretisch kader	13
2.1 Interactive governance	13
2.1.1 Wat is interactive governance	13
2.1.2 Oorzaken interactive governance	14
2.1.3 Toegevoegde waarden van interactive governance	15
2.2 Burgerparticipatie	16
2.2.1 Voorwaarden voor participatie	17
2.2.2 Breedte van participatie	18
2.2.3 Diepte van participatie	18
2.3 Legitimiteit	19
2.3.1 Inputlegitimiteit	20
2.3.2 Throughputlegitimiteit	21
2.3.3 Outputlegitimiteit	22
2.4 Conceptueel model	23
3. Methodologie	25
3.1 Onderzoeksopzet	25
3.1.1 Methoden dataverzameling	25
3.1.2 Methoden data-analyse	25
3.1.3 Caseselectie	26
3.1.4 Respondenten selectie	26
3.2 Betrouwbaarheid en validiteit	26
3.2.1 Betrouwbaarheid	26
3.2.2 Validiteit	27
3.3 Operationalisatie	28
4. Analyse	32
4.1 Doelen en uitvoering van het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad'	32
4.1.1 Assendelftplein	33
4.1.2 Droomhofjes	34
4.1.3 Bootcamp	34
4.1.4 Singeldingen	35
4.2 Voorwaarden en sterkte van participatie	35
4.2.1 Voorwaarden van participatie (CLEAR-model)	36

4.2.2 Breedte van participatie.....	44
4.2.3 Diepte van participatie.....	47
4.3 Legitimiteit van de verschillende participatieprojecten	50
4.3.1 Inputlegitimiteit.....	50
4.3.2 Throughputlegitimiteit.....	54
4.3.3 Outputlegitimiteit.....	59
4.4 Invloed van het CLEAR-model op sterkte van participatie.....	63
4.4.1 Invloed can do op sterkte.....	63
4.4.2 Invloed like to op sterkte.....	65
4.4.3 Invloed enabled to op sterkte.....	67
4.4.4 Invloed asked to op sterkte.....	68
4.4.5 Invloed responded to op sterkte.....	70
4.4.6 Tussenconclusie CLEAR op sterkte van participatie.....	70
4.5 Invloed sterkte van participatie op legitimiteit.....	71
4.5.1 Invloed breedte van participatie op legitimiteit.....	72
4.5.2 Invloed van diepte van participatie op legitimiteit.....	75
5. Conclusie.....	80
5.1 Deelvragen.....	80
5.2 Hoofdvraag.....	82
5.3 Aanbevelingen.....	83
5.4 Discussie.....	84
5.5 Reflectie.....	86
Literatuurlijst.....	88
Bijlagen:	
1. Overzicht doel programma Sterke Schouder Sterke Stad.....	91
2. Overzicht respondenten.....	92
3. Vragenlijst Respondenten.....	93

1. Inleiding

1.1 Sterke Schouders Sterke Stad

In 2015 is de gemeente Rotterdam gestart met het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad' (hierna Sterke Schouders) opgesteld. Dit programma beoogt het aandeel hoogopgeleiden in Rotterdam te vergroten (Gemeente Rotterdam, 2016 (1)). Rotterdam heeft momenteel relatief minder hoogopgeleiden dan andere grote steden. In Rotterdam was in 2014 35% hoger opgeleid ten op zichte van 41%, 52% en 60% hoger opgeleiden in respectievelijk Den Haag, Amsterdam en Utrecht. Dit betreft alle personen van de beroepsbevolking met een voltooide hbo of wo (bachelor of master) opleiding (EVR, 2016).

Met het programma 'Sterke Schouders' richt de gemeente Rotterdam zich op vier verschillende groepen hoogopgeleiden: studenten, young professionals (mensen vanaf 25 tot 35 jaar), gezinnen (mensen van 35 tot 55 jaar met minimaal één kind) en herontdekkers (mensen vanaf 55 jaar waarvan de kinderen het huis uit zijn). Studenten nog geen hoogopgeleiden aangezien zij nog geen opleiding hebben afgerond maar vallen wel binnen de doelgroep van het programma en worden tot sterke schouders gerekend. Meer hoogopgeleiden moeten ervoor zorgen dat de economie van de stad wordt bevorderd en dat daarmee de stad ook aantrekkelijker wordt voor bedrijven. Hoewel het programma zich in eerste instantie richt op hoogopgeleiden, biedt de komst van hoger opgeleiden volgens de gemeente ook voordelen voor laagopgeleiden. Zo geven hoogopgeleiden meer geld uit aan allerlei diensten zoals het bezoeken van cafés, bioscopen en concerten dan laagopgeleiden. De komst van hoogopgeleiden zorgt voor meer laaggeschoolde werkgelegenheid, meer personeel in cafés bijvoorbeeld. Echter een deel van deze banen zal worden vervuld door hoogopgeleiden, studenten of mensen uit andere gemeenten (Gemeente Rotterdam, 2016 (1)).

Het programma heeft een sterke overlap met andere programma's. Om te voorkomen dat men in elkaars vaarwater zit vindt er veel afstemming plaats tussen de verschillende programma's. Hierbij faciliteert Sterke Schouders de bestaande programma's en probeert deze verder te brengen. Om meer hoogopgeleiden naar Rotterdam te laten verhuizen is volgens de gemeente een integrale doelgroepaanpak nodig waarbij gericht verschillende acties ondernomen worden. Vervolgens zijn op basis van wensen en behoeften van bewoners van Rotterdam 15 projecten opgesteld die de binding van Rotterdammers met de stad moeten vergroten.

Bij deze 15 projecten wordt door de gemeente een onderscheid gemaakt tussen vier verschillende soorten inspanningen: 'inspanningen die bijdragen aan een hoger aanbod van voorzieningen en de aantrekkelijkheid van de stad vergroten, inspanningen die initiatieven vanuit de stad mogelijk maken

en de binding met de stad verhogen, inspanningen die Rotterdam laten zien en ook beogen de binding met de stad te verhogen en inspanningen die ervoor moeten zorgen dat ambtenaren van de gemeente leren om de tevredenheid van bewoners over de gemeente te verhogen' (Gemeente Rotterdam, 2016 (1)).

1.2 Nieuwe interactieve manier van werken

De gemeente Rotterdam wil daarnaast toewerken naar een andere manier van denken bij haar personeel. De gemeente wil een cultuuromslag bewerkstelligen binnen haar organisatie waarbij het personeel minder denkt in problemen maar meer in kansen en minder vanuit het aanbod maar meer vanuit de vraag. Dit houdt onder andere in dat de gemeente er niet alleen is voor de kansarmen maar zich ook richt tot de kansrijken van de stad (Gemeente Rotterdam, 2016 (2)). Vandaar dat het programma Sterke Schouders zich in eerste instantie richt op de hoogopgeleiden van de samenleving.

Tevens wordt toegewerkt naar een andere relatie met de bewoners. Waar voorheen burgers voornamelijk worden geïnformeerd over problemen wordt tegenwoordig gepoogd om bewoners steeds actiever en op verschillende manieren te betrekken bij besluitvorming en besluituitvoering. De gemeente verwacht een actieve houding van haar bevolking in het meedenken en praten over problemen en kansen in de gemeente (Gemeente Rotterdam, 2017 (3)).

Het programma Sterke Schouders gaat hierbij nog een stap verder en haakt aan bij ideeën en wensen vanuit de stad. Bewoners komen met plannen en de gemeente ondersteunt en faciliteert waar nodig. Minder zelf uitvoeren en meer initiatieven uit de stad mogelijk maken. Dit is de werkwijze die de gemeente met het programma Sterke Schouders voor ogen heeft. Op basis van die ideeën zijn de verschillende projecten opgesteld. Eén van de programmalijnen binnen Sterke Schouders heet 'Samen waarmaken: doen wat je zegt'. Dit houdt in dat voor de gemeente, ideeën en wensen van bewoners input zijn voor de verschillende projecten van dit programma. Hierbij volgt de gemeente de ideeën en initiatieven van bewoners. Een overzicht van deze werkwijze is als bijlage toegevoegd, zie bijlage 1 (Gemeente Rotterdam, 2016). In welke mate en op welke manier er daadwerkelijk interactie is tussen de gemeente en bewoners zal onderzocht worden. Is het voornamelijk informatie uitwisseling of mogen bewoners ook echt meebeslissen en voeren zij ook taken van de gemeente uit?

Deze cultuuromslag moet niet alleen binnen het programma plaatsvinden maar moet gemeentebreed worden toegepast. Dit wil het programma doen door deze werkwijze verder te vertellen en hierdoor andere ambtenaren te inspireren. De projecten moeten als voorbeeld dienen voor andere projecten die hierdoor de cultuuromslag gaan omarmen. Door middel van het vertellen van verhalen moeten andere ambtenaren worden geënthousiasmeerd om op een andere manier te gaan werken.

1.3 Legitimiteit

Bij het intensief betrekken van bewoners bij besluitvorming kunnen vraagtekens worden geplaatst wat betreft de legitimiteit van de uitvoering van het programma. Is het democratisch wanneer een kleine groep actieve bewoners beslissingen neemt binnen een project in plaats van een gekozen volksvertegenwoordiger? Daarnaast is het de vraag in hoeverre een groep mondige burgers representatief is voor de gehele bevolking. Het zou kunnen zijn dat er een zwijgende meerderheid is die een andere mening heeft. En hebben zij wel recht van spreken aangezien zij er in veel gevallen bewust voor kiezen om niet te participeren bij bijvoorbeeld inspraakavonden? Men hoeft immers bij verkiezingen ook niet te luisteren naar mensen die niet stemmen. Aan de andere kant kan meer participatie er ook voor zorgen dat het gehele besluitvormingsproces veel transparanter wordt. Door bewoners intensief te betrekken bij projecten hebben zij meer zicht op wat een gemeente doet. Welke invloed hebben de verschillende vormen van burgerparticipatie op de legitimiteit.

Meer betrokkenheid van bewoners zou invloed kunnen hebben op verschillende aspecten van legitimiteit wat wellicht ook weer afhangt van de manier waarop een overheid invulling geeft aan burgerparticipatie. Om deze verschillende vormen van participatie te kunnen inkaderen wordt in dit onderzoek gekeken zowel naar de breedte als diepte van participatie. De breedte van participatie heeft betrekking op mate waarin de participerende burgers representatief zijn voor de totale groep voor het project gevolgen heeft (Berry, Portney en Thomson, 1993: p. 54). Met de diepte van participatie wordt bedoeld de mate waarin burgers invloed hebben op het besluitvormingsproces. Hiervoor wordt de participatieladder van Edelenbos en Monnikhof (Edwards, 2001: p. 125) gebruikt. Daarnaast wordt ook gekeken naar de mate waarin de juiste condities aanwezig zijn waaronder bewoners bereid zijn om te participeren, hiervoor wordt het CLEAR model gehanteerd (Lowndes, Pratchett & Stoker, 2006: p. 285).

De vraag die in dit onderzoek centraal staat is of deze vorm van interactieve governance de representatieve democratie aantast? Hoe legitiem is het programma Sterke Schouders? En wat is legitimiteit? Vanuit de literatuur is hier in eerste instanties geen eenduidig antwoord op te geven. Er zijn verschillende definities die elk verschillende aspecten van legitimiteit benadrukken.

Scharpf maakt onderscheid tussen drie verschillende vormen van legitimiteit: inputlegitimiteit, hierbij gaat het om de mate van inclusie van alle betrokken actoren, throughputlegitimiteit, dat betreft de openheid, rechtvaardigheid en transparantie van het besluitvorming proces en outputlegitimiteit, dat gaat over de mate waarin de betrokken actoren tevreden zijn met de genomen beslissingen (Torfing et al, 2012: p. 61). In het theoretisch kader zijn de verschillende aspecten van legitimiteit besproken en is ook een keuze worden gemaakt welke aspecten in dit onderzoek worden onderzocht. Hierbij

wordt gekeken welke aspecten van legitimiteit juist binnen deze context relevant zijn om te onderzoeken.

Daarnaast is het goed denkbaar dat de interactie met bewoners bepaalde aspecten van legitimiteit aantast en dat het wellicht niet eens mogelijk is om aan al deze aspecten van legitimiteit te voldoen. Zo kan het zijn dat bepaalde aspecten van legitimiteit met elkaar contrasteren. Zo is het mogelijk dat aspecten zoals transparantie en gelijkheid (throughputlegitimiteit) de efficiëntie (outputlegitimiteit) verminderen.

1.4 Probleemstelling

Om op deze hiervoor genoemde vragen een antwoord te krijgen zijn hierna een hoofdvraag, doelstelling en deelvragen geformuleerd.

Hoofdvraag:

Wat is de invloed van de nieuwe interactieve manier van werken binnen de gemeente Rotterdam op de legitimiteit van het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad'?

Doelstelling:

Onderzoeken welke invloed de nieuwe interactieve manier van werken binnen de gemeente Rotterdam heeft op de legitimiteit door deze te toetsen aan de empirie van het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad' met behulp van interviews en inhoudsanalyse bij een aantal casestudies.

Deelvragen:

Wat zijn de beoogde doelen van het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad' en op welke manier wordt geprobeerd deze doelen te realiseren?

In hoeverre zijn de voorwaarden voor participatie aanwezig en in hoe is de sterkte van participatie bij alle onderzochte projecten?

In hoeverre zijn de verschillende onderzochte participatie projecten als legitiem te beoordelen?

Welke invloed hebben de voorwaarden van participatie op de structuur van participatie en welke invloed heeft die structuur van participatie op de legitimiteit binnen de onderzochte projecten.

1.5 Relevantie

Maatschappelijke relevantie

Het doel van dit onderzoek is in eerste instantie erachter komen in hoeverre de uitvoering van het programma Sterke Schouders van invloed is op de legitimiteit. Aanbevelingen omtrent het vergroten

van mogelijke legitimiteit kan van groot belang zijn voor de gemeente Rotterdam, willen zij de legitimiteit vergroten. Vervolgens is het de vraag in hoeverre onderzoek naar legitimiteit en aanbevelingen om deze legitimiteit te vergroten ook toepasbaar zijn bij andere programma's en wellicht zelfs bij andere gemeenten of overheidsorganisaties. Echter, het doel van dit onderzoek is de invloed binnen deze context te onderzoeken en de toepasbaarheid op andere organisaties is niet het hoofddoel van dit onderzoek. Dit onderzoek zal dus generaliseerbaar zijn bij projecten en programma's die qua context niet te veel afwijken van de context van dit onderzoek.

Wetenschappelijke relevantie

Meer inzicht krijgen in de invloed van interactive governance op legitimiteit. Het onderzoek beoogt een bijdrage te leveren aan de vraag of burgerparticipatie zorgt voor meer legitimiteit. Natuurlijk is over beide concepten al erg veel literatuur beschikbaar. Het begrip legitimiteit is hierdoor op erg veel manieren te definiëren. Ook over burgerparticipatie en voornamelijk interactive governance is veel gepubliceerd. Er is echter minder literatuur beschikbaar over de invloed van de sterkte van participatie op de verschillende aspecten van legitimiteit. Welke vormen van participatie maakt een project wel of niet legitiem? Daarnaast is er ook minder literatuur over de invloed van de CLEAR condities op de sterkte van participatie. Hoewel het model zelf in verschillende artikelen is beschreven is minder onderzocht in hoeverre welke invloed de condities hebben op de mate waarin de participatie representatief is en de mate waarin bewoners invloed hebben op het besluitvormingsproces. Uiteraard zal dit onderzoek zich richten op deelaspecten van beide begrippen. Hiervoor worden aspecten gekozen die binnen deze context relevant zijn. Daarnaast is het de vraag in hoeverre analyses en conclusies zijn te generaliseren. Het is denkbaar dat bepaalde vormen van interactive governance in een bepaalde context van grotere invloed zijn op de legitimiteit dan andere.

2. Theoretisch kader

Om de in de probleemstelling benoemde relatie tussen burgerparticipatie en legitimiteit te kunnen onderzoeken zullen eerst de begrippen theoretisch onderbouwd moeten worden. Het eerste begrip dat zal worden toegelicht is burgerparticipatie. Hierbij wordt eerst het begrip interactive governance en het ontstaan ervan toegelicht. Hier zal worden ingegaan op de oorzaken die hebben geleid tot interactive governance en de voordelen die interactive governance biedt. Vervolgens zal het onderdeel burgerparticipatie binnen interactive governance nader worden toegelicht. Daarna zal het begrip legitimiteit theoretisch worden toegelicht. Vanuit de literatuur zijn er veel verschillende aspecten te benoemen die zorgen voor legitimiteit.

2.1 Interactive governance

Het ontstaan van interactive governance kan op verschillende manieren verklaard worden. Vanuit de literatuur kunnen hier verschillende verklaringen voor gegeven worden. Binnen dit onderzoek zullen de belangrijkste oorzaken worden toegelicht. Dit valt uiteen in problemen binnen de democratie die hebben geleid tot interactive governance en voordelen die interactive governance bieden.

2.1.1 Wat is interactive governance?

Om een beter beeld te krijgen wat er binnen dit onderzoek precies verstaan wordt onder interactive governance wordt de definitie van Torfing et al (2013) gebruikt:

‘The complex process through which a plurality of social and political actors with diverging interests interact in order to formulate, promote, and achieve common objectives by means of mobilizing, exchanging, and deploying a range of ideas, rules, and resources.’

Interactive governance omvat elke vorm van samenwerking tussen verschillende overheidsorganisaties en andere actoren met verschillende belangen maar wel met een gezamenlijk doel.

Aangezien het begrip interactive governance redelijk breed is, zal binnen dit onderzoek een specifieke vorm van interactive governance onderzocht worden, namelijk burgerparticipatie. Berry, et al. (1993) maken in (Edelenbos en Klijn, 2004: p. 20) hierbij onderscheid tussen enerzijds de diepte van participatie en anderzijds de breedte van participatie. Gezamenlijk noemt Berry dit de ‘strength’ of sterkte van participatie. De diepte van de participatie heeft betrekking op de mate waarin burgers invloed hebben op het besluitvormingsproces. Bewoners kunnen in een bepaald stadium van het besluitvormingsproces betrokken worden en hun invloed kan lopen van adviseren tot actief meebeslissen. Hierbij wordt de participatieladder van Edelenbos en Monnikhof gehanteerd (Edwards,

2001: p. 125). De breedte van participatie heeft betrekking op de mate waarin burgers in staat worden gesteld om te participeren. Volgens het CLEAR-model moet er aan een aantal voorwaarden voldaan worden voordat een burger bereid is om te participeren (Lowndes, Pratchett & Stoker, 2006: p. 285-289).

2.1.2 Achtergronden interactive governance

Volgens Castells (1997) is er sprake van een steeds complexer wordende samenleving. Bij het oplossen van maatschappelijke problemen is er in toenemende mate sprake van wederzijdse afhankelijkheden. Overheden zijn in steeds mindere mate in staat, zonder samenwerking met externe actoren problemen op te lossen (Boedeltje & Cornips, 2004: p. 3).

De complexiteit zorgt ervoor dat problemen gezamenlijk moeten worden opgelost. Daarnaast is er in toenemende mate sprake van onzekerheid over de aard van het probleem, de oplossing ervan en de mogelijke conflicten die kunnen ontstaan bij het gezamenlijk oplossen ervan. Deze problemen worden 'wicked problems' genoemd (Torfing, 2009: p. 19). Overheden worden in toenemende mate gedwongen om samen te werken met externe partijen.

Hiernaast worden ook nog andere oorzaken aangedragen voor het ontstaan van interactive governance. Volgens Hirst (2002) verkeert de democratie zelfs in een crisis. Zo neemt de politieke participatie af, minder mensen gaan stemmen en minder mensen zijn aangesloten bij een politieke partij. Daarnaast neemt onder andere door globalisatie de governance capacity van overheden af. Ook neemt de mogelijkheid af van overheden om maatschappelijke problemen op te lossen (Hirst, 2002: p. 410-413). Om al deze problemen te ondervangen is meer samenwerking met externe partijen, in dit geval burgers, noodzakelijk.

Ook de ontevredenheid over het functioneren van de huidige centrale overheid kan als een oorzaak worden gezien van interactive governance. Dit wordt een 'democratic deficit' genoemd. Politici zien interactive governance hier meer als middel van meer acceptatie voor hun beleid dan om een democratisch tekort op te lossen (French, Insua, Ruggeri, 2007: p. 212). Hierbij spelen minder democratisch idealistische redenen een rol voor het ontstaan van interactive governance.

Hoewel een groot deel van alle oorzaken voor het ontstaan van interactive governance worden besproken zullen er in de praktijk nog meer oorzaken zijn. Welke oorzaak de grootste rol heeft gespeeld is lastig vast te stellen en zal verschillen per context. Hierdoor zal binnen dit onderzoek niet verder onderzocht worden welke motieven in deze case een rol hebben gespeeld bij de totstandkoming van interactive governance.

2.1.3 Toegevoegde waarden van interactive governance

Deels als reactie op de genoemde problemen van de democratie en nog vele andere redenen is interactive governance ontstaan. Het doel van interactive governance is ook weer diffuus en hoogstwaarschijnlijk per overheid verschillend. Elke overheid zal weer andere bewuste of onbewuste redenen hebben om verschillende actoren te betrekken bij het besluitvormingsproces.

Allereerst is het volgens Stoker (2004) noodzakelijk om bij complexe problemen ook complexere oplossingen te zoeken waar altijd verschillende actoren bij betrokken zijn. Stoker verwoordt het als volgt: 'to every complex problem there is a simple answer and it is always wrong' (Stoker, 2004: p. 3). Men moet leren om te gaan met complexiteit en samenwerking is hierbij onvermijdelijk.

Hirst (2002) redeneert dat interactive governance ontstaat vanuit een democratisch tekort dat opgevuld moet worden. Interactive governance is binnen deze theorie dus niet ontstaan vanuit de noodzaak om meer samen te werken maar om de democratische legitimiteit van besluitvorming te vergroten. Interactive governance zou er voor moeten zorgen dat besluiten democratischer tot stand komen en zorgen ervoor dat bewoners ook actiever bij besluiten worden betrokken (Hirst, 2002: p. 412). Hierbij is interactive governance een toevoeging naast de representatieve democratie en geen vervanging. Deze theorie heeft voornamelijk betrekking op het vergroten van de inputlegitimiteit van beleid.

Het vergroten van de democratische legitimiteit kan weer worden opgedeeld in drie verschillende doelen. Allereerst het vergroten van politieke steun. Door burgers onder andere actief bij de besluitvorming te betrekken zijn deze mensen hopelijk ook sneller tevreden met de resultaten van een besluit. Daarnaast kan interactive governance beogen het probleemoplossend vermogen te vergroten. Dit sluit aan op de complexer wordende samenleving waarbij overheden genooddaakt zijn om door middel van samenwerking problemen wel op te kunnen lossen. De laatste reden is het vergroten van de democratische legitimiteit. Dit betreft het vergroten van het recht om als overheid beslissingen te nemen en uit te voeren (Huys, 2006 p. 3). In hoeverre hiervan daadwerkelijk sprake is, is in deze scriptie onderzocht. Volgens Fung (2003) kan interactive governance de democratie op maar liefst zes manieren versterken. De vier manieren die ook betrekking hebben op de legitimiteit zijn: meer vrijheid om deel te nemen aan het besluitvormingsproces, meer controle op beleid, open communicatie binnen het besluitvormingsproces en meer directe invloed van burgers op het besluitvormingsproces (Fung, 2003: p. 518-527). De voordelen die interactive governance volgens Huys en Fung bieden hebben betrekking op alle drie de vormen van legitimiteit.

Weer een andere visie richt zich voornamelijk op de voordelen die interactive governance burgers bieden. Vitale (2006) benoemde drie verschillende positieve gevolgen voor burgers. Allereerst het

verbeterd burgerschap. De mogelijkheid tot participatie maakt burgers zelfstandiger. Burgers kunnen zelf actief bijdragen aan de totstandkoming en uitvoering van het besluitvormingsproces. Daarnaast worden burgers meer geactiveerd doordat ze meer doen dan alleen stemmen. Hierdoor zal volgens Vitale de sociale en economische ongelijkheid afnemen. Tot slot zal het de ontwikkeling van burgers met betrekking tot hun sociale en economische capaciteit bevorderen. Zo kan iemand veel leren van deelname aan een besluitvormingsproces (Vitale, 2006: p. 750). Deze visie heeft weer voornamelijk betrekking op de voordelen die het biedt voor de inputlegitimiteit.

Uit al deze voordelen van interactive governance vanuit de literatuur is op te maken dat de motieven voor interactive governance uiteen kunnen lopen. Per context zullen de redenen voor meer interactive governance verschillen. Zo zal ook een aantal van de bovengenoemde motieven een rol hebben gespeeld bij het ontstaan van interactive governance binnen deze context.

2.2 Burgerparticipatie

De participatie van bewoners bij besluitvorming kan op verschillende manieren worden benaderd en geoperationaliseerd. Een veel omvattende definitie is die van Berry, Portney en Thomson (1993). Zij benoemen de mate van participatie de 'strength' of sterkte van participatie. Om participatie te kunnen meten wordt er onderscheid gemaakt tussen de parameters 'breadth' of breedte en 'depth' of diepte van participatie. De breedte van participatie gaat over de mate waarin er sprake is van een gevarieerde en representatieve deelname van burgers bij participatie projecten en de moeite die de overheid doet om iedereen erbij te betrekken. De diepte van participatie betreft de mate waarin bewoners daadwerkelijk invloed hebben om de uitkomsten van het besluitvormingsproces. Hiervoor wordt de participatieladder van Edelenbos en Monnikhof gebruikt (Edwards, 2001: p. 125). Daaraan voorafgaand wordt het CLEAR-model van Lowndes, Pratchett en Stoker (2006) gebruikt om te onderzoeken of er aan de juiste voorwaarden voor participatie is voldaan om mensen te laten participeren in een participatieproject. Dit is mogelijk weer van invloed op de sterkte van participatie.

Daarnaast kan er onderscheid worden gemaakt bij participatie tussen enerzijds de evaluatie van de structuur die er is omtrent participatie en anderzijds invloed die de structuur heeft op de uitkomsten van het proces. Zo wordt bij de breedte en diepte van participatie voornamelijk gekeken naar de structuur van participatie, wat doet een overheid om het proces zo goed mogelijk te laten verlopen (Berry et al, 1993: p. 55)? De daadwerkelijke uitkomsten van deze structuur, hoe dit door de betrokken actoren wordt ervaren valt grotendeels onder de legitimiteit.

2.2.1 Voorwaarden voor participatie

Lowndes, Pratchett en Stoker hebben het CLEAR model ontwikkeld (Lowndes et al, 2006: p. 285-289). Hierbij gaat het om de condities waaronder burgers bereid zijn te participeren. Wanneer deze omstandigheden ontbreken, kan het burgers ervan weerhouden om te participeren. Wat is de reden of wat zijn de redenen voor burgers om wel of niet te participeren? Wat moet een overheid doen om bewoners bij het proces te betrekken. Het model bestaat uit vijf verschillende voorwaarden die bepalen of bewoners bereid zijn om te participeren:

Can do. Hebben burgers de juiste skills en resources om te participeren? Zijn burgers in staat om bij te dragen aan de besluitvorming van een besluitvormingsproces? Enerzijds moeten burgers over de juiste competenties beschikken maar anderzijds moeten zij ook mogelijkheden krijgen om te participeren. Is de participatie laagdrempelig waardoor ook mensen met minder skills kunnen participeren?

Like to. Zijn burgers bereid om te participeren? Zien burgers de noodzaak of nut van participatie, zijn ze bijvoorbeeld voldoende betrokken en voelen zij affiniteit waardoor ze bereid zijn zich in te zetten? Hierbij speelt ook mee dat burgers eerder bereid zijn om te participeren wanneer ze het gevoel hebben ergens bij te horen.

Enabled to. Krijgen burgers de mogelijkheid om te participeren? Op welke manier krijgen burgers de kans om te participeren? Wat doen overheden om burgers bij het besluitvormingsproces te betrekken en is het voor iedereen toegankelijk?

Asked to. Worden bewoners gevraagd om te participeren? In welke mate en op welke manieren worden burgers door overheden benaderd om te participeren? In hoeverre doen overheden moeite om burgers op verschillende manieren te bereiken en ook op verschillende manieren laat participeren?

Responded to. In welke mate wordt er gedurende het proces gecommuniceerd met burgers? Wordt tijdens en na het proces teruggekoppeld aan burgers hoe het is verlopen en welke resultaten zijn behaald? Dit heeft als doel een langdurige relatie te behouden met burgers.

2.2.2 Breedte van participatie

De breedte van participatie heeft betrekking op de mate waarin alle betrokken groepen betrokken zijn bij de participatie en de moeite die de overheid doet om hen erbij te betrekken in de verschillen fasen van het besluitvormingsproces. Zo is er sprake van een brede participatie wanneer de betrokken groep bewoners representatief is voor de totale betrokken bevolking. Volgens Berry et al (1993) bestaat de

breedte van participatie uit enerzijds representatie en anderzijds een open acces voor alle bewoners. Fung (2006) onderscheidt verschillende manieren wat betreft de openheid waarmee een overheid bewoners benaderd om te participeren. Deze twee concepten zijn hieronder nader toegelicht:

Representativiteit van bewoners binnen het participatieproces. De betrokken bewoners moeten gevarieerd zijn waardoor alle betrokken groepen worden vertegenwoordigd bij het participatieproces (Berry et al, 1993: p. 55). De participerende groep bewoners moet een goede afspiegeling zijn van de totale bevolking. In dit onderzoek is gekeken naar representativiteit op basis van leeftijd, opleidingsniveau en culturele achtergrond.

Open access, iedereen moet gemakkelijk toegang kunnen krijgen tot het participatieproces. Er moet een structuur zijn voor het bereiken van bewoners (Berry et al, 1993: p. 55). Een overheid kan de participatie in meer of mindere mate voor iedereen toegankelijk maken. Zo kan een overheid de participatie voor iedereen toegankelijk maken, kan het zelf een aantal mensen selecteren, kan het willekeurig bewoners selecteren en kan het betaalde of onbetaalde vertegenwoordigers aanstellen (Fung, 2006: p. 67). Alleen bij de eerste manier waarbij iedereen kan participeren is de participatie voor iedereen toegankelijk. Bij de overige manieren is dit niet het geval. Wanneer al dan niet betaalde vertegenwoordigers worden aangesteld is de participatie gedeeltelijk toegankelijk en bij (willekeurige) selectie hebben de bewoners zelf niet de mogelijkheid om bij een participatieproject betrokken te zijn.

2.2.3 Diepte van participatie

De diepte van participatie heeft betrekking op de mate waarin burgers bij het besluitvormingsproces betrokken worden. Dit kan op verschillende manieren worden weergegeven en daarbij kan gebruik worden gemaakt van verschillende participatieladders. Zo publiceerde Arnstein in 1969 een participatieladder over de samenwerking tussen overheid en burgers. Hierbij onderscheidt hij acht verschillende treden waarbij bewoners in oplopende mate betrokken zijn bij de besluitvorming (Arnstein, 1969: p. 217). Hierop voortbordurend zijn er verschillende andere participatieladders ontwikkeld die hiervan zijn afgeleid. Zoals de participatieladder van Propper en Steenbeek (1999), die bestaat uit vijf verschillende treden waarbij verschillende bestuursstijlen die de overheid hanteert centraal staan (Van Ast & Boot, 2003: p. 556). Echter, in dit onderzoek is gebruik gemaakt van de participatieladder van Edelenbos en Monnikhof (Edwards, 2001: p. 125). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen vijf verschillende vormen van participatie waarbij de invloed van bewoners op de besluitvorming centraal staat. Zo ontstaat een duidelijk beeld van de verhouding tussen overheid en burgers. De vijf verschillende treden zijn:

Informeren. De agendavorming wordt gedaan door de overheid en bewoners worden hiervan op de hoogte gehouden als de besluiten al grotendeels genomen zijn. Bewoners zijn hierbij toevoorder en hebben niet tot nauwelijks invloed op het besluitvormingsproces.

Consulteren. De overheid blijft verantwoordelijk voor agendavorming maar haalt actief informatie op bij bewoners door hen te laten reageren op voornemens van de overheid. Echter de adviezen van bewoners zijn niet bindend en een overheid kan deze naast zich neerleggen.

Adviseren. Agendavorming is voorbehouden aan de overheid maar bewoners zijn in de gelegenheid om problemen en oplossingen aan te dragen. De overheid kan hier van afwijken op basis van randvoorwaarden die van tevoren zijn opgesteld.

Coproduceren/Cocreatie. Overheid en bewoners komen bijeen voor het bepalen van de agenda en zoeken hierbij samen naar een oplossing. De overheid zal zich hierbij verbinden aan de in samenspraak opgestelde besluiten.

Zelfbeheer. De overheid laat de agenda- en beleidsvorming volledig over aan de bewoners. De overheid heeft hierbinnen slechts een adviserende rol en kan genomen besluiten niet afkeuren of aanpassen.

2.3 Legitimiteit

Hoewel interactive governance al een breed begrip is, is legitimiteit wellicht een nog breder te definiëren begrip. Vanuit de literatuur zijn hier veel definities van te geven. Om toch ergens te beginnen, volgens Easton (in Bekkers, 2007: p. 32) gaat legitimiteit over het gezag om te regeren, hij verwoordt het als volgt: 'a legitimate authority is one that is recognized as valid or justified by those whom it applies'. Dit houdt in dat er een autoriteit is die beslissingen neemt en door anderen geaccepteerd worden. Heeft iemand het recht en het gezag om een besluit te nemen?

Dit is echter een redelijk abstracte definitie en veel verschillende aspecten kunnen hierop van invloed zijn. Binnen dit onderzoek zal een selectie worden gemaakt van concepten die binnen dit onderzoek relevant zijn. Zo is er bij burgerparticipatie het gezag, de legitimiteit, niet altijd eenduidig te bepalen. Wanneer een overheid een besluit neemt en het juridisch is vastgelegd dat zij daartoe bevoegd zijn, is het legitiem. Echter bij participatie moet juist de samenwerking van bewoners en overheid tot een besluit leiden. Hierbij moet de samenwerking aan een aantal voorwaarden voldoen wil het participatieproces als legitiem worden beschouwd. Waar deze samenwerking aan moet voldoen kan op veel verschillende manieren worden geoperationaliseerd.

Om de vele concepten van legitimiteit te ordenen heeft Scharpf onderscheid gemaakt tussen drie verschillende vormen van legitimiteit: inputlegitimiteit, throughputlegitimiteit en outputlegitimiteit (Torfing et al, 2012: p. 61). Per categorie wordt een aantal concepten gespecificeerd die voor dit onderzoek relevant zijn. Omdat veel van deze concepten niet objectief zijn vast te stellen is onderzocht hoe de betrokken actoren de verschillende aspecten beoordelen.

2.3.1 Inputlegitimiteit

De eerste vorm van legitimiteit is inputlegitimiteit. Dit omvat de mate van inclusie van betrokken actoren binnen een besluitvormingsproces (Torfing, 2013: p. 61). Worden bij besluiten de belangen van alle betrokken actoren meegenomen in het besluit? Krijgt iedereen een eerlijke kans om deel te nemen aan het besluitvormingsproces of worden bepaalde groepen voorgetrokken? Heeft iedereen een gelijke kans binnen het besluitvormingsproces? De inclusiviteit van beleid bestaat weer uit verschillende concepten en kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. De manier waarop dit begrip is gedefinieerd hangt af van de mate waarin een concept aansluit bij het onderzoeksobject, de participatie projecten van de gemeente Rotterdam.

Open agendavorming. Een onderdeel van inputlegitimiteit is de mogelijkheid om als bewoners bepaalde onderwerpen aan te dragen en op de agenda te zetten (Eshuis & Edwards, 2012 p. 8). Er moet sprake zijn van een bepaalde mate van fairness waarbij iedereen de mogelijkheid heeft om problemen te kunnen aankaarten bij overheidsinstanties (Boedeltje & Cornips, 2004: p. 7). Dit moet voorkomen dat mensen worden buitengesloten en bepaalde maatschappelijke problemen die wellicht spelen onder burgers onderbelicht blijven. Daarnaast zorgt dit voor de mogelijkheid voor het ontstaan van meerdere probleempercepties (Bekkers, 2007: p. 39). Dit betekent dat er ruimte moet zijn voor tegenstrijdige opvattingen over een probleem. Dit kan een besluitvormingsproces wellicht vertragen maar zorgt er wel voor dat er niet één probleemperceptie kan zijn maar dat meerdere probleempercepties van een situatie naast elkaar kunnen bestaan. Dit moet uitmonden in een link tussen enerzijds de wens van burgers en anderzijds politieke besluiten (Huys, 2006: p. 5).

Mogelijkheid tot participatie. Het is van groot belang dat burgers niet alleen problemen kunnen aandragen maar dat ook echt iedereen toegang heeft tot participatie (Boedeltje & Cornips, 2004: p. 7). Iedereen die de gevolgen ondervindt van een besluit moet in staat worden gesteld om zijn of haar mening te kunnen uiten ten opzichte van een overheid (Fuchs, Kalfagianni & Havinga: 2009 p. 357). Dit houdt in dat de participatie voor alle burgers, die gevolgen van het proces kunnen ondervinden, toegankelijk is om deel te kunnen nemen (Bekkers, 2007: p. 39). Hoewel dit concept lijkt op de open toegankelijkheid van de breedte van participatie, is het niet hetzelfde. Namelijk, bij dit

concept is vooral gekeken naar de tevredenheid over de toegankelijkheid en de tevredenheid over de kansen die iedereen heeft gehad om bij een participatieproject betrokken te zijn.

Representativiteit. Tot slot is het belangrijk dat alle belangen worden behartigd bij het participatieproces. Belangrijk hierbij is dat de vertegenwoordigers binnen bijvoorbeeld een wijk ook daadwerkelijk de belangen van hun wijk vertegenwoordigen (Bekkers, 2007: p. 39). Het is hierbij de vraag of vertegenwoordigers niet te veel hun eigen belang laten prevaleren en andere belangen wellicht ondervertegenwoordigd blijven. Wanneer dit niet het geval is zou het voor kunnen komen dat een groot aantal burgers erg eensgezind is over een onderwerp terwijl de buurt of wijk als geheel erg verdeeld is over het desbetreffende onderwerp. Het is dus van groot belang dat een zo divers mogelijke groep deelneemt aan de burgerparticipatie. Echter bij representativiteit gaat het vooral om de vertegenwoordiging van alle belangen en niet per definitie een fysieke vertegenwoordiging van alle groepen. Zo zouden bewoners na bijvoorbeeld onderzoek in een wijk ook belangen van andere groepen kunnen vertegenwoordigen en niet alleen vanuit eigenbelang handelen.

2.3.2 Throughputlegitimiteit

De throughputlegitimiteit omvat het gehele proces tussen de ideeën en wensen van actoren en de geleverde resultaten of output. Het omvat het proces over hoe besluitvorming tot stand komt en hoe het wordt uitgevoerd. Wordt hierbij bijvoorbeeld voldaan aan de heersende normen en waarden omtrent besluitvorming (Torfing, 2013: p. 61). Het kan ook gezien worden als de democratische kwaliteit van het besluitvormingsproces, waarbij gefocust wordt op het omzetten van ideeën naar besluiten (Meerkerk, Edelenbos & Klijn, 2013 p. 752). Ook dit begrip is redelijk breed en kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. Alleen de voor dit onderzoek relevante concepten worden toegelicht.

Transparantie. Binnen interactive governance is het van groot belang dat besluitvorming open of transparant verloopt (Fuchs, et al: 2009 p. 357-358). Informatie en kennis over het beleidsonderwerp moet voor alle betrokken actoren voorhanden zijn (Eshuis & Edwards, 2012: p. 8). Transparantie is enerzijds de openheid en toegankelijkheid van informatie maar gaat ook over de openheid van het besluitvormingsproces. Gedurende het gehele proces moeten alle betrokken actoren, binnen dit onderzoek voornamelijk burgers, betrokken en geïnformeerd worden over alle genomen en te nemen stappen.

Kwaliteit van deliberatie. Binnen een proces is het ook van groot belang dat er op een goede en eerlijke manier wordt samengewerkt tussen de betrokken actoren. Overheid en bewoners moeten op een prettige manier met elkaar kunnen overleggen. Alle betrokken actoren hebben hierdoor een eerlijkere kans om zijn of haar mening over te brengen dan wanneer degene die het hardst schreeuwt

zijn zin krijgt (Reise & Kleine, 2007: p. 73-74). Wordt er naar iedereen geluisterd er wordt er vervolgens ook naar gehandeld? Door samenwerking en argumenten op basis van de inhoud worden er betere besluiten genomen (Eriksen en Fossum, 2004: p. 445-446). Dit aspect gaat verder dan de open agendavorming van de inputlegitimiteit. Daarbij staat de mogelijkheid om je mening te kunnen uiten centraal maar bij dit concept gaat het om de mate waarin er op een eerlijke manier wordt samengewerkt tussen de betrokken actoren. Is er sprake van een eerlijke discussie en een eerlijk debat?

Accountability. Een derde concept binnen de throughputlegitimiteit is accountability, of verantwoording. Dit houdt in dat bepaalde actoren verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor de resultaten van een besluitvormingsproces (Schmidt, 2013: p. 6). Dit zorgt ervoor dat duidelijk wordt welk belang bepaalde actoren hebben en kan ook wellicht het handelen van bepaalde actoren beter verklaren. Dit zorgt er daarnaast ook voor dat een netwerk minder snel uit elkaar valt aangezien er altijd één actor is die verantwoordelijk is voor het resultaat. Het is niet mogelijk dat alle betrokken actoren zich terugtrekken en er uiteindelijk niets wordt gerealiseerd.

2.3.3 Outputlegitimiteit

De laatste vorm van legitimiteit is outputlegitimiteit. Hierbij staan de resultaten, oftewel de output, binnen een besluitvormingsproces centraal (Torfing, 2013: p. 61). Binnen een besluitvormingsproces waar verschillende actoren betrokken zijn is niet eenduidig de output van een proces te meten. De verschillende actoren hebben verschillende doelen voor ogen. Hierdoor kunnen de uitkomsten van een proces door de ene actor als succesvol worden beschouwd terwijl het door een andere actor rampzalig wordt ervaren. Daarnaast kunnen actoren ook gedurende het proces veranderen waarvan tevoren niet altijd rekening mee kan worden gehouden (Verweij et al, 2013: p. 1038). Bij de outputlegitimiteit is daarom gekeken naar de perceived outcomes en naar andere concepten omtrent de resultaten van een proces.

Perceived outcomes. De doelen van alle betrokken actoren zijn niet altijd hetzelfde waardoor een project voor de een als effectief wordt beschouwd terwijl het voor de ander een totale mislukking voelt. Daarom kan vaak beter naar de gepercipieerde outcomes worden gekeken (Boedeltje & Cornips, 2004: p. 10). Dit betreft de mate waarin alle betrokken actoren gezamenlijk tevreden zijn over de uitkomsten van beleid.

Efficiëntie. Een manier om te beoordelen of een besluitvormingsproces geslaagd is, is kijken naar de kosten en tijd ten opzichte van de realisatie (Eshuis en Edwards, 2012: p. 8). Worden de vooraf opgestelde doelen gerealiseerd en zijn de kosten hiervoor niet overschreden?

Feedback. Dit betreft de mate en de manier waarop overheden resultaten van processen terugkoppelen naar externe actoren en daarnaast dienen als input voor het besluitvormingsproces (Tatenhove, 2011: p. 92). In welke mate zijn overheden bereid te leren van de behaalde resultaten?

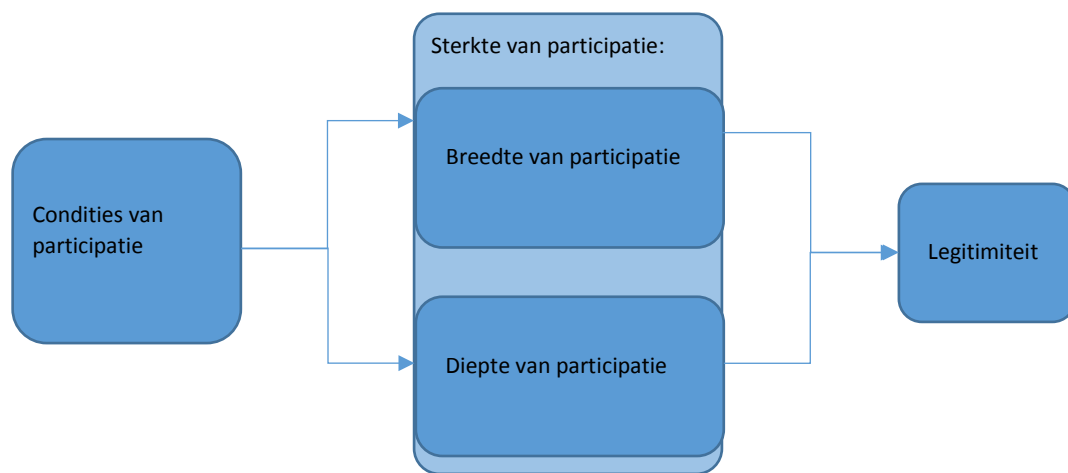
Toch zal het binnen dit onderzoek lastig zijn om de output legitimiteit te onderzoeken. Veel projecten zitten momenteel nog in de besluitvormingsfase of uitvoeringsfase. De projecten zijn nog niet afgerond waardoor het lastig is om resultaten te meten. Hierdoor zullen de tussenresultaten gemeten worden en als output fungeren.

2.4 Conceptueel model

Om een beter beeld te krijgen wat er precies onderzocht wordt en naar welke verbindingen tussen concepten wordt gekeken is er een conceptueel model opgesteld, zie figuur 1. Hierbij is sterkte van participatie de onafhankelijke variabele en legitimiteit de afhankelijke variabele. Binnen dit onderzoek wordt gekeken in hoeverre burgerparticipatie van invloed is op de legitimiteit. Daarnaast wordt ook gekeken in hoeverre de verschillende condities van het CLEAR-model weer van invloed zijn op zowel de breedte als diepte van participatie.

Hierbij worden eerst de verschillende concepten (voorwaarden voor en structuur en legitimiteit van participatie) afzonderlijk onderzocht en vervolgens wordt geanalyseerd welke invloed ze op elkaar hebben. Welke invloed heeft de aan- of afwezigheid van de voorwaarden van participatie op de structuur van participatie? En welke invloed heeft de structuur van participatie weer op de legitimiteit van participatie?

De concepten van de breedte van participatie en de inputlegitimiteit lijken deels met elkaar overeen te komen. Bij de breedte van participatie gaat het om de representativiteit van participatie. Is er sprake van een brede participatie waarbij mensen van verschillende leeftijden, culturen en opleidingen betrokken zijn? Echter, bij de inputlegitimiteit gaat het om de aanvaarding van de participatie. In hoeverre is iedereen tevreden over de mate waarin alle verschillende belangen zijn vertegenwoordigd?

Figuur 1. Conceptueel model

3. Methodologie

3.1 Onderzoeksopzet

Om betrouwbare en valide resultaten te krijgen binnen een onderzoek is het belangrijk de juiste onderzoekstechnieken en onderzoeksmethoden te hanteren. Aangezien er onderzoek wordt gedaan naar vier verschillende projecten binnen één organisatie is het een multiple casestudy. Er worden verschillende cases onderzocht die met elkaar worden vergeleken en de resultaten hebben in eerste instantie alleen betrekking op de gemeente Rotterdam. Een voordeel van een casestudy is dat meer dan bij kwantitatief onderzoek dieper op verschillende concepten kan worden ingegaan (Flyvberg, 2006: p. 7). Zo is bij dit onderzoek dieper op relaties tussen concepten in gegaan dan wanneer er bijvoorbeeld 20 projecten waren onderzocht.

3.1.1 Methoden dataverzameling

De methoden van dataverzameling die voor dit onderzoek zijn gehanteerd zijn semi-gestructureerde interviews en documentanalyse. Voor de beschrijving van de verschillende cases en informatie over de participatie is gebruik gemaakt van documenten. Zo is bijvoorbeeld gebruik gemaakt van het programmaplan Sterke Schouders, andere publicaties van de gemeente en verschillende internetsites van bewoners over de verschillende projecten. Verdere informatie over de participatie en de legitimiteit zijn onderzocht door middel van in totaal 21 semi-gestructureerde interviews van tussen de 30 en 60 minuten. Per project zijn tussen de vier en de zes mensen geïnterviewd. In totaal zijn vier projecten onderzocht. Bij één van de projecten, Droomhofjes, was de onderzoeker zelf betrokken in een ondersteunende rol. Er is hierbij ook geobserveerd maar dit is niet systematisch genoeg om als aparte methode mee te nemen in dit onderzoek. Wel heeft de observatie invloed gehad op de interviews en kon directer en concreter naar bepaalde aspecten worden gevraagd.

3.1.2 Methoden data-analyse

De gegevens van de twee methoden, voornamelijk interviews, zijn geanalyseerd aan de hand van een inhoudsanalyse. Alle interviews zijn opgenomen en hiervan is een verslag gemaakt van gemiddeld vier pagina's. Aan de hand van de verschillende concepten is een codeerschema opgesteld en zijn alle interviews gecodeerd. Vervolgens is op basis van de gecodeerde informatie uit de verschillende interviews geanalyseerd in hoeverre de verschillende concepten aanwezig zijn en in hoeverre ze van invloed zijn op elkaar. De dataverzamelmethode documentanalyse is voornamelijk gebruikt voor achtergrondinformatie over de verschillende projecten.

3.1.3 Caseselectie

Bij het selecteren van de projecten om te onderzoeken is ervoor gekozen om naast twee projecten die binnen Sterke Schouders vallen ook twee projecten te onderzoeken die buiten dit programma vallen. De reden hiervoor is dat slechts bij twee projecten binnen het programma er duidelijk sprake van burgerparticipatie is en daardoor geschikt zijn voor dit onderzoek. De overige projecten zitten nog in een ontwikkelfase of er wordt maar marginaal samengewerkt met bewoners. De projecten binnen het programma Sterke Schouders die voor dit onderzoek zijn meegenomen zijn het 'Assendelftplein' en de 'Droomhofjes'. Daarnaast zijn binnen dit onderzoek ook twee projecten onderzocht die niet direct binnen Sterke Schouders vallen maar waarbij wel sprake is van burgerparticipatie. Eén van de projecten heeft wel een link met Sterke Schouders doordat het ook een project is dat voortkomt uit de wens van specifiek hoogopgeleiden, namelijk de bootcamp. Sterke Schouders heeft wel geadviseerd over dit project was verder niet betrokken bij de besluitvorming en uitvoering van het project. Bij het laatste project, Singeldingen, is er geen directe link met Sterke Schouders maar het is wel een project dat is ontstaan vanuit een initiatief van bewoners. Hierbij zijn de wensen en ideeën van bewoners leidend, wat ook een doel is van Sterke Schouders. Daarnaast zal waarschijnlijk ook dit project de stad aantrekkelijker maken voor hoogopgeleiden. De reden dat voor vier cases is gekozen is dat het bij dit aantal zowel haalbaar is om kwalitatief onderzoek te doen en diep op concepten in te gaan maar daarnaast ook een algemener beeld krijgt van participatie binnen het programma en de gemeente Rotterdam.

3.1.4 Respondenten selectie

Voor dit onderzoek zijn in totaal 21 mensen geïnterviewd. Bij elk project is er ook een balans tussen enerzijds ambtenaren en anderzijds de bewoners. Er zijn in totaal 10 bewoners, 10 ambtenaren en 1 politicus (gebiedscommissie) geïnterviewd. Bij elk project zijn minstens 2 ambtenaren en 2 bewoners geïnterviewd. Een overzicht van alle respondenten staat in bijlage 2. Er is gekozen voor de meest betrokken ambtenaren en de bewoners die het meest direct contact hebben met de gemeente.

3.2 Betrouwbaarheid en validiteit

Voor de geldigheid van een onderzoek is het erg belangrijk dat de onderzoekresultaten zowel betrouwbaar als valide zijn. Dit is op de volgende manier beoogd:

3.2.1 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid heeft betrekking op de nauwkeurigheid en consistentie van een onderzoek (Thiel, 2010: p.57). Dat is binnen dit onderzoek op verschillende manieren gewaarborgd. Allereerst

door verschillende onderzoeksmethoden. Door documentanalyse kan bepaalde informatie uit interviews worden gecontroleerd op nauwkeurigheid. Hierdoor is bepaalde informatie uit de interviews te controleren met een andere onderzoeksmethode. Ook kon bij één project observatie tot een beter beeld leiden van het project. Hierdoor ontstaat ook een beter beeld van de percepties van de bewoners die niet zijn geïnterviewd en zijn waar nodig bevindingen bijgesteld wanneer de informatie uit de interviews sterk afwijkt van de bevindingen uit observaties. Doordat er verschillende onderzoeksmethoden zijn gehanteerd ontstaat er triangulatie (Thiel, 2010: p. 61) en deze werkwijze moet de aantasting van betrouwbaarheid tegengaan.

Een andere manier waarop de betrouwbaarheid is gewaarborgd is door bij elk project zowel meerdere bewoners als meerdere ambtenaren zijn geïnterviewd. Hierdoor moet een nauwkeurig en algemeen beeld ontstaan van de aanwezigheid van de verschillende concepten. Door meerdere mensen bij elk project te interviewen heeft een afwijkende mening van een respondent minder invloed op de resultaten van het onderzoek.

3.2.2 Validiteit

De validiteit is tweedelig en bestaat uit interne en externe validiteit (Verschuren & Doorewaard, 2007: p. 139). De interne validiteit is gewaarborgd door een duidelijke definiëring en operationalisatie van de verschillende theoretische begrippen. Dit is gedaan door allereerst diverse literatuur te raadplegen en de verschillende concepten te definiëren waardoor het toepasbaar is voor dit onderzoek. Vervolgens zijn in paragraaf 3.3 alle concepten zo concreet mogelijk geoperationaliseerd. Hierbij is het vervolgens weer van belang dat alle interviews op dezelfde manier gecodeerd zijn en daadwerkelijk wordt gemeten wat beoogd wordt om te meten.

De externe validiteit van het onderzoek zal daarentegen wel beperkt zijn. Door het geringe aantal onderzoeksobjecten, vier, zullen die uitkomsten over de invloed van burgerparticipatie op legitimiteit niet automatisch gelden voor alle participatie projecten. De resultaten zullen in eerste instantie betrekking hebben op de projecten van het programma Sterke Schouders. Toch zijn de resultaten ook weer niet helemaal geïsoleerd en zeggen voor een deel wel iets over participatieprojecten in het algemeen. Volgens Flyvberg (2006) zijn casestudies tot op zeker hoogte wel te generaliseren. Als wordt onderzocht of bepaalde concepten invloed hebben op elkaar en de invloed ontbreekt kan worden geconcludeerd dat deze invloed in ieder geval niet bij elk project aanwezig is (Flyvberg, 2006: p. 11). Wanneer blijkt dat de sterkte van participatie geen invloed heeft op legitimiteit kan worden geconcludeerd dat een sterke participatie niet automatisch en overal leidt tot meer legitimiteit.

3.3. Operationalisatie

Om de beschreven theoretische concepten te kunnen toepassen is het van groot belang dat ze worden geoperationaliseerd. In tabel 1 zijn de verschillende concepten van interactive governance en legitimiteit gedefinieerd en de belangrijkste indicatoren weergegeven. Aan de hand van deze indicatoren zijn vragen opgesteld die zijn voorgelegd aan alle respondenten. De vragenlijst (zie bijlage 3) geeft weer op welke manier naar de verschillende concepten is gevraagd.

In de analyse zijn deze bevindingen toegelicht en beoordeeld op de mate waarin deze concepten aanwezig zijn. Dit is voor alle concepten gedaan behalve de diepte van participatie. Hierbij geven de concepten zelf al aan in hoeverre de participatie diep is (van informeren tot zelfbeheer). Hierbij is per project beoordeeld bij welke concept van de participatieladder het project het beste past. Bij elk project is uiteindelijk een keuze tussen één van de vijf concepten van de participatieladder. Voor de overige concepten van, het CLEAR-model, de breedte van participatie en de legitimiteit is gekozen om deze te beoordelen op een driepuntschaal (+/±/-). Zoals de tekens al doen vermoeden betekent een + dat het concept sterk aanwezig is, ± betekent dat het concept enigszins, maar niet sterk aanwezig is en een - betekent dat het concept niet tot nauwelijks van toepassing is op het desbetreffende projecten.

Er is gekozen voor een drie-puntsschaal omdat het nominale waarden betreft die moeilijk zijn te ordenen in de mate waarin een concept wel of niet aanwezig is. Wanneer er voor een vijf-puntsschaal was gekozen zou het in sommige gevallen moeilijk zijn om onderscheid te maken op verschillende niveaus. Daarnaast is ervoor gekozen voor het meetniveau ordinaal en de waarden niet te kwantificeren en de concepten in te schalen van 1 tot en met 3. Dit is gedaan omdat de verschillende scores wel met elkaar zijn te vergelijken maar de afstand tussen de waarden 1 en 2 niet altijd even groot is als tussen 2 en 3.

Daarnaast zijn alle projecten zowel afzonderlijk als gezamenlijk beoordeeld. De scores worden niet automatisch bij elkaar opgeteld en zijn ook niet automatisch het gemiddelde aangezien het gaat om een afgerond gemiddelde. Het totaal kan hierdoor afwijken van de vier afzonderlijke waarden aangezien naar het geheel wordt gekeken en niet de vier afgeronde waarden. Wanneer deze wel bij elkaar worden opgeteld en gedeeld door vier en dat vervolgens weer wordt afgerond op een driepuntsschaal, krijg je een afgerond gemiddelde van afgeronde waarden. Daarnaast zal erbij een rangorde worden gegeven van de verschillende projecten op de mate waarin de CLEAR-condities aanwezig zijn.

Tabel 1. Operationalisatieschema

Concept	Definitie	Indicatoren	Meetbare waarden
CLEAR-model			
Can do	Burgers beschikken over de juiste skills en resources om te participeren.	- Burgers hebben vaardigheden om te participeren binnen de context.	+/-
Like to	Burgers zien de noodzaak in om te participeren.	- Burgers vinden het betreffende onderwerp belangrijk genoeg om te participeren.	+/-
Enabled to	Burgers krijgen de mogelijkheid om te participeren.	- Overheid spant zich actief in om iedereen te betrekken. - De participatie is laagdrempelig genoeg om te participeren.	+/-
Asked to	Burgers worden actief benaderd door overheden om te participeren.	- Iedereen die betrokken is bij een project wordt benaderd door de overheid.	+/-
Responded to	Er wordt voldoende gecommuniceerd vanuit de overheid met burgers.	- Burgers worden geïnformeerd over de besluiten en resultaten van een project.	+/-
Breedte van participatie			
Representativiteit	Representativiteit, zijn de betrokken burgers representatief voor de gehele betrokken bevolking.	- Er is diversiteit wat betreft leeftijd, opleiding en culturele achtergrond.	+/-
Open access	Het participatieproces is voor iedereen toegankelijkheid.	- Het is voor elke bewoner op wie het project betrekking heeft mogelijk om te participeren.	+/-
Diepte van participatie			
Informereren	Burgers worden door de overheid enkel geïnformeerd over beslissingen van de overheid.	- De overheid bepaalt de agendavorming. - Burgers worden voornamelijk geïnformeerd door de overheid. - Primaat ligt bij de overheid	1/0

Consulteren	Overheid overlegt met burgers maar de overheid blijft verantwoordelijk en neemt de beslissingen.	- Overleg tussen overheid en burgers, met als doel dat burgers de overheid meer inzicht verschaffen over het desbetreffende project, - Primaat ligt bij de overheid	1/0
Adviseren	Burgers adviseren de overheid en kan alleen met een goede onderbouwing van dit advies afwijken.	- Burgers hebben een duidelijk adviserende rol waarbij overheid afgaan op de wens van de bewoners. De overheid moet beargumenteren wanneer zij het advies naast zich neerleggen.	1/0
Cocreatie	Overheid en burger werken gezamenlijk aan een oplossing van het probleem. De overheid kan hier niet meer van afwijken.	- Overheid en burgers zoeken gezamenlijk naar een oplossing. - Er is duidelijk sprake van een gelijkwaardige samenwerking tussen overheid en burger.	1/0
Zelfbeheer	De overheid laat de agenda- en beleidsvorming volledig over aan de bewoners. De overheid heeft hierbinnen slechts een adviserende rol.	- Burgers werken bijna volledig zelfstandig in alle fase van een proces of project. - Overheid adviseert of ondersteunt de bewoners.	1/0
Legitimiteit			
Input	de mate van inclusie van betrokken actoren binnen een besluitvormingsproces.	- In hoeverre wordt de toegankelijkheid van het participatie project als voldoende beoordeeld. - Open agendavorming, iedereen heeft de mogelijkheid om binnen het proces zijn of haar ideeën aan te dragen. - Representatie, mate waarin alle belangen worden vertegenwoordigd in het participatieproces. - Alle belangen, niet per definitie ook een diverse vertegenwoordiging van personen zijn vertegenwoordigd.	+ / ± / -
Throughput	Omvat het gehele proces tussen de ideeën en wensen van actoren en de geleverde resultaten of output.	- Transparantie, tijdens het besluitvormingsproces wordt voldoende gecommuniceerd met burgers.	+ / ± / -

		- Kwaliteit van deliberatie. Wordt er eerlijke manier overlegd waarbij er op een prettige manier discussie en debat plaats vindt.	
		- Accountability. Het is duidelijk wie verantwoordelijkheid is voor de resultaten van een project.	
Output	De behaalde resultaten van een besluitvormingsproces.	- Perceived outcomes. Waardering van betrokken actoren voor de resultaten.	+/-
		- Effectiviteit/efficiëntie. Resultaten delen door de kosten.	
		- Feedback, Terugkoppeling resultaten aan burgers.	

4. Analyse

Nu alle theoretische concepten zijn toegelicht en de onderzoeksopzet besproken is kan over worden gegaan tot het bespreken en analyseren van de resultaten. In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de interviews geanalyseerd en beoordeeld in hoeverre de verschillende concepten aanwezig zijn en welke invloed ze op elkaar hebben. Om het onderzoeksobject beter te begrijpen wordt dit in de eerste paragraaf toegelicht. Hierbij wordt uitgelicht hoe het programma Sterke Schouders tot stand is gekomen, wat de beoogde doelen van het programma zijn en hoe de gemeente die doelen wil realiseren. Ook worden de vier onderzochte projecten afzonderlijk toegelicht. In de tweede paragraaf worden de verschillende concepten van participatie afzonderlijk van elkaar besproken. Hierbij worden de resultaten ook per project besproken. In de derde paragraaf worden op eenzelfde manier de verschillende concepten van legitimiteit geanalyseerd. In de vierde paragraaf wordt besproken welke invloed de verschillende aspecten van participatie hebben op de legitimiteit van de projecten.

4.1 Doelen en uitvoering van het programma ‘Sterke Schouders Sterke Stad’

Het programma ‘Sterke Schouders Sterke Stad’ komt voort uit het coalitieakkoord ‘Volle kracht vooruit’ (2014-2018) van de partijen Leefbaar Rotterdam, D66 en het CDA. In het akkoord staat dat de gemeente meer Sterke Schouders (hoogopgeleiden) wil in Rotterdam: *‘Een sterke stad waar meer sterke schouders wonen die willen investeren in de stad’*. Met meer Sterke Schouders beoogt de gemeente de economie van de stad te versterken. Om dit te bewerkstelligen wil de gemeente onder andere meer woningen realiseren voor mensen met midden en hogere inkomen (Gemeente Rotterdam, 2016 (2)).

Om dit te realiseren zijn er verschillende programma’s opgesteld en vinden er veel interventies plaats die ervoor moeten zorgen dat het aantal hoogopgeleiden in Rotterdam toeneemt. Eén van die programma’s is Sterke Schouders. Het doel van dit programma is niet specifiek woningen in het midden en hoge segment realiseren maar hoogopgeleiden meer binden aan de stad Rotterdam. Dit houdt in dat Rotterdam meer moet bieden wat de groep hoogopgeleiden vraagt. Volgens het programma zijn de volgende indicatoren van groot belang voor het wel of niet vestigen van hoogopgeleiden in een stad:

De aantrekkelijkheid van de stad en de eigen leefomgeving.

De aantrekkelijkheid wordt bepaald door woonomgeving, leefbaarheid, medebewoners, voorzieningen en werk.

De tevredenheid over de samenwerking met de lokale overheid, bereidheid van de gemeente tot luisteren en tot meedenken en faciliteren van eigen initiatief en ondernemerschap (Gemeente Rotterdam, 2016 (1)).

Het programma is erop gericht inspanningen te verrichten die een bijdrage leveren aan deze indicatoren. In totaal zijn binnen het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad' 15 projecten tot stand gekomen die voornamelijk de binding van Rotterdammers met de stad moeten versterken. Aan de ene kant moeten de projecten zelf de binding van bewoners met de stad versterken en aan de andere kant moeten deze projecten ook verder worden verteld binnen de gemeente om een verandering op gang te brengen waarbij meer wordt gedacht aan hoogopgeleiden. Bij deze projecten wordt deels uitgegaan van een andere houding van de gemeente ten opzichte van bewoners in de stad. Wanneer dit wordt verder verteld heeft dit als doel dat ook bij andere projecten van de gemeente wordt samengewerkt op deze manier. Dit onderzoek focust zich op een aantal projecten daarvan waarbij er sprake is van samenwerking tussen de gemeente en bewoners, burgerparticipatie. Om een beter beeld te krijgen van de verschillende projecten worden deze hierna toegelicht.

4.1.1 Assendelftplein

Eén van de projecten binnen Sterke Schouders gaat onder andere over de herinrichting van het Assendelftplein in Kralingen. Dit programma wil de buitenruimte meer geschikt en toegankelijker maken voor hoogopgeleiden. Buitenruimte inrichten op een manier waarbij er meer wordt gekeken naar de wensen en behoeften van hoogopgeleiden. Zo wil deze groep meer groen in de buitenruimte en op deze plekken kunnen recreëren, spelen, sporten en mensen ontmoeten. Vanuit deze wens is Sterke Schouders betrokken bij de ontwikkelingen omtrent het Assendelftplein in Kralingen (Gemeente Rotterdam, 2016 (1)). Dit is een plein dat gedeeltelijk een schoolplein is van een schoolgebouw dat leeg staat. Bewoners ervaren het momenteel als een ongezellig plein waarbij het schoolplein ook nog door een hek deels niet toegankelijk is. De bewonersvereniging Lusthofkwartier wil graag dat het plein gezelliger wordt en het weer voor iedereen toegankelijk is. Zo zou er volgens de bewonersvereniging meer groen moeten komen op het plein. Momenteel is het plein volledig bestraat en staan er slechts een aantal bomen. Daarnaast wil de bewonersvereniging ook duidelijkheid met betrekking tot het schoolgebouw. Hier was een school gehuisvest en momenteel zitten er tijdelijk kleine ondernemingen. Mocht er weer een school komen dan wil de bewonersvereniging graag samen met de nieuwe school overleggen om er een leuker plein van te maken. Momenteel wordt tussen veel verschillende ambtenaren van de gemeente en de bewoners overlegd wat de mogelijkheden zijn met betrekking tot het plein. Het hek is inmiddels weg waardoor het gehele plein al toegankelijk is maar verder is er aan het plein zelf nog niets veranderd. De bewoners hebben hierbij een gezellig plein voor

ogen waarbij zij zelf ook actief betrokken willen zijn bij de veranderingen van het plein en ook bereid zijn dit deels zelf uit te voeren en sponsoren te zoeken voor de bekostiging. De gemeente Rotterdam is er op dit moment nog niet uit wat er met het plein gaat gebeuren, of er wel of geen andere school in komt en wat er dan wel met het gebouw gebeurt.

4.1.2 Droomhofjes

Een ander doel van Sterke Schouders is om wensen en initiatieven van Rotterdammers mogelijk te maken en de binding met Rotterdam te versterken. Het project Droomhofjes is hier een voorbeeld van. Dit is gericht op mensen die gezamenlijk een al dan niet bestaand gebouw willen verbouwen. Dit moet leiden tot een gezamenlijke woonvorm voor mensen die op zoek zijn naar een creatieve en collectieve woonvorm. Bijvoorbeeld een gezamenlijk tuin of een gemeenschappelijke woonruimte in het gebouw. Moet naar eigen zeggen geen commune worden maar wel een woonvorm waar je meer gemeenschappelijkheid hebt dan in een gemiddeld Rotterdams appartementengebouw (Gemeente Rotterdam, 2016 (1)). Sterke Schouders is dit project begonnen doordat uit een sociaal marketingonderzoek bleek dat er onder een deel van de Rotterdammers een sterke behoefte is aan een meer gezamenlijke woonvorm (Gemeente Rotterdam, 2016 (1)). Sterke Schouders is dit project begonnen door op verschillende sociale media een oproep te plaatsen. Hier reageerden voornamelijk vrouwen boven de 50 op, dit is ook de doelgroep waar dit project op is gericht. Momenteel zijn er ongeveer 15 bewoners betrokken bij het project. Deze groep heeft een (deels) gezamenlijke wens voor een creatieve en collectieve woonvorm en wordt hierbij ondersteund door de gemeente. Voorheen twee, momenteel één ambtenaar faciliteert de groep en heeft hiervoor een aantal uren in de week de tijd. De gemeente organiseert bijeenkomsten, en legt contacten met verschillende personen van zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie omtrent zelfbouw. De groep is sinds maart 2016 bij elkaar en overlegt gezamenlijk ongeveer om de twee maanden. Daarnaast bezoeken de bewoners vaak samen met iemand van de gemeente verschillende panden. Momenteel zit dit project in de fase dat er nog gezocht wordt naar een geschikte locatie voor hun Droomhofje, maar er is nog geen geschikte locatie gevonden.

4.1.3 Bootcamp

De bootcamp is een plek in het Vroesepark waar een aantal sporttoestellen zijn gerealiseerd waar iedereen gebruik van kan maken. Het wordt door zowel sportgroepen als individuen gebruikt. Dit is niet direct een project dat valt binnen Sterke Schouders maar dat wel sterk gericht is op hoogopgeleiden. Er is onderzoek gedaan naar de wensen van hoogopgeleide Rotterdammers met betrekking tot hun sportbehoeftes. Hieruit kwam naar voren dat hoogopgeleiden veel vrijheid willen wat betreft sporten. Ze willen zelf kunnen bepalen waar en wanneer ze kunnen sporten. Hardlopen is

hier een voorbeeld van (Gemeente Rotterdam, 2016 (4)). De plaatsing van de bootcamp in het park heeft als doel beweging onder deze groep aangenamer te maken en speelt zo in op de wens van hoogopgeleiden om zelf te kunnen bepalen wanneer je gaat sporten. Het maakt het aangenamer om in het park te gaan sporten en om in de omliggende wijk te gaan wonen. Deze bootcamp zal voor mensen natuurlijk niet de belangrijkste reden zijn om in een omliggende wijk te gaan wonen maar het is wel een voorbeeld van een project dat inspeelt op de specifieke wensen en behoeften van hoogopgeleiden. Bij de totstandkoming van de bootcamp zijn twee sportverenigingen benaderd om mee te denken over de bootcamp.

4.1.4 Singeldingen

Singeldingen is een programma dat bestaat uit zomeractiviteiten in het Heemraadspark. Het is een bewonersinitiatief waarbij vrijwilligers activiteiten organiseren voor voornamelijk kinderen en daarnaast is dit initiatief ook onderdeel van Mooi, Mooier Middelland (Mooi, Mooier Middelland, 2017). Een aantal bewoners waren van mening dat er in hun wijk, Middelland, weinig te doen is voor gezinnen met kleine kinderen. Zo was er onder een aantal ouders bijvoorbeeld de behoefte aan kindercafés (café waar je naartoe kan met kleine kinderen) en aan speelplaatsen waar ouders ook een kopje koffie konden drinken. Vanuit dat gemis aan activiteiten en gezelligheid in de wijk hebben deze bewoners het initiatief genomen om activiteiten te organiseren in het Heemraadspark. De bewoners hebben een stichting opgericht en formuleert haar doel als volgt: 'Singeldingen realiseert ontmoetingsplekken waar iedereen uit de buurt zich thuis voelt, in eerste instantie in het Heemraadspark in Rotterdam. We willen graag dat buurtbewoners en specifiek kinderen uit de buurt elkaar bij Singeldingen ontmoeten en zich ontwikkelen (sociale, creatieve, expressieve, lichamelijke, muzikale en taalontwikkeling)' (Singeldingen, 2016). De bewoners bepalen de invulling van het programma en de overheid is enkel betrokken in de zin dat ze dit project deels financieren en een vergunning verlenen voor de activiteiten in het park.

4.2 Voorwaarden en sterkte van participatie

Nadat de theoretische concepten van zowel participatie als legitimiteit zijn toegelicht kan worden overgegaan tot het analyseren van de participatieprojecten. Allereerst wordt gekeken hoe de verschillende participatieprojecten zijn gestructureerd. Hierbij wordt achtereenvolgens gekeken naar de voorwaarden voor participatie (CLEAR-model), de breedte van participatie en de diepte van participatie. Elk concept wordt afzonderlijk afgesloten met een tussenconclusie waarbij in een scoretabel een overzicht is gegeven van deze scores.

4.2.1 Voorwaarden van participatie (CLEAR-model)

Uit het theoretisch kader kwam naar voren dat er vijf voorwaarden zijn waaraan voldaan moeten worden willen mensen bereid zijn om te participeren. Per voorwaarde wordt eerst per project besproken in hoeverre er aan die voorwaarden is voldoen en vervolgens wordt het algehele beeld van die voorwaarden toegelicht.

Can do (Hebben alle bewoners voldoende capaciteiten om te participeren?)

Assendelftplein. Verschillende respondenten merkten op dat hoogopgeleiden een voordeel hebben bij dit participatieproces. Het is niet voor alle bewoners even gemakkelijk om bij dit project betrokken te zijn. Eén van de bewoners zei: 'voor hoogopgeleiden is het denk ik gemakkelijker. Je hebt een trekkersteam, dat zijn de hoogopgeleiden.' Volgens deze respondent zijn hoogopgeleiden beter geschikt en kijken ook beter naar het algemeen belang in plaats van naar hun eigen belang. Hoogopgeleiden zitten vaak in het trekkersteam van projecten en weten ook beter een ingang bij de gemeente te vinden. Zo kregen de bewoners geen gehoor op de vraag wat er met het plein ging gebeuren en besloten een filmpje te maken over het plein en stuurden die op naar het college (Lusthofkwartier, 2017 (2)). Een gebrek aan kennis over participatieprocessen kan een duidelijke belemmering zijn om resultaten te realiseren, maar laagopgeleiden worden niet uitgesloten waardoor dit concept uitkomt op een $\pm$.

Droomhofjes. Uit de verschillende interviews kwam naar voren dat iedereen over voldoende kennis beschikt om te kunnen participeren. Voor de bewoners is gebruik van sociale media wel een voorwaarde. Maar één bewoner had bijvoorbeeld geen Facebook maar heeft dat aangemaakt om op de hoogte te blijven. Voor het slagen van het project beschikt de groep naar eigen zeggen over veel verschillende competenties die elkaar aanvullen. Zo heeft de groep, architecten in hun vriendenkring, contacten met een directeur van de Rabobank en nog vele andere connecties met mensen omtrent zelfbouw. Maar deze kennis moet wel worden aangevuld met financieel advies, een aanknopingspunt bij de gemeente en een projectleider. Hiervoor zou de groep meer mensen binnen de gemeente kunnen benaderen. Kennis of competenties die ontbreken kunnen van buitenaf worden opgevuld. Aangezien toegang tot internet (Van de doelgroep heeft 98,3% dat (CBS, 2017)) de enige voorwaarde is om mee te kunnen doen kan dit concept worden beoordeeld als een +.

Bootcamp. De bewoners die betrokken waren bij de totstandkoming van de bootcamp zijn bewust door de gemeente uitgekozen op basis van hun mening en expertise omtrent de bootcamp. De benaderde bewoners waren erg positief over de bootcamp: zo zei een van de bewoners 'Wij zijn er heel blij mee, eigenlijk is het een soort cadeautje'. Momenteel wordt de bootcamp veel gebruikt

waardoor kan worden geconcludeerd dat dit concept uitkomt op een + aangezien de kennis onder de betrokken bewoners voldoende was.

Singeldingen. Ook binnen dit project kwam naar voren dat hoogopgeleiden een voordeel hebben bij het participatieproject. Ook spreken sommige mensen in de desbetreffende buurt geen Nederlands, voor hen is participatie niet mogelijk. Daarnaast zijn er wel veel verschillende participatiemogelijkheden, je kan verschillende dingen doen binnen dit project, van vrijwilliger bij activiteiten tot een bestuursfunctie. Aangezien er veel verschillende participatiemogelijkheden zijn heeft iedereen wel genoeg capaciteiten om ergens te participeren binnen dit project. Maar niet elke functie is voor iedereen geschikt waardoor deze voorwaarde deels aanwezig ($\pm$) is bij dit project.

Tussenconclusie can do. Uit de verschillende interviews komt naar voren dat niet iedereen over de juiste skills en knowhow beschikt. Voornamelijk voor bestuursfuncties van participatieprocessen hebben laagopgeleiden niet altijd de juiste capaciteiten. Daarnaast is een beheersing van de Nederlandse taal een voorwaarde voor de participatieprocessen. Ook hebben mensen die de juiste ingang naar de gemeente weten een groot voordeel. De mate waarin bewoners niet over de vereiste competenties beschikken verschilt per project maar hoogopgeleiden hebben absoluut een voordeel en vinden zich ook beter geschikt voor bepaalde functie. Wanneer dit bij elkaar wordt opgeteld kan worden geconcludeerd dat de voorwaarde, can do, maar deels aanwezig is bij de verschillende projecten en daardoor met een $\pm$ wordt beoordeeld.

Like to (Is participatie voor bewoners urgent genoeg?)

Assendelftplein. De urgentie onder de bewoners is erg wisselend. Voor mensen van andere culturen en studenten is dit project vaak niet belangrijk genoeg om actief in te participeren. Het kost veel tijd waardoor veel mensen niet bereid zijn om te participeren. Incidenteel willen mensen wel helpen bij bijvoorbeeld een evenement maar dat is niet structureel. Het is lastig om genoeg mensen te vinden die zich willen inzetten voor een langdurig proces. Een ambtenaar verwoordt dit als volgt: 'Mensen moeten het vooral leuk vinden om zich in te zetten en intern gedreven worden om zich in te zetten en willen daarbij ook graag resultaat zien, iets bereiken.' Studenten wonen meestal maar een beperkte tijd in een studentenwoning en zijn hierdoor minder gebonden aan de buurt. Dit kan ertoe leiden dat studenten minder bereid zijn tijd en energie in burgerparticipatie te steken, wetende dat ze hoogstwaarschijnlijk over een aantal jaar weer in een andere buurt wonen. Ook merkt een respondent op dat veel mensen het plein zoals het er nu uit ziet wel prima vinden en niet bereid zijn energie te steken in dit project. De beperkte betrokkenheid van veel bewoners en studenten in het bijzonder maakt dat deze voorwaarde bij niet project bij veel mensen niet aanwezig is (-).

Droomhofjes. De urgentie onder de bewoners is genoeg om het project draaiende te houden maar de bijeenkomsten worden niet altijd door iedereen bezocht. Bij sommige bijeenkomsten komen van de 15 betrokken bewoners slechts vier of vijf mensen. Dit geeft aan dat het niet voor iedereen urgent of belangrijk genoeg is om altijd te participeren. Hierbij speelt ook een rol dat veel mensen al tevreden zijn over hun huidige huisvesting. Maar dit is volgens verschillende respondenten ook goed, zo zei in één van de bewoners: 'Ik denk dat het een verkeerd uitgangspunt is als iemand snel een nieuwe woning nodig heeft. Je moet de tijd en de ruimte nemen om dit te ontwikkelen. Je moet geen haast hebben dit te doen.' Maar ondanks dat dit niet als problematisch wordt ervaren zorgt het er wel voor dat bewoners minder actief participeren voor een nieuwe woonruimte. Hierdoor scoort dit concept een $\pm$.

Bootcamp. Deze voorwaarde heeft alleen betrekking op de benaderde groepen en die voelden zich erg vereerd dat ze mee mochten praten en vonden het fijn dat ze daarbij betrokken waren. Zowel de bootcamporganisatie als de hardloopvereniging vonden het erg fijn en belangrijk dat er een bootcamp area kwam aangezien zij hierdoor hun sport beter konden beoefenen. Beide respondenten gaven aan dat zij het erg fijn vonden dat zij betrokken waren bij de totstandkoming van de bootcamp waardoor deze voorwaarde voor participatie hier wel aanwezig is (+). Wanneer de participatie wel voor iedereen toegankelijk was geweest was de urgentie onder de gehele groep bewoners wellicht minder geweest.

Singeldingen. De betrokken bewoners vinden het vaak erg leuk om te participeren binnen dit project. Het ontstaan van het project kwam voort uit een behoefte aan meer activiteiten voor kinderen in het Nieuwe Westen. Inmiddels is de participatie voor veel bewoners niet strikt noodzakelijk maar is er een grote betrokkenheid vanwege het feit dat ze het leuk vinden om mee te doen. Dit hangt ook sterk samen met een andere voorwaarde van participatie, namelijk de laagdrempeligheid van participatie. Het ontstaan van het project kwam wel voort uit een duidelijk gemis of noodzaak voor activiteiten in de wijk maar momenteel is plezier voor veel mensen de belangrijkste drijfveer om te participeren. Aangezien veel mensen het erg leuk vinden om erbij betrokken te zijn en ook veel mensen mee willen doen kan worden geconcludeerd dat de voorwaarde uitkomt op een +.

Tussenconclusie like to. De urgentie is voor veel mensen een belangrijke voorwaarde om wel of niet te participeren. Zo gaven respondenten duidelijk aan dat een gebrek aan urgentie bij het Assendelftplein en de Droomhofjes ertoe leidt dat minder bewoners participeren. Zo willen studenten geen tijd steken in de renovatie van een plein. Deze groep zal een ongezellig plein als een minder groot probleem ervaren dan ouders met jonge kinderen. De onderzochte projecten zorgen daarnaast niet voor fundamentele veranderingen in de stad en maken het daardoor ook minder aantrekkelijk om te

participeren. Het project wordt in dit geval als niet urgent genoeg ervaren om te participeren. Aangezien de urgentie sterk verschilt per project komt gemiddelde van de voorwaarden uit op een $\pm$.

Enabled to (Is participatie voor iedereen mogelijk? is het laagdrempelig genoeg?)

Assendelftplein. Dit project is gedeeltelijk toegankelijk voor alle bewoners. De gemeente maakt participatie mogelijk door actief met de bewonersvereniging te overleggen over de toekomst van het plein. Een belangrijke belemmering om bij dit project betrokken te raken is de hoeveelheid tijd die de participatie kost. Zo verwoordt een respondent het als volgt: 'Uiteindelijk wil je dat hele plein herinrichten. Maar dat kost wel veel tijd en geld van zowel bewoners als de gemeente. Waardoor je ook afhankelijk bent van de gemeente wat betreft geld.' Daarnaast overlegt de gemeente alleen met de twee respondenten en is hierdoor minder snel bekend bij en toegankelijk voor buitenstaanders. Bij dit soort projecten wordt door de gemeente altijd intensief samengewerkt met de bewonersvereniging. Hoewel bewoners altijd de gelegenheid krijgen om mee te praten over veranderingen in de wijk is het voor buitenstaanders minder toegankelijk om bij dit project betrokken te raken. Hierdoor komt de score voor de voorwaarde uit op een $\pm$.

Droomhofjes. Dit project is voor iedereen toegankelijk. Iedereen kan op zijn eigen manier participeren zoals hij of zij wil. Er wordt wel verwacht dat je een inspanning levert voor dit project. Maar wanneer je weinig participeert wordt je niet uitgesloten van verdere deelname. Wel is het voor veel mensen lastig om bijvoorbeeld overdag, wanneer veel mensen moeten werken, naar een bijeenkomst te gaan. Het tijdstip van de bijeenkomsten is van invloed op de mate van participatie. Desondanks is het voor iedereen mogelijk om deel te nemen en vinden zowel bewoners als ambtenaren het fijn als er veel mensen zich aansluiten bij dit project waardoor dit concept uitkomt op een +.

Bootcamp. Dit project was slechts voor een beperkt groepje mensen toegankelijk. Er was een bijeenkomst om te praten over de plaatsing van de bootcamp en een bijeenkomst over de opening. Het was voor deze mensen wel laagdrempelig om hierbinnen te participeren. De betrokken bewoners waren alleen uitgenodigd voor een bijeenkomst om over het ontwerp te komen praten en waren uitgenodigd voor de opening. Omwonenden werden hierbij niet betrokken en niet in staat gesteld om over het plan te praten. Hierdoor valt deze voorwaarde alleen maar met een - te beoordelen.

Singeldingen. Dit project is dan weer wel voor iedereen toegankelijk. Iedereen die mee wil doen is welkom. Dit komt voornamelijk doordat er veel verschillende activiteiten zijn binnen dit project waardoor er voor iedereen een plaats binnen Singeldingen kan worden gevonden. Een respondent geeft ook expliciet aan dat het niet alleen laagdrempelig is maar dat ze ook blij zijn met zo veel mogelijk betrokken bewoners: 'Iedereen die erbij betrokken wil zijn is welkom. We kunnen voor iedereen kijken

wat hij of zij kan doen binnen Singeldingen. Er is altijd wel iets dat mensen kunnen die doen.’ Dit maakt dat deze voorwaarde bij dit project volledig aanwezig is (+).

Tussenconclusie enabled to. De toegankelijkheid van de projecten is wisselend waarbij er drie geheel of grotendeels wel toegankelijk zijn en één project niet toegankelijk is voor iedereen. Wel kwam bij alle projecten naar voren dat zowel ambtenaren als bewoners veel moeite doen om het zo laagdrempelig mogelijk te maken. Zo houden ambtenaren deels rekening met wensen van bewoners door te vergaderen op een tijdstip dat bewoners goed uit komt en daarnaast waar mogelijk bewoners zo veel mogelijk werk uit te handen nemen. Zo zullen mensen bij wie de urgentie deels ontbreekt toch participeren wanneer het hen weinig energie kost. Daarnaast wordt er rekening gehouden met de wensen van bewoners door op zo gunstig mogelijk tijden bijeen te komen. Echter, er is wel verdeeldheid over wanneer een project laagdrempelig is. Bij de intensievere projecten zouden de bewoners graag zien dat de gemeente hen meer werk uit handen zou nemen waardoor zij meer progressie kunnen boeken. Ondanks dat niet elk project voor iedereen toegankelijk is en niet iedereen tevreden is over de laagdrempeligheid van de projecten is deze voorwaarde grotendeels wel bij de verschillende projecten aanwezig en beoordeeld is met een +.

Asked to (Worden bewoners voldoende benaderd?)

Assendelftplein. De bewonersvereniging spant zich actief in om zo veel mogelijk mensen te betrekken bij dit project. Zo zijn vrijwilligers langs alle deuren in de buurt gegaan om meningen op te halen en mensen erbij proberen te betrekken. Er wordt door de gemeente gericht contact gezocht met de bewonersvereniging. Alle omwonenden van het plein zijn persoonlijk benaderd om mee te denken. Hierdoor kan gesteld kan worden dat bewoners voldoende gevraagd zijn om te participeren en het weinig mensen kan zijn ontgaan en deze voorwaarde voor participatie volledig (een +) aanwezig is.

Droomhofjes. Bij dit project zijn op twee verschillende manieren bewoners benaderd. Allereerst is er een oproep op verschillende sociale media geplaatst. Daarnaast is er ook binnen de gemeente een oproep geplaatst of zij mensen kenden die wellicht interesse hadden. Mensen die geen gebruik maken van sociale media kunnen het hierdoor gemist hebben en geen weet hebben van dit project. Eén respondent vond dat de ambtenaren bewoners meer hadden kunnen activeren door ook andere communicatiemiddelen te gebruiken. Aangezien van de zes respondenten slechts één persoon hier ontevreden over was wordt de voorwaarde toch met een + beoordeeld.

Bootcamp. Er is bewust voor gekozen om twee verenigingen te benaderen voor dit project. De mensen die gevraagd waren zijn ook naar een bijeenkomst gekomen om te praten over de bootcamp. Zoals al eerder gemeld waren omwonenden er niet bij betrokken en zijn dus ook niet gevraagd. Hierdoor scoort de voorwaarde een -.

Singeldingen. Volgens de verschillende respondenten is Singeldingen bij veel bewoners bekend en zij weten daardoor grotendeels al dat zij de mogelijkheid hebben om bij dit project betrokken te zijn. Daarnaast werven de vrijwilligers van Singeldingen ook actief in de buurt en proberen mensen over te halen om mee te doen. Ze plaatsen oproepen op verschillende sociale media en benaderen mensen persoonlijk op straat. Deze voorwaarde voor participatie is aanwezig (+) en kan geen reden zijn waarom iemand niet betrokken is bij dit project.

Tussenconclusie asked to. Deze voorwaarde voor participatie is grotendeels aanwezig. Alleen bij de bootcamp werd slechts een beperkt aantal bewoners gevraagd om te participeren. Maar bij de overige drie projecten doen zowel de gemeente als de bewoners zelf veel moeite om zo veel mogelijk mensen te bereiken. Hierbij worden veel verschillende middelen gebruikt om iedereen te bereiken. Dit gaat van oproepen op sociale media tot langs de deuren gaan. Veel respondenten zijn zich ervan bewust dat je verschillende manieren moet toepassen om mensen te activeren en willen, behoudens de bootcamp, ook graag zo veel mogelijk betrokken bewoners bij het project. Wel verschillen respondenten met elkaar van mening wanneer er voldaan is aan deze voorwaarde. Zo vinden respondenten een brief richting bewoners voldoende terwijl andere respondenten van mening zijn dat je hiervoor actief langs de deuren moet gaan. Aangezien er bij drie van de vier projecten bewoners op verschillende manieren benaderd zijn is de voorwaarde aanwezig (+).

Responded to (wordt er naar de bewoners teruggekoppeld?)

Bij deze voorwaarde is het niet volledig mogelijk geweest om het te onderzoeken. Dit komt doordat van de vier projecten er drie nog lopen en niet zijn afgerond. Hierdoor kunnen ook de resultaten van het project niet worden teruggekoppeld. Voor zover mogelijk betreft het de terugkoppeling tussenresultaten die onderzocht zijn.

Assendelftplein. Hierbij vindt vanuit de gemeente weinig tot geen terugkoppeling plaats over de ontwikkelingen van het plein. De gemeente heeft momenteel nog niet besloten wat er met het plein gaat gebeuren en laat dat ook niet aan de bewonersvereniging weten. Daarentegen meldt de bewonersvereniging hun resultaten of ontwikkelingen wel aan hun leden door op de site informatie te verstrekken. Hierbij melden zij niet alleen over de ontwikkelingen maar ook over de plannen en wensen van de bewonersvereniging ten aanzien van het plein. Aangezien bij deze voorwaarde voornamelijk wordt gekeken naar de terugkoppeling van de gemeente richting de bewoners scoort deze voorwaarde bij dit project en -.

Droomhofjes. Ook dit project is nog niet afgerond en zijn er vanuit de gemeente geen concrete resultaten te melden. Er wordt wel gecommuniceerd over bijeenkomsten en mogelijke locaties voor panden maar bij bewoners is niet bekend hoe lang zij nog ondersteuning krijgen van de gemeente. Er

worden verslagen van bijeenkomsten gemaakt en gecommuniceerd wat er is afgesproken. Procesresultaten worden wel gecommuniceerd. Maar aangezien niet wordt gecommuniceerd hoe lang en hoeveel de bewoners ondersteund worden door de gemeente is deze voorwaarde deels aanwezig ($\pm$).

Bootcamp. Dit is wel afgerond en teruggekoppeld naar de bewoners. De bootcamp werd geopend door wethouder Visser. Hierbij waren de participerende sportgroepjes en omwonenden uitgenodigd om hierbij aanwezig te zijn. Er werd echter niet specifiek naar de participerende sportgroepjes teruggekoppeld wat hun bijdrage of invloed is geweest op de bootcamp area. Maar aangezien het resultaat en de opening van de bootcamp voldoende werd teruggekoppeld naar bewoners, scoort dit aspect een +.

Singeldingen. Ook hierbij is er niet echt sprake van een terugkoppeling vanuit de gemeente richting de bewoners. Aangezien de gemeente momenteel voornamelijk betrokken is door subsidie te verstekken en vergunningen te verlenen is dit ook minder noodzakelijk. Ze koppelen de resultaten van dit project wel terug richting bewoners doordat het onderdeel is van Mooi Mooier Middelland waarbij wel richting bewoners wordt verteld over onder andere dit project. De bewoners die betrokken zijn bij Singeldingen doen zelf verslag van de activiteiten richting bewoners via sociale media waardoor de waarde van dit concept uitkomt op een $\pm$.

Tussenconclusie responded to. Doordat een aantal projecten nog lopen is het lastig een algemeen beeld te schetsen van de mate waarin de gemeente resultaten deelt met haar bewoners. Ambtenaren aan dat de gemeente dit in het algemeen meer zou moeten doen, zo zei één respondent: 'Ik vind dat we beter kunnen communiceren. We zijn slecht in het vieren van onze successen en duidelijk maken wat we bereikt hebben en waar we mee bezig zijn. Ik vind dat we daar als overheid nog wel een slag in kunnen maken. Dat je regelmatig terugkoppelt aan bewoners.' Hij verwoordt hier helder wat verschillende respondenten in andere bewoordingen aangeven over de terugkoppeling van resultaten richting bewoners. Hierdoor kunnen mensen zien wat participatie oplevert en moeten zij bedankt worden voor de vele tijd en energie die zij steken in een participatieproces. Door de wisselende bevindingen over deze voorwaarde voor participatie wordt het geheel beoordeeld als $\pm$. Meer over de communicatie tussen de gemeente en de bewoners komt aan bod wanneer de throughputlegitimiteit wordt geanalyseerd.

Tussenconclusie voorwaarden voor participatie

Wanneer naar alle voorwaarden, die zijn weergegeven in tabel 2, wordt gekeken blijkt dat er voornamelijk een gebrek aan kennis/knowhow, urgentie en terugkoppeling aanwezig is. Zo blijkt dat vooral mensen die laagopgeleid zijn een achterstand hebben met betrekking tot participatie. Het is

voor hen niet alleen lastiger om te participeren maar veel respondenten geven zelf ook aan een duidelijke voorkeur te hebben voor hoogopgeleiden mensen wat betreft de ‘trekkersrol’ van een participatieproces. Ook is een gebrek aan urgentie een belangrijke reden die mensen ervan weerhoudt te participeren. Mensen willen graag snel resultaat zien wanneer zij ergens tijd en energie in steken. Maar bij het Assendelftplein is dat bijvoorbeeld niet zeker. Daar kan alsnog een besluit worden genomen waar de bewoners helemaal niet blij mee zijn. Deze onzekerheid zal mensen ervan weerhouden om te participeren. Ook de terugkoppeling van (tussen) resultaten is niet bij alle projecten aanwezig. Echter, aangezien dit voornamelijk gevolgen heeft voor volgende participatieprojecten is lastig vast te stellen hoeveel invloed het gebrek aan de voorwaarden heeft gehad. De andere twee voorwaarden zijn bij de meeste projecten wel sterk aanwezig. Zo zijn drie van de vier projecten, Assendelftplein, Droomhofjes en Singeldingen, voor iedereen toegankelijk waarbij moeite wordt gedaan om het zo laagdrempelig mogelijk te maken. Ook wordt bij deze projecten in grote mate de bewoners gevraagd te participeren en word er voldoende teruggekoppeld. Het project dat hiervan sterk afwijkt, is de bootcamp. Hierbij werd een kleine groep gevraagd om te participeren en was het voor anderen niet toegankelijk.

Naast een verschil tussen de voorwaarden voor participatie zijn er ook duidelijk verschillen waarneembaar tussen de verschillende projecten. Onderaan de tabel staat het gemiddelde van alle condities per project en daarbij ook een rangorde van alle vier de projecten. Hieruit is af te lezen dat de CLEAR-condities het meest aanwezig zijn bij de Droomhofjes (+ 1ste) en Singeldingen (+ 2^{de}). Bij de Droomhofjes scoren drie condities een + en 2 een ±. Alleen de urgentie om te participeren en de terugkoppeling van resultaten kan beter maar voor de rest zijn alle voorwaarden aanwezig waaronder mensen bereid zijn om te participeren. Singeldingen scoort op vier condities hetzelfde als de droomhofjes alleen de conditie can do komt Singeldingen uit op een ±. En gebrek aan capaciteiten wordt bij dit project duidelijk als een belemmering gezien om bepaalde functies binnen het project te vervullen. De condities zijn beduidend minder aanwezig bij de projecten bootcamp (± 3de) en Assendelftplein (± 4de). De bootcamp scoort weliswaar drie keer een + maar ook 2 keer een -. Zo was dit project, in tegenstelling tot alle overige projecten, niet voor iedereen toegankelijk en werden daardoor ook niet alle bewoners gevraagd om te participeren. Het Assendelftplein scoort nog slechter maar op andere condities. Hierbij vormt het ontbreken van de voorwaarde like to, een gebrek aan urgentie onder bewoners als belangrijkste reden om niet te participeren. Daarnaast weerhoudt een goede terugkoppeling van de gemeente richting bewoners hen er ook van om zich actief in te zetten voor het plein. Uit de analyse van de verschillende projecten op de verschillende condities van het CLEAR-model komt naar voren dat de projecten redelijk veel van elkaar verschillen. Desondanks is bij

enkel project voldaan aan alle voorwaarden maar is er ook geen project waarbij alle voorwaarden ontbreken.

Tabel 2. Scores CLEAR-model

	Assendelftplein	Droomhofjes	Bootcamp	Singeldingen	Totaal
Can do	±	+	+	±	±
Like to	-	±	+	±	±
Enabled to	±	+	-	+	+
Asked to	+	+	-	+	+
Responded to	-	±	+	±	±
Totaal	± (4 ^{de})	± (1 ^{ste})	± (3 ^{de})	± (2 ^{de})	

4.2.2 Breedte van participatie

De breedte van participatie heeft betrekking op de mate waarin de betrokken groep participanten representatief is voor de gehele buurt of wijk en de mate waarin de participatie toegankelijk is voor iedereen. Per project wordt dit toegelicht en afgesloten met een algehele conclusie over de breedte van de projecten. Ook deze paragraaf wordt afgesloten met scoretabel van alle projecten afzonderlijk en als geheel.

Assendelftplein

Binnen dit project kwam, van alle projecten, het sterkst naar voren dat de participerende bewoners niet representatief zijn voor de gehele buurt. Elke respondent merkte op dat het bestuur van de bewonersvereniging Lusthofkwartier niet representatief is voor de gehele buurt en enkel bestaat uit autochtone hoogopgeleide bewoners. Eén respondent beantwoordt de vraag in hoeverre de participatie representatief is als volgt: 'In de zin van leeftijdsopbouw zeker. Ook wat betreft gezin en niet-gezin. Intercultureel niet in de eerste lijn actieve bewoners. Dat zijn vaak toch de blanke hoogopgeleiden. Maar in de tweede lijn zitten wel veel mensen van andere culturen. De blanke hoogopgeleide die denkt en de anderen willen vooral wat doen.' Allochtone en laagopgeleide bewoners participeren wel, maar meer zoals eerder aangegeven, op het niveau van vrijwilliger bij bepaalde projecten en minder in de vorm van een bestuursfunctie. Naast een ondervertegenwoordiging van allochtonen en laagopgeleiden zijn studenten ook

ondervertegenwoordigd als het gaat om participatie. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat dit project een – scoort wat betreft representativiteit.

Hoewel de participatie niet breed is en de betrokken bewoners geen goede afspiegeling vormen van de totale buurt is het daarentegen wel voor iedereen toegankelijk. Voor 10 euro per jaar kun je lid worden van de bewonersvereniging (Lusthofkwartier, 2017 (2)). De participatie is hierdoor tegen een kleine vergoeding voor iedereen toegankelijk. Kanttekening hierbij is wel dat namens de bewoners momenteel alleen de bewonersvereniging contact heeft met de gemeente en meepraat over de ontwikkelingen omtrent het Assendelftplein. Wanneer je niet lid bent van deze vereniging omdat je bijvoorbeeld de contributie niet kan betalen zul je minder snel bij het project betrokken raken. Echter, één van de ambtenaren heeft aangegeven dat bewoners ook op eigen initiatief contact kunnen opnemen met de gemeente. Maar dit blijft lastiger dan wanneer je wel lid bent van de bewonersvereniging. De openheid scoort, ondanks een voordeel voor leden van een bewonersvereniging, een +.

Droomhofjes

Dit project wijkt enigszins af van de andere projecten in de zin dat het specifiek gericht is op een bepaalde doelgroep van de Rotterdammers en daardoor in een aantal opzichten bewust niet representatief is voor alle Rotterdammers. Dit project is gericht op hoogopgeleide 55 plussers. Voor een groot deel vallen alle betrokken bewoners ook binnen deze groep. Hierdoor wordt het toch beoordeeld als een representatieve groep, een +. Wel is het opvallend dat het project toegankelijk is voor zowel mannen als vrouwen maar dat er alleen maar vrouwen betrokken zijn bij het project. In dat opzicht is er geen sprake van een brede participatie.

Hoewel er een oproep is geweest voor een specifieke groep mensen, kon iedereen die het aansprak zich aanmelden. Zo is één van de respondenten jonger dan 50 jaar en valt hierdoor niet binnen de doelgroep maar is wel welkom. Ook heeft één van de betrokken ambtenaren met alle bewoners een intake gesprek gehad om te kijken of dit project voor hem of haar geschikt is. Hierbij werd gekeken in hoeverre hun wensen overeenkwamen met het project. Daarnaast was er een voorwaarde dat de bewoners geld, middelen of kennis hebben ten bate van het project. Maar op basis van deze voorwaarde zijn er geen mensen afgevallen. Hoewel er niemand is afgevallen stelde de gemeente wel voorwaarden en beperkte daarmee de openheid en komt daardoor uit op een ±.

Bootcamp

De bootcamp is van alle projecten het minst breed. Slechts een beperkt aantal bewoners, twee sportverenigingen waren betrokken bij de participatie van het project en het participatieproces werd sowieso tot een minimum beperkt. Wel was er in de periode voorafgaand aan de plaatsing van de

bootcamp een bord opgehangen in het park met het plan om er een bootcamp area neer te zetten. Mensen konden hier alleen op reageren door bezwaar maken maar in principe stond het plan al vast. Omwonenden zijn naast de mogelijkheid om op de plaatsing te reageren niet betrokken bij de totstandkoming van de bootcamp. Doordat selectief slechts twee groepen benaderd zijn is de betrokken groep bewoners niet representatief voor alle omwonenden of gebruikers van het park, de representativiteit wordt hierdoor beoordeeld met een -.

Door de selectieve participatie is de kans groot dat de betrokken groep bewoners positiever over de komst van de bootcamp area dan de gemiddelde omwonende van het Vroesepark. Zo zullen de betrokken bewoners niet snel tegen de komst van sporttoestellen zijn die hun sport aangenamer maken. Volgens één van de respondenten van de gemeente was er door tijdsdruk voor deze vorm van participatie gekozen om nog te kunnen zeggen dat er überhaupt aan participatie is gedaan, zij het in een beperkte variant. Wel is het zo dat de betrokken groep bewoners meer kennis heeft over een bootcamp area dan de gemiddelde bewoner en inhoudelijk advies kon geven over de sporttoestellen. De participatie was niet open en bewoners hadden zelf niet de mogelijkheid om bij dit project betrokken te zijn, de score die hieruit volgt is een -.

Singeldingen

Ook bij dit project is er geen sprake van een hele brede participatie. Verschillende respondenten gaven aan dat er een hoge mate van diversiteit is onder alle betrokken vrijwilligers. Maar net zoals bij de bewonersvereniging Lusthofkwartier is de participatie minder breed wanneer er gekeken wordt naar bestuursfuncties. Ook hier geldt dat wanneer de participatie meer energie en tijd kost allochtonen en laagopgeleiden minder participeren. Daarnaast is het ook minder representatief in de zin dat het voornamelijk ouders zijn die bij dit project betrokken zijn. Maar het project bestaat uit voornamelijk activiteiten voor kinderen waardoor het voor de hand ligt dat ouders meer participeren dan bewoners zonder kinderen. Aangezien de diversiteit onder de betrokken vrijwilligers wel groter is dan bij het Assendelftplein scoort de representativiteit bij dit project een ±.

Hoewel de betrokken bewoners niet representatief zijn voor de gehele buurt is participatie bij dit project wel voor iedereen toegankelijk. Door de respondenten is expliciet aangegeven, dat participatie voor iedereen mogelijk moet zijn. Zo vroegen ouders van een specifieke straat of een activiteit alleen toegankelijk kon zijn voor kinderen van die desbetreffende straat. Dit werd echter niet toegestaan door de bestuursleden van Singeldingen. Mensen kunnen participeren op de manier die het beste bij hun past en op de manier zoals zij dat zelf willen waardoor de openheid van Singeldingen is beoordeeld met een +.

Tussenconclusie breedte van participatie

De breedte van de verschillende participatieprojecten wat betreft de representativiteit is erg verschillend. Een overzicht van alle scores van zowel representativiteit en openheid is weergegeven in tabel 3. Hoewel de mate van representativiteit verschilt, komt bij elk project naar voren dat de betrokken bewoners niet volledig representatief zijn voor de totale bevolking. Een groot deel van de respondenten geeft aan dat bij het desbetreffende project autochtonen en hoogopgeleiden oververtegenwoordigd zijn. Daarnaast hebben verschillende ambtenaren aangegeven een gebrek aan representatie ook bij andere participatieprojecten waar te nemen. Dit sluit aan op de bevindingen van de voorwaarden van participatie waarbij naar voren kwam dat participatie nog minder representatief is wanneer de participatie veel inspanning vereist. Doordat een gebrek aan representativiteit bij alle projecten naar voren kwam is de totaalscore op dit aspect een -.

Hoewel er bij elk project in meer of mindere mate een gebrekkige representativiteit is waargenomen zijn drie van de vier projecten juist wel volledig open en voor iedereen toegankelijk. Hoewel lidmaatschap van een bewonersvereniging 10 euro kost en het kan zijn dat niet iedereen de oproep voor het droomhofjes project heeft gezien is het wel voor iedereen toegankelijk. De bootcamp is het enige project waarbij gericht mensen zijn benaderd en anderen bewust zijn buitengesloten en daardoor ook het minst breed. De totaalscore voor de openheid van alle projecten is een + en kan hierdoor niet de oorzaak zijn van een gebrekkige representativiteit.

Tabel 3. Breedte van participatie

	Assendelftplein	Droomhofjes	Bootcamp	Singeldingen	Totaal
Representatief	-	+	-	±	-
Open participatie	+	+	-	+	+

4.2.3 Diepte van participatie

De diepte van participatie heeft betrekking op de mate waarin bewoners invloed hebben op de uitkomsten van het besluitvormingsproces. In deze paragraaf is per project beschreven hoe diep de participatie is.

Assendelftplein

Bij dit participatieproces is er sprake van adviseren. Er wordt veel samengewerkt en overlegd tussen bewoners en de gemeente maar uiteindelijk neemt de gemeente een beslissing wat er met het plein gebeurt. De gemeente blijft verantwoordelijk voor de bestemming van het plein. De gemeente bepaalt de functie van het plein en ook of het er überhaupt blijft of dat het terrein een andere functie krijgt. Wanneer echter is besloten dat het plein blijft en wordt heringericht zal op een gelijkwaardige manier worden samengewerkt tussen de gemeente en de bewonersvereniging. Momenteel is daar nog geen sprake van aangezien er nog geen beslissing over het plein is genomen. Op dit moment is de diepte van participatie adviseren maar met de intentie om in de toekomst te gaan co-creëren en wellicht zelfs tot een vorm van zelfbeheer te komen waarin bewoners het plein zelf onderhouden. De rol van Sterke Schouders binnen dit project is voornamelijk de verschillende actoren, zowel binnen als buiten de gemeente, bij elkaar brengen om tot een gezamenlijke oplossing te komen. Bewoners worden hierdoor meer gehoord en proberen hun bestemming voor het plein over te brengen bij de gemeente.

Droomhofjes

De Droomhofjes valt als cocreatie te definiëren. De wensen en behoeften van de bewoners zijn leidend en ambtenaren ondersteunen hoofdzakelijk. Het is aan de bewoners zelf waar ze willen gaan wonen en welke vorm van gezamenlijkheid ze willen. De overheid is betrokken in de zin dat zij het project geïnitieerd hebben en de groep bewoners bij elkaar hebben gebracht. Vervolgens organiseren zij bijeenkomsten voor de groep en leggen contacten met andere actoren binnen de gemeente en gaan mee naar bezichtigingen van panden. Een ambtenaar omschrijft haar rol zelf als volgt: 'Ik denk dat de overheid dit het beste kan faciliteren. Dit is naar mijn mening ook noodzakelijk om de wensen van bewoners faciliteren... Dat is als het ware een gelijkwaardige samenwerking. Je gaat met elkaar kijken hoe ver je kunt komen met de realisatie van hun dromen. Ook hoe je hen kan inspireren.' Bij het faciliteren wordt ook inspireren om zelf hiermee aan de slag te gaan als belangrijke taak gezien. Hierbij laat de gemeente het aan de bewoners om verder invulling te geven aan het project en te beslissen waar en in welke vorm ze willen gaan samenwonen. Hoewel de gemeente eigenlijk alleen ondersteunt is het toch cocreatie aangezien het initiatief bij de gemeente lag en de gemeente ook zelf bepaalt hoelang en in welke mate zij de groep nog zullen blijven ondersteunen. Wanneer in de toekomst de gemeente dit project niet meer actief ondersteunt zal er wel sprake zijn van zelfbeheer.

Bootcamp

Van de vier project hadden bewoners bij dit project de minste invloed op het besluitvormingsproces. Dit project valt te definiëren als consulteren. Bij de totstandkoming van dit project zijn om tijd te besparen en daardoor het proces sneller te laten verlopen slechts twee groepen benaderd om mee te

denken over de bootcamp in het Vroesepark. De bewoners werd gevraagd naar hun mening over de bootcamp. De bewoners hadden enigszins invloed op het proces aangezien er naar hen werd geluisterd en op voorspraak van bewoners gekozen werd voor een gecentreerde bootcamp in plaats van bootcamp toestellen verspreid over het park. Daarnaast werd er door bewoners gevraagd om extra bankjes om op uit te rusten en rek- en strekoefeningen te doen. Ook hier heeft de gemeente voor gezorgd. Er was door de gemeente al besloten dat de bootcamp er zou komen en ook de locatie, het Vroesepark, stond al vast. Wanneer de bewoners dit plan hadden afgekeurd was de bootcamp area er alsnog gekomen. De plaatsing van de bootcamp area stond op voorhand al vast waardoor de invloed van burgers gering is geweest.

Singeldingen

De participatie is bij dit project wat betreft de diepte het meest vergaand. Er is hierbij sprake van zelfbeheer. De besluitvorming ligt bij de bewoners. Zij bepalen zelf het programma en welke activiteiten zij organiseren. De rol van de gemeente is hierbij voornamelijk het verstrekken van subsidies voor de activiteiten en het verlenen van een vergunning aan de stichting die de activiteiten organiseert. De gemeente heeft hierdoor dus geen directe invloed op de besluitvorming die vrijwel volledig bij de bewoners ligt. Hierbij heeft Singeldingen ook een ontwikkeling doorgemaakt waarbij er voorheen sprake was van cocreatie. Dit hield een grotere betrokkenheid van de gemeente in bij het project.

Tussenconclusie

De diepte van participatie verschilt per project sterk van elkaar. De projecten lopen van consulteren tot zelfbeheer en zijn weergegeven in tabel 4. Bootcamp is van de vier projecten het minst diep. Het feit dat bewoners inspraak beperkt was en het besluit tot plaatsing al vaststond maakt dat de diepte van dit project als consulteren is te beoordelen. De participatie gaat bij het Assendelftplein een stap verder. Hierbij wordt intensiever samengewerkt tussen bewoners en de gemeente. Daarnaast nemen de bewoners de gemeente ook werk uit handen door plannen te initiëren over het plein en omwonenden naar hun mening over het plein te vragen. Echter doordat de beslissingsbevoegdheid bij de gemeente ligt, is hier geen sprake van cocreatie maar van adviseren. Weer een stap verder is het project de Droomhofjes. Hierbij is namelijk wel sprake van cocreatie aangezien er wel op een gelijkwaardige basis wordt samengewerkt. Maar aangezien het initiatief bij de gemeente lag en deze ook bepaalt in hoeverre zij de bewoners ondersteunt maakt dat het geen zelfbeheer is. Bij het meest diepe project, Singeldingen lag het initiatief wel bij de bewoners en wordt er in vergelijking tot de andere projecten minder inhoudelijk overlegd met de gemeente. De besluitvorming ligt hoofdzakelijk bij de bewoners.

Tabel 4. Diepte van participatie

Participatieladder	Project
Informeren	-
Consulteren	Bootcamp
Adviseren	Assendelftplein
Cocreatie	Droomhofjes
Zelfbeheer	Singeldingen

4.3 Legitimiteit van de verschillende participatieprojecten

Om op de bovenstaande vraag een antwoord te kunnen geven worden achtereenvolgens de input-throughput- en outputlegitimiteit geanalyseerd. Hierbij wordt net zoals bij de verschillende concepten van participatie het concept per project besproken waarna vervolgens een algemene conclusie met scoretabel volgt.

4.3.1 Inputlegitimiteit

Zoals toegelicht in het theoretisch kader heeft de inputlegitimiteit betrekking op de inclusiviteit van een project. De mate waarin iedereen een gelijke kans heeft om te participeren en de mate waarin alle belangen zijn vertegenwoordigd. De drie concepten van inputlegitimiteit zijn hieronder per project toegelicht.

Assendelftplein

Toegankelijkheid. Dit wordt wisselend beoordeeld door de respondenten. Hoewel het voor iedereen toegankelijk is vinden de respondenten van de bewonersvereniging de betrokkenheid vanuit de wijk tegenvallen. Zij hadden meer van de bewoners in de wijk verwacht en vinden daarnaast ook dat het erg veel tijd kost om betrokken te zijn bij een bewonersvereniging. Meer betrokkenheid van andere bewoners zou de last voor deze mensen verlichten. De bewoners zouden graag meer ondersteuning willen van de gemeente in vorm van geld waardoor zij ook meer kunnen uitbesteden en daardoor meer kunnen bereiken. Deze wisselende beoordelingen maakt dat de score een $\pm$ is.

Open agendavorming. Momenteel zijn er slechts twee bewoners direct betrokken bij dit project. Wel hebben zij aangegeven het prettig te vinden dat Sterke Schouders betrokken is bij het project. Eén respondent zei hierover: 'Sterke Schouders heeft eigenlijk bevestigd wat wij als buurt al voelde, pleinen zijn belangrijk' en 'Het was voor het eerst dat er werd gevoeld dat de gemeente ook de waarde van pleinen inziet'. De bewoners voelden zich meer gehoord en gesteund in hun plannen en wensen omtrent het plein. Daarnaast wordt alles teruggekoppeld aan de leden van de vereniging

en kunnen leden op de algemene ledenvergadering hun mening over dit project openlijk uiten. Binnen de bewonersvereniging blijft iedereen goed op de hoogte van de ontwikkelingen maar voor mensen die geen lid zijn van de bewonersvereniging is het lastiger om je mening te laten horen. Hierdoor is ook dit concept beoordeeld met een $\pm$ beoordeeld.

Representatie. Hoewel er geen sprake is van een brede participatie is de vereniging zich daarvan bewust en is voor dit project langs de deuren van alle omwonenden van het plein gegaan om meningen omtrent het plein op te halen. Hierdoor hebben de betrokken bewoners een goed beeld van wat omwonenden willen. Hierdoor kan wel verondersteld worden dat de bewonersvereniging een algemeen beeld heeft van wat de buurt wil met dit plein. Zo zijn zij langs alle deuren zijn gegaan om iedereen's mening te peilen en zelfs in één geval met een vrouw hebben gesproken die geen Nederlands sprak waarbij haar dochter vertaalden. Dit geeft aan dat bewoners veel moeite doen om zo veel mogelijk mensen te bereiken. Maar het blijft lastig om te beoordelen of omwonenden het algemeen belang daadwerkelijk vertegenwoordigen. Toch is dit concept sterk aanwezig +.

Droomhofjes

Toegankelijkheid. De toegankelijkheid van het project werd goed beoordeeld. Positief waren de verschillende respondenten over het feit dat een ambtenaar van te voren met iedereen een gesprek heeft gehad om te beoordelen of de wensen van de bewoners overeen komen met het doel van het project. Slechts één bewoner bekritiseerde de gemeente dat er alleen een oproep was geplaatst op sociale media. Zij ervaarde het als een probleem dat mensen die geen toegang hebben tot internet dit project waarschijnlijk gemist hebben. De overige respondenten vinden het juist goed omdat dit 'pioniers aantrekt en mensen die iets nieuws opzoeken' en geschikt zijn om dit project tot een succesvol einde kunnen brengen. Aangezien slechts één respondent kritiek heeft op de toegankelijkheid kan dit concept over het algemeen als goed worden beoordeeld, een +.

Open agendavorming. Dit werd prettig beoordeeld door alle respondenten. De bijeenkomsten die door de gemeente georganiseerd worden leuk en inspirerend ervaren waarbij iedereen gehoord wordt. Iedereen geeft aan dat de bijeenkomsten prettig verlopen en dat ze de volledige vrijheid hebben waar en op welke manier ze willen gaan wonen. Ambtenaren geven aan dat zij zo veel mogelijk hun best doen om hen te ondersteunen en hun wensen leidend te laten zijn. Door de eerder besproken laagdrempeligheid is het ook voor iedereen gemakkelijk om zijn of haar mening te delen via Facebook. Hierdoor komt de score voor dit concept binnen dit project op een +.

Representatie. Dit project wijkt enigszins af wat betreft representatie omdat alleen rekening gehouden hoeft te worden met de betrokken bewoners en er geen algemeen belang van de doelgroep is. Doordat alles in overleg gaat wordt iedereen vertegenwoordigd. Er wordt ook met ieders mening

rekening gehouden en er worden geen besluiten genomen voor personen die niet bij een bijeenkomst aanwezig zijn. Doordat met ieders mening rekening wordt gehouden kan de representatie met + worden beoordeeld.

Bootcamp

Toegankelijkheid. De participatie van dit project was niet open. Er werden gericht mensen benaderd en daar was voornamelijk één ambtenaar ontevreden over, en verwoorde deze onvrede over de toegankelijkheid als volgt: 'Ik vind er een zekere hypocrisie in zitten. We zeggen met z'n allen dat we naar een participatiesamenleving ... De bewoners moeten meer, we vinden het belangrijk dat ze participeren ... Dan moet je altijd de burgers daarin betrekken, dat is nu minder gebeurd.' De procedure van dit project strookt volgens hem ook niet met het beleid wat de gemeente graag uit wil stralen. De overige respondenten waren ook van mening dat de participatie bij dit projecten weinig was maar vonden dit minder storend waardoor de tevredenheid over de toegankelijkheid uitkomt op een ±.

Open agendavorming. Tijdens de bijeenkomst over de komst van de bootcamp konden bewoners op- en aanmerkingen geven over de plannen. Er werd ook naar de bewoners geluisterd aangezien op voorspraak van de bewoners gekozen is voor een gecentreerde bootcamp in plaats van een bootcamp waarbij alle toestellen verspreid waren over het park. Daarnaast waren er onder de bewoners geen duidelijke klachten of opmerkingen over de bijeenkomst. Hoewel er weinig mensen betrokken waren, zijn de mensen die wel betrokken waren erg positief over de mate waarin hun mening naar voren konden brengen, vandaar een + voor dit concept.

Representatie. De betrokken groepen keken alleen naar wat zij ervan vonden en niet naar de gevolgen voor de wijk als geheel. Wel waren er ambtenaren bij betrokken met een goed zicht op de wensen van de wijk. Eén ambtenaar is gebiedsnetwerker in de desbetreffende wijk en omschrijft zijn functie als volgt: 'De functie houdt in dat ik een soort thermometer ben voor wat er speelt, wat de wensen zijn, wat de kansen zijn en wat de bedreigingen zijn van de wijk.' Daarnaast is er onderzoek gedaan naar de behoefte aan sport in de wijk. Hieruit kwam naar voren dat veel mensen graag individueel sporten en ook graag buiten sporten. De bootcamp sluit hier op aan en maakt sporten voor hen aangenamer. De participatie was beperkt maar wensen van de wijk zijn waarschijnlijk wel bekend. Een van de respondenten zou meer participatie dubbelop vinden als je al weet dat een groot deel van de omwonenden er tevreden over zullen zijn. Desondanks zijn de betrokken bewoners niet representatief voor de gehele wijk en de score komt uit op een -.

Singeldingen

Toegankelijkheid. Voor iedereen die mee wil doen is dit project toegankelijk. Iedereen vindt dit ook erg belangrijk en daar zijn alle betrokken bewoners ook erg tevreden over. Wel komt, net zoals bij het Assendelftplein, naar voren dat sommige respondenten van mening zijn dat sommige participatie functies beter geschikt zijn voor hoogopgeleiden. Het is voor iedereen toegankelijk maar respondenten hebben voor bepaalde functies wel een duidelijke voorkeur waardoor dit concept van legitimiteit gemiddeld $\pm$ scoort.

Open agendavorming. Iedereen kan binnen dit proces ook zijn mening geven. Enig verschil is dat Singeldingen een stichting is en daardoor geen leden heeft en meer zelf kan beslissen. Er is dus geen algemene leden vergadering maar bestuursleden delen wel ontwikkelingen via sociale media en zijn ook voor iedereen benaderbaar. Buitenstaanders die betrokken raken bij de stichting kunnen wel hun mening geven maar het kan zijn dat het minder invloed heeft dan bijvoorbeeld bij een verenging waarvan je lid bent, vandaar een $\pm$.

Representatie. Komt deels overeen met Assendelftplein. Hoewel de betrokken groep participanten niet representatief is voor de gehele wijk worden wel bij zo veel mogelijk bewoners meningen opgehaald. Het is voor veel respondenten echter geen uitgangspunt. Daarnaast wonen er veel mensen in de desbetreffende wijk, Oude Westen, die geen Nederlands spreken en erg moeilijk bij dit project te betrekken zijn. Ook de betrokken ambtenaren zijn zich bewust van de beperkte representativiteit. Zij constateren ook dat mensen van andere culturen participatie minder zijn gewend en zullen ook daardoor minder snel hun mening geven. Ondanks dat het open is kunnen mensen terughoudend zijn om hun mening te geven. Doordat bepaalde bevolkingsgroepen moeilijk te bereiken zijn is dit concept niet hoger dan gemiddeld ($\pm$) te beoordelen.

Tussenconclusie

De inputlegitimiteit wordt wisselend beoordeeld op de verschillende concepten maar ook tussen de verschillende projecten, zie tabel 5. Soms zijn respondenten tevreden met weinig toegankelijkheid en bij andere projecten vinden respondenten het juist wel erg belangrijk dat de participatie voor iedereen toegankelijk is. Dezelfde mate van toegankelijkheid kunnen bij verschillende projecten anders beoordeeld worden. Iedereen is van mening dat sommige functies beter geschikt zijn voor hoogopgeleiden. Hierdoor komt het gemiddelde van alle vier de projecten uit op een $\pm$. Ook is er grote tevredenheid over de mate waarin er sprake is van een open debat; iedereen kan altijd zijn mening geven. Aangezien bij elk project iedereen die betrokken was zijn mening kan uiten en ambtenaren daar ook open voor staan is het gemiddelde van de vier projecten hier een +. Hoewel er bij veel projecten geen breedte participatie is, is men zich hiervan bewust. Bewoners doen in veel gevallen hun best om met zo veel mogelijk mensen te praten over het project. Hierdoor krijgen zij een

beter beeld van de diverse belangen. Andere respondenten ervaren de beperkte representativiteit niet als een probleem. Zij vinden het belangrijker dat participatie voor iedereen toegankelijk is en dat iedereen de mogelijkheid heeft zijn mening te uiten, dan dat daadwerkelijk alle belangen evenredig vertegenwoordigd zijn. Hierdoor kan ook het gemiddelde van dit concept, net zoals de toegankelijkheid, worden beoordeeld met een $\pm$.

Wanneer de projecten met elkaar worden vergeleken valt op de ze van elkaar verschillen maar allemaal redelijk tot goed scoren. De inputlegitimititeit van de Droomhofjes is het best beoordeeld. Op elk concept scoort het project een + waarbij voornamelijk de open agendavorming en de prettige manier waarop iedereen zijn mening kan geven en informatie wordt gedeeld positief naar voren komen. Het Assendelftplein scoort iets lager op de input maar ook het gemiddelde hiervan wordt met een + beoordeeld. Hoewel ook dit project volledig open is valt de participatie volgens veel respondenten tegen waardoor de toegankelijkheid en de open agendavorming uitkomen op een $\pm$. Het project dat als 3^e naar voren komt op bij dit concept is Singeldingen. Elk concept van de inputlegitimititeit is een $\pm$. Dit komt voornamelijk doordat bewoners van mening zijn dat niet iedereen even geschikt is voor elke functie binnen het participatieproces. Het slechts scoort de bootcamp. Weliswaar komt ook dit project uit op een $\pm$ maar toch is de inputlegitimititeit minder bij dit project doordat de representatie laag is en niet alle belangen zijn vertegenwoordigd.

Tabel 5. Score inputlegitimititeit

	Assendelftplein	Droomhofjes	Bootcamp	Singeldingen	Totaal
Toegankelijkheid	$\pm$	+	$\pm$	$\pm$	$\pm$
Open agendavorming	$\pm$	+	+	$\pm$	+
Representatie	+	+	-	$\pm$	$\pm$
Totaal	+ (2 ^{de})	+ (1 ^{ste})	$\pm$ (4 ^{de})	$\pm$ (3 ^{de})	

4.3.2 Throughputlegitimititeit

De throughputlegitimititeit omvat het proces van wensen en ideeën van bewoners (input) dat leidt tot resultaten (output). Het gaat hierbij om de mate waarin bewoners en ambtenaren tevreden zijn over de manier van samenwerking binnen de projecten.

Assendelftplein

Transparantie. Dit wordt wisselend beoordeeld. Enerzijds is iedereen erg tevreden over de betrokkenheid van Sterke Schouders en bewoners blijven hierdoor beter op de hoogte van ontwikkelingen. Hierdoor leggen de betrokken bewoners weer gemakkelijker contact met andere ambtenaren binnen de gemeente. Anderzijds, de communicatie met betrekking tot de bestemming van het plein wordt door alle respondenten wel weer slecht beoordeeld. Zo oordeelt een bewoner: 'Er wordt bijna niet gecommuniceerd met de bewoners ... Dat zou wel meer kunnen ... zoals bij de school op het Assendelftplein, daar moet je zelf achter aan terwijl de gemeente dat al jaren wist. De reguliere communicatie is vreselijk slecht.' Er is nog geen beslissing genomen over het plein en bewoners worden daar ook niet van op de hoogte gesteld. Ook ambtenaren zijn van mening dat hun gemeente weinig communiceert en alleen iets meldt als het af is en gedurende het proces te weinig. Alleen de bewonersvereniging communiceert naar de bewoners over ontwikkelingen waardoor omwonenden die niet lid zijn van de vereniging niet weten wat er met het plein gebeurt. Aangezien er onder alle respondenten ontevredenheid is over de manier waarop de gemeente communiceert, is de transparantie bij dit project slecht (-).

Kwaliteit van deliberatie. De samenwerking zelf verloopt door de betrokkenheid van Sterke Schouders erg prettig. De bewoners voelden zich meer gehoord en ook erkend in hun opvatting dat het plein belangrijk is voor een wijk en dat het Assendelftplein gerenoveerd moet worden. Wel is er kritiek vanuit de geïnterviewde ambtenaren op de houding van de gemeente ten opzichte van participerende bewoners. Zo zou de gemeente in het algemeen veel dankbaarder mogen zijn dat bewoners zo veel tijd in dit soort projecten steken en de gemeente hierdoor veel werk uit handen neemt. De grote mate van tevredenheid onder de bewoners over de betrokkenheid van Sterke Schouders maakt dat dit concept een + scoort.

Accountability. Het is bij de ambtenaren volstrekt duidelijk wie verantwoordelijk is voor de besluitvorming wat betreft de toekomst van het plein. Echter, de bewoners weten dat zij adviseren en de gemeente willen beïnvloeden maar beseffen ook dat de gemeente uiteindelijk het besluit neemt. Wel zou er beter gecommuniceerd mogen worden in hoeverre zij een adviserende rol hebben binnen dit proces en wat de rol wellicht in de toekomst zou kunnen zijn mocht het plein gerenoveerd worden. Het verschil in tevredenheid tussen ambtenaren en bewoners maakt dat er maar gedeeltelijk aan dit concept is voldaan ±.

Droomhofjes

Transparantie. Dit wordt erg goed beoordeeld. Zoals eerder gemeld blijft iedereen via Facebook op de hoogte van de ontwikkelingen van het project. Hierdoor blijft iedereen goed

geïnformeerd over de laatste ontwikkelingen. Daarnaast leggen de betrokken ambtenaren ook weer veelvuldig contact met andere ambtenaren van verschillende afdelingen binnen de gemeente. Aangezien iedereen hierover positief is en er geen noemenswaardige kritiek is scoort dit concept een +.

Kwaliteit van deliberatie. Dit wordt door alle respondenten als redelijk positief ervaren. De bijeenkomsten worden leuk opgezet en daarbij weten de ambtenaren de groep op de juiste manier te inspireren. Hierbij vindt een deel van de bewoners het vervolgens erg prettig dat ze de vrijheid hebben om zelf aan de slag te gaan. Zo kunnen zij zelf beter bepalen waar zij willen gaan samenwonen in plaats van dat de gemeente met een kant en klaar concept komt waar bewoners zich bij kunnen aanmelden. Het vertrek van één van de ambtenaren wordt dan ook door alle respondenten erg jammer gevonden en vinden het een gemis dat zij er niet mee bij betrokken is. Kanttekening hierbij is dat er soms wel te weinig besloten wordt en geen duidelijke afspraken worden gemaakt met betrekking tot vervolgstappen. De bijeenkomsten worden erg leuk en inspirerend ervaren maar missen slagkracht om stappen te maken. Een gebrek aan daadkracht tijdens de bijeenkomsten maakt dat de score uitkomt op een ±.

Accountability. Hier is vanuit de bewoners richting de gemeente de meeste kritiek op. Niet bij iedereen is duidelijk, wie waarvoor verantwoordelijk is en in hoeverre de gemeente de groep ondersteunt. De verantwoordelijkheden wordt door één van de bewoners als volgt ervaren: 'dat had duidelijker gemogen. Duidelijker wat de rol van Annemieke (van Wegen-Delhaas) en Jan (van der Wolde) precies is. Annemieke weet goed haar enthousiasme erin te brengen. Ze zegt dat wij het moeten doen maar wat we dan precies moesten doen en wat zij deed is mij vaak niet duidelijk. Daar kwam ik vaak pas gaandeweg achter. ... Jan wist verbindingen te maken maar daar hoor ik verder niks meer van. Dat was niet altijd duidelijk. Dat heb ik een paar keer mee gemaakt. Dit zijn de mogelijkheden en verder zoek het maar uit.' ... Het lijkt of je het samen gaat doen maar dat blijkt dan niet zo te zijn.' Deze ontevredenheid wordt door de overige bewoners in soortgelijke bewoordingen geuit. Beide ambtenaren vinden daarentegen wel dat deze verdeling duidelijk is. Volgens de bewoners wordt tijdens bijeenkomsten niet duidelijk een taakverdeling afgesproken en is de rolverdeling ook niet duidelijk. Hoewel de vrijheid met betrekking tot de invulling van het project als erg fijn wordt ervaren zouden de bewoners graag meer ondersteund willen worden door de gemeente. Hierdoor worden sommige bewoners ervan weerhouden om actief te participeren. De beoordeling van dit concept is een - aangezien alle bewoners expliciet aangeven hier ontevreden over te zijn.

Bootcamp

Transparantie. Er werd weinig gecommuniceerd vanuit de gemeente richting de bewoners. Alleen naar de betrokken bewoners maar niet naar de omwonenden. Wel was er een bord naast de plek met daarop het plan voor de bootcamp. Slechts één respondent was duidelijk van mening dat dit te weinig is geweest maar besepte ook dat door tijdgebrek dit niet mogelijk was. Hoewel veel respondenten hierover niet ontevreden zijn, zijn wel alle ambtenaren van mening dat hierbij minder is gecommuniceerd dan gebruikelijk waardoor de score een - is.

Kwaliteit van deliberatie. Hoewel het niet transparant was, was bijna iedereen wel tevreden over de vorm van participatie. Voornamelijk door de tijdsdruk en de aard van het project, een paar speeltoestellen, was er weinig participatie. De betrokken bewoners waren tevreden over de manier waarop zij erbij betrokken waren. Ook was iedereen tevreden over de samenwerking binnen de gemeentelijke organisatie tussen alle betrokken afdelingen. Daarnaast waren de betrokken bewoners eerder vereerd dat ze mee mochten praten dan dat ze het vanzelfsprekend vonden. Deze algehele tevredenheid maakt de score voor de deliberatie een +.

Accountability. Dit was erg duidelijk. De betrokken bewoners werden gevraagd wat zij ervan vonden en of zij op- of aanmerkingen hadden. Het was hierdoor erg duidelijk dat de bewoners weinig invloed hadden. Bewoners vonden het leuk dat ze mee mochten praten en voor hen was het ook duidelijk dat ze weinig invloed op het besluit hadden, vandaar een + voor accountability.

Singeldingen

Transparantie. Singeldingen deelt veel via internet maar gaat daarnaast ook de wijk in om zo veel mogelijk mensen te informeren over de verschillende activiteiten. Door de vergaande vorm van participatie, zelfbeheer, is de communicatie vanuit de gemeente richting de bewoners minder dan bij andere projecten. Afgaande op de beoordeling van de twee bewoners scoort de transparantie een + maar het kan wel zijn dat omwonenden die niet betrokken zijn bij het project een andere mening hebben en helemaal niet vinden dat Singeldingen veel communiceert richting de wijk.

Kwaliteit van deliberatie. De samenwerking met de gemeente verloopt goed en hangt sterk samen met het volgende aspect, accountability. De vrijheid die de gemeente geeft aan de bewoners wordt als erg prettig ervaren en door een respondent als volgt verwoord: 'Ik vind dat er in Nederland veel voor je wordt gezorgd. Ik vind het erg fijn dat je zelf dingen mag bedenken en dat het niet allemaal voor je wordt geregeld. ... Als iemand van de gemeente hier bijvoorbeeld projectleider van zou zijn zou het dit ook nooit zijn geworden.' Zij zou het juist storend vinden wanneer er bijvoorbeeld een

projectleider van de gemeente bij betrokken zou zijn. Ook de geïnterviewde ambtenaren zijn deze mening toebedeeld en maken de scores voor deliberatie een +.

Accountability. De verantwoordelijkheden zijn bij alle respondenten helder. De gemeente bemoeit zich minder met de inhoud van het project en het is ook duidelijk dat de bewoners zelf grotendeels verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het project. De bewoners vinden de rol zoals een ambtenaar die hier omschrijft: 'betrokken maar bescheiden' erg prettig. Er moet een gemeente zijn die kritisch meekijkt maar wel genoeg vrijheid geeft aan de bewoners. Daar is op dit moment volgens alle respondenten sprake van. Een + voor de deliberatie van dit project.

Tussenconclusie

Evenals bij de inputlegitimiteit is er een overzicht, zie tabel 6, van alle scores per concept en per project. Uit de bevindingen bij verschillende projecten kwam sterk naar voren dat goede communicatie erg belangrijk is voor de tevredenheid van de bewoners. Zo kan een gebrek aan transparantie zoals bij het Assendelftplein en de bootcamp tot ontevredenheid leiden. Hoewel bij de andere twee projecten de transparantie wel goed scoort (een +) is dit concept van de drie concepten het slechtst beoordeeld en scoort hierdoor een -. De samenwerking tussen de gemeente en de bewoners verliep bij alle projecten goed. Over het algemeen was men tevreden en de verschillende vormen van participatie wat betreft de diepte worden overal positief beoordeeld. Van de drie concepten is de grootste tevredenheid bij de kwaliteit van deliberatie en komt uit op +. Wel is er een duidelijk verschil in tevredenheid over de verantwoordelijkheden van bewoners en ambtenaren. Bij de Droomhofjes zijn die verantwoordelijkheden volgens ambtenaren erg duidelijk terwijl dit bij de bewoners niet duidelijk is. Dit leidt volgens de bewoners tot onzekerheid en terughoudend. Bij de overige drie projecten zijn de verantwoordelijkheden grotendeels wel duidelijk en komt hierdoor op een gemiddelde van ±.

Wanneer throughputlegitimiteit van de vier projecten met elkaar worden valt op dat er twee projecten goed (+) en twee gemiddeld (±). Singeldingen scoort bij de throughputlegitimiteit het hoogst, op alle drie de concepten een +. Iedereen is positief over de samenwerking tussen de gemeente en de bewoners en er was bij geen enkele respondent een punt van kritiek. De bootcamp scoort als totaal weliswaar ook een + maar er was wel kritiek. De samenwerking verliep erg prettig alleen was er, vanuit voornamelijk de ambtenaren kritiek op de transparantie. Hierdoor is de throughputlegitimiteit lager dan bij Singeldingen. De Droomhofjes scoort weer lager (±) door een lage accountability en kwaliteit van deliberatie. Hoewel dit project wel transparant was maakt het feit dat verantwoordelijkheden niet duidelijk zijn en een gebrek aan slagkracht tijdens bijeenkomsten dat het lager scoort dan de bootcamp. Van alle projecten scoort het Assendelftplein het laagst. Hoewel de totaalscore ook een ± is maakt de

frustratie omtrent een gebrekkige communicatie dat de throughputlegitimiteit bij dit project het laagst scoort. De gebrekkige transparantie maakt ook dat de verantwoordelijkheden niet bij alle bewoners even duidelijk zijn.

Tabel 6. Score throughputlegitimiteit

	Assendelftplein	Droomhofjes	Bootcamp	Singeldingen	Totaal
Transparantie	-	+	-	+	-
Kwaliteit van deliberatie	+	±	+	+	+
Accountability	±	-	+	+	±
Totaal	± (3 ^{de})	± (3 ^{de})	± (2 ^{de})	± (1 ^{ste})	

4.3.3 Outputlegitimiteit

De laatste vorm van legitimiteit heeft betrekking op de resultaten van de verschillende participatie projecten. Hierbij worden achtereenvolgens de resultaten, de efficiëntie en de feedback van de resultaten behandeld. Een deel van de projecten is nog niet afgerond waardoor er nog geen concrete uitkomsten zijn. Hierbij zal worden beoordeeld in hoeverre de respondenten tevreden zijn over de resultaten die tot nu toe wel bereikt zijn.

Assendelftplein

Perceived outcomes. Binnen dit project is lastig te beoordelen over iedereen is tevreden over de resultaten van het project aangezien het nog niet is afgerond en ook nog niet besloten is wat er met het plein gaat gebeuren. Hierbij hebben de bewoners een duidelijke wens om het plein aangenamer te maken en daarin zowel vrijheid als ondersteuning krijgen van de gemeente. Wel zijn de respondenten tevreden over het besluit om een hek weg te halen waardoor het gehele plein momenteel toegankelijk. De mate waarin deze bewoners tevreden zijn zal dus afhangen van het besluit wat er met het plein gaat gebeuren. Maar het resultaat dat het hek weg is en het feit dat er meer aandacht is voor de renovatie van het plein wordt erg positief beoordeeld (+).

Efficiëntie. Doordat er nog geen beslissing is genomen door gemeente raken bewoners gefrustreerd aangezien ze een lange tijd niet geïnformeerd worden over wat gaat gebeuren met het plein. Bewoners zijn tot nu toe dan ook ontevreden over de efficiëntie van het project. Het duurt voor hun te lang voordat er een beslissing wordt genomen. Hierbij vinden de verschillende geïnterviewde

ambtenaren ook dat het niet efficiënt genoeg gaat maar beseffen dat dit soort projecten vaker veel tijd kosten en voor hun is het een minder groot probleem dan voor de bewoners. Er kan dus geconcludeerd worden dat het proces inefficiënt (-) verloopt.

Feedback. De beperkte resultaten maken het lastiger om de feedback te beoordelen. Wel zijn ambtenaren en bewoners ontevreden dat er in het algemeen te weinig word teruggekoppeld naar bewoners. Zo zou de gemeente volgens de verschillende ambtenaren meer moeten toelichten dat en waarom er nog geen beslissing is genomen. Dit komt sterk overeen met de transparantie maar houdt in dat er ook moet worden teruggekoppeld als er nog geen besluit is genomen, een procesresultaat of tussenstand. Daarnaast zou de gemeente in de ogen van verschillende respondenten ook bewoners meer moeten bedanken voor hun inzet tijdens participatie. Aangezien de terugkoppeling tot nu toe slecht verloopt, scoort dit concept bij het Assendelftplein een -.

Droomhofjes

Perceived outcomes. Ook dit project is nog niet afgerond en zijn er nog geen concrete resultaten zoals een pand of locatie voor hun Droomhof. Wel is er door verschillende keren bij elkaar te komen een redelijk beeld ontstaan wat de wensen zijn van de verschillende bewoners. Een resultaat hiervan is dat de bewoners tot een gezamenlijke wens zijn gekomen en gezamenlijk beeld voor ogen hebben wat ze willen. Daarnaast komt een deel van de bewoners ook graag naar de bijeenkomsten en zouden graag met elkaar te willen wonen. Het feit dat een deel van de bewoners graag met deze groep bij elkaar wil gaan wonen, kan ook als resultaat worden gezien. Dit gezamenlijk maakt dat de tussenresultaten positief worden beoordeeld (+). Maar de toekomst zal nog moeten uitwijzen of de groep erin slaagt om een gezamenlijke woonvorm te realiseren waar iedereen tevreden over is.

Efficiëntie. Hierover verschillen de respondenten sterk van mening. De ambtenaren vinden het snel genoeg gaan terwijl bewoners grotendeels van mening zijn dat het proces efficiënter moet en ook al verder had kunnen zijn. Tijdens bijeenkomsten moeten er duidelijker afspraken worden gemaakt wie wat doet waardoor sneller en efficiënter gewerkt kan worden. Ook hier is weer een duidelijk verschil waarneembaar tussen ambtenaren en bewoners waarbij de ambtenaren positiever zijn. Eén respondent verwoordt haar twijfels over het slagen van dit project op een vraag of het efficiënt verloopt als volgt: 'Niet echt (niet efficiënt) en als we zo doorgaan stopt het ook denk ik. Er zijn een paar mensen die heel erg actief zijn en elkaar ook leuk vinden. Dat heeft het dan wel opgeleverd, dat drie mensen op de een of andere manier met elkaar door gaan. Maar misschien ben ik te pessimistisch'. Hoewel de overige bewoners positiever zijn hebben ook zij kritiek op de efficiëntie, waardoor dit concept met een - is te beoordelen.

Feedback. Ook dit concept is lastig te beoordelen aangezien het project nog niet is afgerond en er dus ook geen resultaten kunnen worden gecommuniceerd. Wel werd er na alle bijeenkomsten een verslag gemaakt door de gemeente en gedeeld met iedereen van het project. Tussenresultaten en ontwikkelingen worden gedeeld met alle bewoners. De positief beoordeelde transparantie kan ook worden gezien als feedback van tussenresultaten. Dit maakt dat de feedback uitkomt op een +.

Bootcamp

Perceived outcomes. Binnen dit project zijn alle respondenten erg tevreden over het resultaat en volgens alle respondenten wordt er ook erg veel gebruik van gemaakt. Niet alleen de respondenten zelf zijn er tevreden over maar ook de mensen om hen heen zijn erg blij met de komst van de speeltoestellen. Een van de bewoners ervaart de komst van de bootcamp als volgt: 'Wij zijn er heel blij mee, eigenlijk een soort cadeautje. Dat wisten we niet van de tevoren maar ineens hadden we een eigen plek, een sportplek. Dat is heel goed.' De score voor dit project is overduidelijk een +.

Efficiëntie. Erg positief, zoals eerder vermeld was de participatie tot een minimum beperkt aangezien het project snel gerealiseerd diende te worden en dat is ook door alle respondenten zo beoordeeld (+). Zo waren voornamelijk de verschillende ambtenaren erg content met de snelle realisatie van het project en samenwerking tussen alle betrokken ambtenaren. Een brief naar omwonenden met de mogelijkheid om bezwaar tegen de komst van de bootcamp zou het proces vertraagd hebben.

Feedback. Ook de terugkoppeling van het resultaat werd erg positief beoordeeld. Zo was er een opening waarbij verschillende sportgroepen werden uitgenodigd om een demonstratie te geven. Daarbij waren ook omwonenden welkom en werd het feestelijk geopend. Er was van geen enkele respondent kritiek op de manier waarop dit werd teruggekoppeld richting bewoners en scoort hierdoor net zoals de overige concepten binnen dit project een +.

Singeldingen

Perceived outcomes. Alle respondenten zijn positief over de resultaten van het project. Zo worden de activiteiten goed bezocht en is iedereen ook erg tevreden over de invulling van de activiteiten. Het is hierdoor ook erg gewild om te sponsoren. Respondenten geven hierbij aan dat het voorheen lastig was om sponsoren te vinden terwijl dit nu veel gemakkelijker is. Naast de activiteiten zelf maakt het de buurt als geheel ook gezelliger en aantrekkelijker voor een gezin met kleine kinderen om hier te wonen. Daarbij wordt door de activiteiten het park ook veiliger ervaren. De resultaten van het project worden door alle respondenten positief beoordeeld, vandaar dat de score een + is.

Efficiëntie. Ook de efficiëntie wordt als positief beoordeeld (+). Hierbij zijn de bewoners zich ervan bewust dat ze subsidie krijgen van de gemeente en proberen daardoor zorgvuldig met geld om te gaan. De bescheiden betrokkenheid maakt dat naar de mening van de bewoners ook efficiënter.

Feedback. De resultaten maar ook de activiteiten worden teruggekoppeld aan alle bewoners door middel van verschillende sociale media en via hun internetsite. Hierbij wordt uitgebreid verslag gedaan van de activiteiten en maakt het ook gemakkelijk om je bij de volgende Singeldingen aan te melden als vrijwilliger. Daarnaast is het ook weer een onderdeel van Mooi Mooier Middelland waardoor ook breder bekend wordt wat bereikt is. Het ontbreken van kritiek op dit onderdeel maakt dat ook dit is beoordeeld met een +.

Tussenconclusie

In tabel 7 met alle scores over de outputlegitimiteit is een wisselend maar overwegend positief beeld te zien. De outcomes zijn bij alle projecten met een + beoordeeld, kanttekening hierbij is wel dat 2 projecten nog niet zijn afgerond en dit nog kan veranderen in de toekomst. Ook is hier een aanzienlijk verschil tussen ambtenaren en bewoners wat betreft de output van de projecten, waarbij ambtenaren positiever zijn. Er is meer kritiek op de efficiëntie. Bij twee projecten, Assendelftplein en Droomhofjes zijn de respondenten ondanks tevredenheid over de resultaten erg ontevreden over de efficiëntie. De kritiek hangt ook weer deels samen met verantwoordelijkheden die niet duidelijk zijn bij alle bewoners en een gebrek aan communicatie die zorgt voor terughoudendheid bij bewoners. Bewoners zijn hier duidelijk minder tevreden over dan ambtenaren en vinden dat veel processen te lang duren. Hierdoor komt het gemiddelde van de efficiëntie uit op een $\pm$. Ook de terugkoppeling wordt door veel respondenten als erg belangrijk ervaren. Zo zou de gemeente naar mening van de respondenten van het Assendelftplein successen meer moeten vieren en laten zien wat een gemeente samen met haar bewoners heeft bereikt. Maar aangezien hier alleen bij dit project kritiek op is het gemiddelde van dit concept een +.

Output legitimiteit als totaal scoren twee projecten drie keer een +. Bij het project Singeldingen was elke respondent tevreden over zowel de resultaten, de efficiëntie en de terugkoppeling ervan. Hoewel de bootcamp ook drie keer een + scoort is iedereen bijna even tevreden als bij Singeldingen. Het verschil is dat er bij de bootcamp wel een paar klachten van omwonenden waren over de plaatsing van de bootcamp. Een stuk minder hoog scoort Droomhofjes. De grootste onvrede zit bij de efficiëntie van het project. Drie van de vier bewoners zijn van mening dat het proces niet snel genoeg verloopt. De outputlegitimiteit van het Assendelftplein is het laagst. Hierbij is men niet alleen ontevreden over de efficiëntie maar ook over de terugkoppeling.

Tabel 7. Scores outputlegitimiteit

	Assendelftplein	Droomhofjes	Bootcamp	Singeldingen	Totaal
Perceived outcomes	+	+	+	+	+
Efficiëntie	-	-	+	+	±
Feedback	-	+	+	+	+
Totaal	- (4 ^{de})	± (3 ^{de})	+	+	(2 ^{ste})

4.4 Invloed van het CLEAR-model op sterkte van participatie

In de paragrafen 4.2 en 4.3 zijn de voorwaarden voor participatie, de sterkte van participatie en de mate waarin de projecten als legitiem zijn beoordeeld afzonderlijk van elkaar besproken. In de volgende paragrafen, 4.4 en 4.5 zal worden ingegaan op de vraag in hoeverre deze concepten op elkaar van invloed zijn. In paragraaf 4.4 wordt besproken in hoeverre de voorwaarden van participatie van invloed zijn op de sterkte van participatie. Per voorwaarde voor participatie zal bij elk project worden geanalyseerd welke invloed er is waar genomen. Hierbij zal zowel gebruik worden gemaakt van de scores als de normatieve informatie uit vorige twee paragrafen. De mate waarin elke conditie van het CLEAR-model invloed heeft op zowel de breedte als diepte van participatie is op een ordinale schaal beoordeeld. Wanneer de invloed een + scoort betekent dat dat de aanwezigheid van een condities een positief effect heeft gehad op de breedte of afwezigheid een negatief effect heeft. Er is dus een positief verband tussen deze condities en de mate waarin de participatie breed is. Een - betekent een negatieve invloed op de sterkte. Wanneer de invloed zowel positief als negatief is geweest is de score een ±. Echter wanneer een voorwaarde geen tot nauwelijks invloed heeft gehad is dit beoordeeld met een 0. Er is bij deze conditie geen aantoonbaar oorzakelijk verband tussen de concepten. De relatie tussen de sterkte van participatie en legitimiteit is in paragraaf 4.5 op eenzelfde manier beoordeeld. Aan het einde van paragraaf 4.4 wordt deze invloed teruggekoppeld naar het conceptueel model en wordt toegelicht welke condities de meeste invloed hebben.

4.4.1 Invloed can do op sterkte

Assendelftplein. Niet iedereen kan mee doen, zo is benoemd dat hoogopgeleiden een voordeel hebben ten opzichte van laagopgeleiden. Daarbij speelt ook mee dat de bewonersvereniging voor bepaalde functies de duidelijke voorkeur voor hoogopgeleide. Het gebrek aan deze voorwaarde plus

de reactie hierop maakt dat de participatie minder breed is en laagopgeleiden ondervertegenwoordigd zijn.

Een gebrek aan can do heeft geen gevolgen voor de openheid van participatie maar wel in algemene zin op de diepte van participatie, een respondent verwoordt dit als volgt: 'Niet iedereen binnen de gemeente is even happig op beheer van de buitenruimte door bewoners. De gemeente is vaak bang dat bewoners het niet goed kunnen, dat het versloft. Dat je daarom de verantwoordelijkheid beter bij de overheid kan laten.' Aangezien de gemeente in sommige gevallen van mening is dat bewoners niet genoeg kennis of competenties hebben kan dat ervoor zorgen dat de gemeente kiest voor een minder diepe vorm van participatie. Echter, dit geldt meer in het algemeen dan specifiek voor dit project.

Droomhofjes. De vaardigheden van alle participanten en de groep als geheel is positief beoordeeld (+) en kan niet direct invloed hebben gehad op de representativiteit. Wel zou een gebrek aan competenties er op basis van de selectie voor hebben gezorgd dat er mensen waren afgevallen. Zo was er een voorwaarde dat mensen geld, kennis en of connecties hadden om mee te doen. Het had gekund dat op basis hiervan mensen waren uitgesloten van participatie en zo zorgen voor een minder brede participatie. Maar aangezien niemand is afgevallen was hier ook geen sprake van.

De mate waarin bewoners over voldoende competenties beschikken heeft ook enigszins invloed op de diepte van participatie. De selectie was ook bedoeld om geschikte mensen, ondernemende mensen, te vinden die dit project tot een succesvol einde kunnen brengen. Hoe meer competenties de groep als geheel heeft, maakt dat ze ook zelfstandiger kunnen werken en minder ondersteuning nodig hebben vanuit de gemeente. Wanneer deze voorwaarde aanwezig is zal een diepere vorm van participatie mogelijk zijn.

Bootcamp. Hierbij zijn alleen de competenties van de betrokken bewoners van toepassing en dat waren alleen de twee sportgroepjes en die waren aanwezig. Op basis van hun kennis en mening over de bootcamp zijn zij betrokken bij de participatie maar dit is niet de oorzaak van een lage mate van representativiteit (-). De reden dat hiervoor was gekozen was dat dit snel geregeld diende te worden. De lage representativiteit en ondiepe vorm van participatie werd niet veroorzaakt door de aanwezigheid van de juiste vaardigheden onder bewoners. Wanneer er bijvoorbeeld veel omwonenden waren met veel kennis over sporttoestellen waren zij alsnog niet benaderd voor dit project. Deze voorwaarde (can Do) heeft binnen dit project geen invloed gehad op de sterkte van participatie

Singeldingen. Ook hierbij is een invloed waarneembaar van de vaardigheden van bewoners op de breedte van participatie. Net zoals bij het Assendelftplein hebben zowel ambtenaren als bewoners een duidelijke voorkeur voor hoogopgeleiden bij bestuursfuncties binnen een participatieproces.

Echter, er zijn bij dit project veel verschillende participatiemogelijkheden waardoor ook mensen met weinig competenties mee kunnen doen, alleen niet voor elke functie.

De aanwezigheid van de juiste competenties en vaardigheden onder de bewoners heeft ook invloed op de diepte van participatie. Zo vinden zowel ambtenaren en bewoners dat de participanten over voldoende capaciteit beschikken dat daardoor een diepere vorm participatie, zelfbeheer, mogelijk is en de gemeente minder betrokken hoeft te zijn bij dit project.

Tussenconclusie. Uit de relatie tussen can do en de sterkte van participatie kwam het sterkst naar voren dat een gebrek aan vaardigheden projecten minder breed maken in de zin dat er minder hoogopgeleiden bij betrokken zijn. De afwezigheid van de conditie maakt dat de participatie minder breed is en scoort daardoor een +. Ook is de mate van competenties en vaardigheden onder bewoners van invloed op de diepte aangezien een gemeente bij aanwezigheid van deze voorwaarde meer bereid is om bevoegdheden uit handen te geven en voornamelijk op afstand betrokken te zijn. Aangezien de aanwezigheid bij het ene project tot diepere participatie leidt en bij afwezigheid tot minder diepte leidt wordt deze invloed met een + beoordeeld.

4.4.2 Invloed like to op sterkte

Assendelftplein. Een gebrek aan deze voorwaarde wordt als de belangrijkste reden ervaren waarom mensen niet participeren. Een gebrek aan urgentie is voor voornamelijk mensen met een andere culturele achtergrond en studenten een belangrijke reden om niet te participeren. Deze groepen zijn ook minder betrokken bij de ontwikkelingen omtrent het Assendelftplein en de bewonersvereniging in het algemeen. Het heeft verder geen invloed op de mate waarin de participatie voor iedereen toegankelijk is.

Een gebrek aan deze voorwaarde heeft ook invloed op de diepte van participatie. Doordat veel mensen het niet belangrijk genoeg vinden zijn zij niet bereid hier veel energie in te steken maar willen zich meer inzetten voor projecten die weinig energie kosten. Veel bewoners willen snel resultaat zien en daar zo min mogelijk inspanningen voor verrichten. Wanneer de betrokken bewoners niet met z'n tweeën waren maar met bijvoorbeeld zes man zouden ze meer kunnen bereiken en zou de overheid ook meer werk uit handen kunnen geven. Wanneer meer urgentie tot meer betrokkenheid leidt kan dit weer tot een diepere vorm van participatie leiden.

Droomhofjes. Deze voorwaarde scoort een $\pm$ bij dit project. De bewoners zijn wel betrokken maar er is wel een gebrek aan urgentie merkbaar in de zin dat het niet per se snel gerealiseerd moet worden en een gebrek aan urgentie onder bewoners om naar bijeenkomsten te gaan en actief inspanningen te verrichten voor hun mogelijke Droomhof. Er is echter geen specifieke groep bij wie de

urgentie minder is waardoor dit ten koste gaat van de representativiteit. Ook heeft het geen invloed op een openheid van het project.

Bewoners zijn onder andere door een gebrek aan urgentie terughoudend met betrekking tot de mate waarin zij zich inzetten voor het project. De groep verwacht hierdoor meer van de overheid en zal hierdoor minder zelf doen. Een respondent vat het als volgt samen: 'Wat je dan mist is dat er iemand opstaat om de volgende stap te maken. Dan kom je in een proces wie dat zou moeten doen en ook willen. Je mist iemand nu die die leiding neemt.' Als deze voorwaarde wel aanwezig is en bewoners zich meer zouden inspannen, zou de groep meer zelf doen. Meer participatie had er misschien voor gezorgd dat er nu sprake was van zelfbeheer.

Bootcamp. Net zoals bij het vorige aspect heeft deze voorwaarde weinig invloed gehad op de sterkte van participatie aangezien vooraf bepaald was hoeveel en op welke manier er aan participatie was gedaan. Wel was onder de benaderde groepen deze voorwaarde aanwezig aangezien zij naar de bijeenkomst over en opening van de bootcamp zijn geweest. Dit had wel enige invloed op de diepte van participatie. Wanneer zij niet hadden geparticipeerd was er geen sprake van consulteren en zelf helemaal niet van participatie.

Singeldingen. De aanwezigheid van deze voorwaarde heeft invloed op de sterkte van participatie. Allereerst is het project zelf ontstaan uit de noodzaak of urgentie onder een aantal bewoners naar meer activiteiten voor kinderen. Aangezien veel mensen het belangrijk vinden om te participeren + zorgt dat ook voor een redelijk goede representativiteit ±. Doordat veel mensen het leuk vinden doet het project ook veel moeite voor iedereen een functie binnen Singeldingen te vinden.

Ook heeft deze voorwaarde gevolgen voor de diepte van participatie aangezien de urgentie onder de oprichters er ook voor zorgden dat ze een duidelijk doel voor ogen hadden en dat ook grotendeels zelf wilden realiseren. De aanwezigheid van deze voorwaarde maakt dat dit project valt onder zelfbeheer en geen cocreatie of adviseren waarbij de gemeente de regie heeft.

Tussenconclusie. Bij verschillende projecten kwam naar voren dat deze voorwaarde erg belangrijk is voor mensen om wel of niet te participeren. Hierbij is geconstateerd dat de urgentie om te participeren bij bepaalde groepen (autochtonen en hoogopgeleiden) sterker is. Een gebrek aan deze voorwaarde zorgt ervoor dat de participatie minder breed is. Hierdoor is er een positief verband tussen de mate van urgentie en de breedte van participatie, vandaar de score +. Net zoals bij de can do leidt aanwezigheid van de voorwaarde tot meer diepte en de afwezigheid tot minder diepte en komt daardoor uit op een +.

4.4.3. Invloed enabled to op sterkte

Assendelftplein. Uit eerdere analyse blijkt dat dit project gedeeltelijk toegankelijk is ($\pm$) doordat alleen twee bewoners van de bewonersvereniging erbij betrokken zijn. Deze voorwaarde hangt deels samen met de vorige voorwaarden van participatie. Wanneer de gemeente de participatie laagdrempeliger maakt zouden meer mensen participeren. Deze voorwaarde heeft geen invloed op de openheid van de participatie aangezien iedereen met de gemeente in gesprek kan gaan met de gemeente over dit plein.

Wel heeft een gebrek aan deze voorwaarde weer invloed op de diepte van participatie. Een laagdrempeliger project zal meer bewoners aantrekken en hun meer daadkracht geven en wellicht daardoor ook verder stijgen op de Participatieladder. Een grotere betrokkenheid maakt het waarschijnlijker dat de gemeente gaat cocreëren met de bewonersvereniging.

Droomhofjes De toegankelijkheid is goed binnen dit project, een +; het is voor iedereen toegankelijk en eenieder kan daarbinnen op zijn eigen manier participeren. Dit houdt in dat je bijvoorbeeld geen mensen uitsluit die bijvoorbeeld weinig tijd hebben. Deze voorwaarde beïnvloedt representativiteit doordat dit geen groepen uitsluit. Verder zal de laagdrempeligheid ook bijdragen aan de openheid van het proces dat ook een + scoort.

Wel kan het nadelige gevolgen hebben voor de diepte van participatie aangezien de laagdrempeligheid er ook toe kan leiden dat veel mensen weinig doen. Dat is ook het geval bij dit project. Mensen ervaren de vrijheid als prettig maar dat zorgt er ook voor dat mensen zich ook minder verantwoordelijk voelen. Van de vijftien bewoners is er maar een kleine groep actief. Dit kan de diepte beïnvloeden op een manier dat bewoners meer afhankelijk zijn van ambtenaren.

Bootcamp. Dit project was niet voor iedereen toegankelijk maar voor de betrokken bewoners wel erg laagdrempelig aangezien het weinig inspanningen vergde om erbij betrokken te zijn. Namelijk twee contactmomenten. Doordat maar twee groepen benaderd waren zorgde dit er ook voor dat de participanten niet representatief waren voor de gehele buurt.

Deze voorwaarde heeft binnen dit project geen invloed op de diepte van participatie. Eerder andersom, doordat er gekozen is voor weinig participatie, consulteren, zijn weinig mensen benaderd en vervolgens weinig, maar laagdrempelig, liet participeren.

Singeldingen. Zoals uit de eerdere voorwaarde al naar voren kwam kan er binnen dit project op veel verschillende manieren worden geparticipeerd en maakt het voor veel mensen ook laagdrempeliger om te participeren. De voorwaarde heeft hierdoor een positief effect op de representativiteit. Zoals blijkt zijn bepaalde groepen minder snel bereid te participeren en hebben ook

minder capaciteiten maar kunnen door de verscheidenheid aan functies toch mee doen. Ook heeft de laagdrempeligheid invloed op de openheid aangezien minder mensen afvallen door bijvoorbeeld een gebrek aan capaciteit.

Net zoals bij de overige projecten, kan deze voorwaarde op een indirecte manier de diepte van participatie verdiepen. Deze voorwaarde kan ertoe leiden dat meer mensen participeren waardoor een diepere vorm van participatie mogelijk is.

Tussenconclusie. Toegankelijkheid wordt bij drie van de vier projecten met een + beoordeeld en er wordt overal moeite gedaan om er zo veel mogelijk mensen bij te betrekken. De participatie kan representatiever worden. Daarentegen kan laagdrempeligheid ook weer minder gemotiveerde mensen aantrekken. Daarnaast is dit niet de enige voorwaarde waaraan voldaan moet worden voor een sterke participatie. Zo scoren de meeste projecten niet hoog op representativiteit waardoor andere voorwaarden de lage score veroorzaken. De invloed van deze voorwaarde is, doordat het zowel positieve als negatieve invloed heeft gehad, beoordeeld met een $\pm$. Maar de invloed is wel minder dan bij de vorige twee voorwaarden. Ook is de invloed op de diepte gering maar aangezien het een overwegend negatieve invloed heeft komt de score uit op een -.

4.4.4 Invloed asked to op sterkte

Assendelftplein. Hoewel deze voorwaarde wel aanwezig is bij dit project (+) scoort de representativiteit laag (-). Ondanks dat zowel gemeente als de bewonersvereniging moeite doen om zo veel mogelijk mensen te benaderen en te vragen om te participeren zorgt het desondanks niet voor een brede participatie. Dit wil niet zeggen dat deze voorwaarde niet van invloed is op de breedte aangezien de moeite die de bewonersvereniging heeft gedaan om mensen te benaderen wel heeft geleid tot enige participatie. Bewoners willen wel hun mening geven over het plein maar zijn niet bereid om zich hiervoor voor een langere tijd aan te committeren, vandaar dat de representativiteit uitkomt op een -.

Deze voorwaarde heeft verder geen invloed op de openheid en diepte van participatie. De mate waarin bewoners gevraagd zijn om te participeren heeft niet direct invloed op de mate waarin zij invloed hebben op het project.

Droomhofjes. De manier waarop de bewoners zijn benaderd, een interne oproep en een oproep op verschillende sociale media, is positief beoordeeld (+). Dit had ook als doel 'pioniers' te vinden die ondernemend genoeg zijn om dit project tot een succesvol einde te brengen. Uiteindelijk waren het alleen vrouwen die hoofdzakelijk hoogopgeleid zijn, die reageerden op de oproep. De

manier waarop bewoners zijn benaderd en de manier hoe de oproep is geplaatst heeft er al dan niet bewust voor gezorgd dat de participatie niet breed is.

Deze manier van werving onder bewoners had ook als doel om geschikte bewoners te vinden die zelf erg ondernemend zijn en minder ondersteuning van een gemeente nodig hebben. Hierdoor is een diepere vorm van participatie mogelijk. Aangezien het project nog loopt is nog niet vast te stellen of dit daadwerkelijk het geval is.

Bootcamp. Bewoners werden selectief benaderd en overige bewoners werden niet gevraagd om te participeren. Er werd dus weinig gecommuniceerd richting bewoners (-) om hen erbij te betrekken. Door de keuze om weinig mensen te benaderen scoren de breedte (-) en diepte (consulteren) ook laag. Deze lage scores worden dus niet veroorzaakt doordat er te weinig is gecommuniceerd richting bewoners.

Singeldingen. Bewoners worden door Singeldingen intensief benaderd via sociale media en mond tot mondreclame. Dit heeft een positief effect op de bekendheid van het project en de mogelijkheden om erbij betrokken te raken. Deze voorwaarde zorgt ervoor dat de participatie ook meer representatief is aangezien iedereen in gelijke mate benaderd wordt voor het project.

Daarnaast heeft deze voorwaarde geen effect op de openheid van het project en de diepte van participatie. De openheid is besloten door de Singeldingen en zij vinden het belangrijk dat iedereen mee kan doen. De mate waarin bewoners gevraagd worden heeft hier geen invloed op. De diepte is bepaald door de gemeente en Singeldingen zelf aangezien zij graag zelfstandig willen zijn en wordt niet versterkt of verzwakt door de mate waarin bewoners gevraagd zijn te participeren.

Tussenconclusie. De mate waarin deze voorwaarde invloed heeft op de sterkte van participatie verschilt per concept en per project. Zo heeft de manier waarop je bewoners vraagt invloed op het aantal aanmeldingen en kan daardoor ook van invloed zijn op de representativiteit. Echter bij veel projecten scoort deze voorwaarde hoog maar de breedte van participatie laag. De aanwezigheid van deze conditie heeft niet geleid tot een hoge breedte van participatie. Hoewel dit niet bij elk project het geval is, is hier wel een trend waar te nemen dat deze voorwaarde niet voldoende is voor een brede participatie. Concluderend komt de invloed op de breedte van participatie uit op een 0. Bij de diepte van participatie is eenzelfde trend waarneembaar. De aanwezigheid van deze conditie leidt niet bij elk project tot een diepere vorm van participatie. Wanneer deze voorwaarde van participatie leidt tot meer participanten zou dit indirect wel een diepere vorm van participatie mogelijk maken. Maar hoewel dit niet is vast te stellen is de invloed van deze voorwaarde op de diepte van participatie een 0.

4.4.5 Invloed responded to op sterkte

Deze voorwaarde heeft betrekking op de mate waarin de terugkoppeling van resultaten of tussen resultaten aanwezig is. Aangezien het gaat om een terugkoppeling als een project is afgerond zal het geen invloed meer hebben op het desbetreffende project en de sterkte ervan. Hierdoor is ook lastig vast te stellen in hoeverre dit van invloed is geweest op de breedte en diepte van participatie. Waar mogelijk is gekeken in hoeverre terugkoppeling van tussenresultaten invloed hebben gehad op de participatie.

Assendelftplein. De geringe communicatie vanuit de gemeente richting de bewoners leidt tot veel frustratie maar niet direct tot veranderingen in de sterkte van participatie. Wel wordt het hierdoor lastig voor bewoners om actief te participeren als ze weinig op de hoogte worden gehouden van ontwikkelingen.

Droomhofjes. Dit project is nog niet afgerond waardoor is gekeken naar de terugkoppeling van tussenresultaten en procesresultaten. Echter bij deze terugkoppeling is niet vast te stellen welke invloed het heeft voor de sterkte van participatie.

Bootcamp. De terugkoppeling, de opening werd positief beoordeeld (+). Een gevolg hiervan kan zijn dat doordat de betrokken bewoners hier positief over waren, zij in de toekomst eerder participeren. Daarnaast waren de omwonenden ook beter op de hoogte van de komst van de bootcamp.

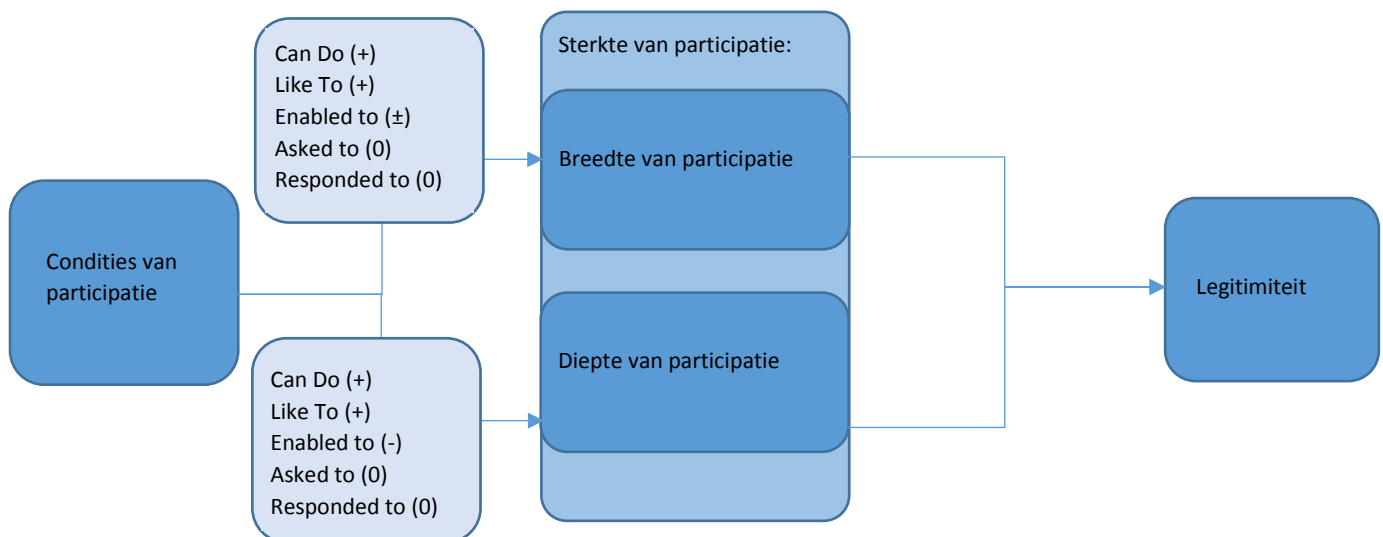
Singeldingen. Resultaten worden binnen dit project door bewoners via sociale media gedeeld waarbij de gemeente binnen dit project weinig terugkoppelt naar bewoners.

Tussenconclusie. Het is lastig te beoordelen of terugkoppeling resultaat heeft gehad op de sterkte van participatie van datzelfde project. Wel kunnen door een goede terugkoppeling meer mensen worden bereikt en wellicht geactiveerd om in de toekomst ook te participeren. In dit geval kan het de breedte van toekomstige projecten versterken. Hoewel de terugkoppeling bij verschillende projecten positief is beoordeeld is moeilijk van te stellen welke gevolgen dit heeft voor de sterkte van participatie. Vandaar twee keer een 0 voor de invloed op de sterkte van participatie.

4.4.6 Tussenconclusie CLEAR op sterkte van participatie

Nu de invloed van de verschillende voorwaarden op de sterkte van participatie zijn toegelicht kunnen deze worden weergegeven in het conceptueel model, zie figuur 2. Hierbij dient allereerst te worden vermeld dat de scores afgerond zijn aan de hand van de vier projecten en dat de invloed niet bij elk project even groot is. Wel zijn er trends waarneembaar die op in ieder geval drie of zelfs vier

van de projecten van toepassing zijn. Wanneer de voorwaarden met elkaar worden vergeleken valt op dat voornamelijk de voorwaarde can do en like to de meeste invloed hebben op de sterkte van participatie. Doordat er bij een aantal projecten niet aan deze voorwaarden is voldaan is de participatie minder sterk. De voorwaarde enabled to heeft minder invloed en verschilt per project. Bij het ene project heeft de laagdrempeligheid meer invloed dan bij het andere project. De overige twee voorwaarden asked to en responded to hebben geen tot nauwelijks waarneembare invloed op de sterkte. Ook is op te merken dat de invloed van de CLEAR condities groter is op de breedte dan op de diepte. Dit komt voornamelijk doordat de diepte bij veel projecten wordt vastgesteld en niet meer wordt aangepast aan de hand van de aanwezige voorwaarden. Ook al waren bijvoorbeeld alle condities bij de bootcamp aanwezig dan nog had dat niet uitgemaakt want de gemeente had besloten om bewoners maar beperkte inspraakmogelijkheid te geven.

Figuur 2. Conceptueel model inclusief invloed CLEAR-Model op sterkte van participatie

4.5 Invloed sterkte van participatie op legitimiteit

In paragraaf 4.5 is gekeken naar de invloed van de sterkte van participatie op de legitimiteit. Welke aspecten van de structuur van participatie maken dat projecten als legitiem worden beoordeeld? Verschillende aspecten zoals breedte en diepte kunnen weer invloeden hebben op zowel de input-, throughput- als outputlegitimiteit. De invloed op de legitimiteit zal net zoals bij de invloed van de CLEAR condities worden beoordeeld op een ordinale schaal (+/±/-/0). Bij zowel de breedte als de diepte is gekeken naar de invloed op de input-, throughput- en outputlegitimiteit. Vervolgens is bij zowel paragraaf 4.5.1 als 4.5.2 aan het eind de invloed teruggekoppeld naar het conceptueel model.

4.5.1 Invloed breedte van participatie op legitimiteit

Assendelftplein

De breedte van participatie heeft voornamelijk invloed op de representatie van de inputlegitimiteit. De representativiteit van het project is laag (-), autochtonen en hoogopgeleiden zijn oververtegenwoordigd. Toch heeft dit geen grote nadelige gevolgen gehad voor de representatie (vertegenwoordiging van alle belangen) aangezien de bewoners zich bewust zijn van hun beperkte representativiteit. Bewoners doen veel moeite om bij zo veel mogelijk bewoners meningen op te halen en in hun handelen zo veel mogelijk naar het algemeen belang te kijken en minder naar hun eigen belang. Wel is het zo dat ambtenaren naar eigen zeggen participanten 'een streepje voor' geven ten opzichte van niet participanten en hun meningen zwaarder laten wegen. Dit beïnvloedt de inputlegitimiteit op een negatieve manier doordat er geen volledige open agendavorming is. Niet ieders stem wordt even goed gehoord en ook minder sterk meegenomen in de besluitvorming wat ten koste gaat van de representatie. Een voorkeur van ambtenaren voor participanten zorgt ervoor dat een gebrekkige representativiteit negatieve gevolgen heeft voor representatie en de inputlegitimiteit.

De breedte van participatie heeft bij het Assendelftplein weinig invloed op de throughputlegitimiteit. Het feit dat alleen de bewonersvereniging betrokken is bij de participatie zorgt ervoor dat het proces minder transparant is. Zo weten bewoners die niet lid zijn van de bewonersvereniging ook niet welke ontwikkelingen er zijn bij dit project.

Er is geen invloed gevonden tussen de breedte van participatie en outputlegitimiteit. Wel geven bewoners zelf aan dat hoogopgeleiden beter geschikt zijn voor dit soort participatieprojecten. Een mindere brede participatie wat betreft opleiding zou dus positieve gevolgen hebben voor de output van het project. Dit is echter niet vast te stellen aangezien je dit project niet kan vergelijken met een project waar wel laagopgeleiden bij betrokken zijn. Ook is er geen invloed van culturele diversiteit op outputlegitimiteit waargenomen.

Droomhofjes

De breedte van participatie heeft geen directe invloed gehad op de inputlegitimiteit van dit project. Daarnaast heeft het project alleen betrekking op de participanten en zijn zij op zoek naar een Droomhof voor hun zelf. Zij hoeven in hun besluitvorming geen rekening te houden met bijvoorbeeld een algemeen belang en het concept representatie is daardoor niet van toepassing. Ook de andere concepten toegankelijkheid en open agendavorming zijn niet beïnvloed door de mate waarin er sprake is van een brede participatie.

De beperkte breedte heeft daarentegen wel invloed op de throughputlegitimiteit. Door de beperkte breedte van participatie is er een groep die bestaat uit voornamelijk mensen met dezelfde wensen. Hierdoor kan je als groep als geheel ook gemakkelijk tot een besluit komen aangezien je het sneller eens wordt. Verder heeft de beperkte breedte geen invloed gehad op de transparantie en de accountability van het proces. Wanneer bij dit project ook mannen, laagopgeleiden en minder ondernemende personen hadden deelgenomen zou de transparantie en accountability niet anders beoordeeld zijn.

De gelijkgestemdheid onder de betrokken bewoners zal ook de output positief beïnvloeden. Doordat men wellicht sneller tot een overeenstemming komt kan men ook efficiënter werken. Daarnaast zal, doordat geselecteerd is op ondernemende personen, de daadkracht en effectiviteit vergroot worden. Deze personen weten beter hoe zo'n project werkt en zijn ook meer bereid hier tijd in te steken en wachten minder af. Wel zal de toekomst nog moeten uitwijzen of hier daadwerkelijk sprake van is.

Bootcamp

De beperkte breedte van participatie (-) heeft een negatieve invloed gehad op de verschillende aspecten van input legitimiteit. Allereerst waren door de beperkte representativiteit weinig burgers betrokken die daarnaast alleen naar hun eigen belang keken. Hierdoor waren niet alle belangen vertegenwoordigd binnen dit project en scoort de representatie ook een -. Daarnaast was het ook niet toegankelijk voor alle bewoners. Wel hadden de bewoners die betrokken waren de volledige mogelijkheid om hun mening over de bootcamp te geven (+).

De invloed op de throughput was echter positiever. Door de smalle participatie en lage betrokkenheid van bewoners verliep de samenwerking erg prettig. Daarnaast waren groepen uitgenodigd omdat zij er veelvuldig gebruik van maken en vonden het erg fijn dat ze waren uitgenodigd om betrokken te zijn bij het project.

Het is lastig om vast te stellen welke invloed de smalle participatie op de output van het project heeft gehad. De output is positief beoordeeld (+) maar dit betekent niet automatisch dat dit komt door een smalle participatie, ook een bredere participatie had kun leiden tot een hoge output. Wel zal deze smalle participatie van sporters het proces enigszins hebben vergemakkelijkt (meer efficiëntie) aangezien de kans van tevoren al groot was dat de participanten er gebruik van zouden maken. Omwonenden die hier eventueel last van zouden ondervinden zouden hier wellicht minder positief over zijn.

Singeldingen

Van alle projecten is dit project het meest breed ($\pm$), het is erg divers qua bevolkingsgroepen maar wel minder qua opleidingsniveau. Dit heeft een positief effect op de representatie van de inputlegitimiteit, die met een + is beoordeeld. Doordat er een grote diversiteit is onder de participanten zorgt dit er ook voor dat alle verschillende belangen worden vertegenwoordigd. De andere twee concepten van inputlegitimiteit zijn ook met + plus beoordeeld maar hiervan is het minder duidelijk dat dit komt door een brede participatie.

Ook alle concepten van de throughputlegitimiteit scoren een +. Ook hier heeft de brede participatie gedeeltelijk invloed op het proces. Voornamelijk de transparantie wordt door een brede participatie bevorderd. Een hoge diversiteit van bewoners binnen dit project kan ervoor zorgen dat mensen van verschillende culturen goed op de hoogte blijven van het project. Wanneer bijvoorbeeld alleen autochtonen betrokken zijn bij dit project kan dit tot gevolg hebben dat zij dit weer voornamelijk verder vertellen aan andere autochtonen en dit minder bekend is bij allochtone bewoners. Diversiteit kan bijdragen aan de bekendheid en transparantie van het project. De breedte van participatie heeft echter geen invloed op de andere concepten van throughputlegitimiteit.

De representativiteit heeft bij dit project invloed op de output doordat hoogopgeleiden oververtegenwoordigd zijn binnen dit project. Naar mening van de verschillende respondenten zijn zij beter in staat dit project te leiden en heeft het daardoor een positief resultaat op de perceived outcomes en de efficiëntie van het project. Ook wordt de diversiteit wat betreft culturele achtergrond zelf ook als een positief resultaat gezien en daardoor ook weer onderdeel zijn van de perceived outcomes.

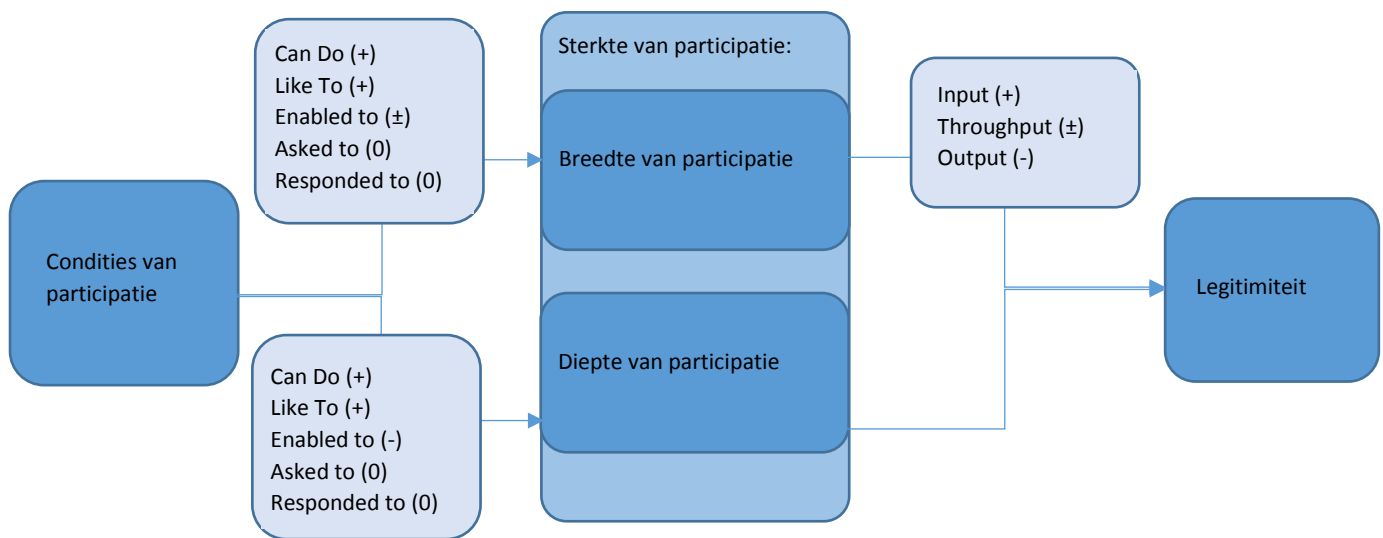
Tussenconclusie

Uit de verschillende analyses komt naar voren dat invloed van de breedte sterk verschilt per vorm van legitimiteit en project; deze invloed is weergegeven in figuur 3. Zo heeft de representativiteit invloed op de inputlegitimiteit en is vooral sterk verbonden met representatie. Het hangt ervan af hoe een project met een gebrekkige representativiteit omgaat (worden vervolgens alle belangen vertegenwoordigd?) of het een positieve invloed heeft op de inputlegitimiteit. Een project met een lage representativiteit hoeft hierdoor niet per se een lage input legitimiteit te hebben. Desondanks zijn bij een aantal projecten waar de representativiteit laag is, de inputlegitimiteit ook minder waardoor er toch sprake is van een positieve invloed op de inputlegitimiteit, een +.

Een brede participatie kan zowel positieve als negatieve gevolgen hebben voor de throughputlegitimiteit. Zo zorgt de beperkte breedte bij verschillende projecten voor een betere kwaliteit van deliberatie, er wordt prettiger samengewerkt. Aan de ander kant maakt het een project

ook minder transparant. Doordat een brede participatie zowel positieve als negatieve invloed heeft gehad op de throughputlegitimiteit is de score een $\pm$.

Bij de verschillende projecten waarbij de participatie niet breed was werd dit niet als negatief ervaren voor de resultaten. Integendeel, zo leiden meer hoogopgeleide participanten volgens de respondenten juist tot betere resultaten. Zij zijn 'beter geschikt' voor bepaalde functies binnen participatieprojecten. Op basis hiervan maakt dat de invloed van een brede participatie negatief is voor de outputlegitimiteit (-).

Figuur 3. Conceptueel model inclusief invloed CLEAR-Model op sterkte van participatie en breedte van participatie op de legitimiteit.

4.5.2 Invloed van diepte van participatie op legitimiteit

Assendelftplein

De diepte van participatie, adviseren, heeft binnen dit project een positief effect gehad op de inputlegitimiteit. Binnen deze vorm van participatie hebben alle bewoners de mogelijkheid om bij dit project betrokken te zijn. Daarnaast staat de gemeente voor iedereen open maar moet wel worden opgemerkt dat hoogopgeleide bewoners een voorsprong hebben. Zij weten volgens ambtenaren gemakkelijker hun weg naar de gemeente te vinden.

De vorm van participatie heeft bij dit project zowel een positieve als een negatieve invloed op de throughputlegitimiteit. Positief zijn zowel bewoners als ambtenaren over de samenwerking. Bewoners voelen zich meer gehoord en gesteund in hun idee om het plein te renoveren. Ook deze vorm draagt daar meer aan bij dan wanneer het alleen maar informeren was en bewoners minder

invloed hebben binnen dit project. Erg ontevreden zijn de bewoners en ook een deel van de ambtenaren over de communicatie. De onzekerheid over de toekomst van het plein en de ontevredenheid daarover kan worden verklaard door de vorm van participatie. Doordat het adviseren is en het samenwerking veronderstelt zouden bewoners beter op de hoogte gehouden willen worden van ontwikkelingen.

Invloed van de diepte van participatie op de outputlegitimiteit is positief. Door de betrokkenheid van bewoners heeft een gemeente ook een beter beeld van wat bewoners voor ogen hebben met het plein en kan het daarnaast de gemeente ook veel werk uit handen nemen. Wel blijft hierbij lastig om te beoordelen of deze vorm van participatie tot een positieve outputlegitimiteit leidt aangezien het nog niet is afgerond. Wel zien zowel bewoners als ambtenaren de potentie en mogelijke voordelen van verdergaande vormen van burgerparticipatie voor de ontwikkeling van de buitenruimte.

Droomhofjes

De cocreatie heeft bij dit project een positieve invloed op de inputlegitimiteit. Zo is er binnen deze vorm van participatie sprake van een gelijkwaardige samenwerking waardoor dit project voornamelijk hoog scoort op de open agendavorming. Iedereen heeft de mogelijkheid om ideeën aan te dragen en wordt daarin gehoord. Er is geen gemeente die ideeën afkeurt en uiteindelijk voor hen beslist waar ze gaan wonen.

Binnen dit project heeft de diepte van participatie zowel een positief als negatief effect. Allereerst leidt deze vorm van participatie tot een grote mate van transparantie (+) en ook redelijk op de kwaliteit van deliberatie. Zo blijven bewoners goed op de hoogte van de ontwikkelingen en ervaren deze vorm van samenwerking ook prettig. Wel is er onder de bewoners grote ontevredenheid over de verantwoordelijkheden binnen het project. Doordat er is gekozen voor cocreatie is het een samenwerking waarbij niet per definitie altijd duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is en in hoeverre de gemeente zich inspant voor de bewoners. Sommige bewoners hadden veel meer van de gemeente verwacht wat betreft hun inspanningen. Wanneer binnen deze vorm van participatie dit niet duidelijk wordt gecommuniceerd kan dit tot grote ontevredenheid leiden.

De effectiviteit van dit project is positief (+) beoordeeld maar kan nog veranderen aangezien het nog niet is afgerond. Cocreatie heeft hier wel invloed op gehad aangezien bewoners deze resultaten grotendeels zelf hebben gerealiseerd. Wel heeft het een negatief gevolg voor de efficiëntie. Dit hangt sterk samen met de onduidelijkheid met betrekking tot verantwoordelijkheden. Onduidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is leidt tot terughoudendheid onder bewoners en een minder vlot verlopend proces.

Bootcamp

De diepte van dit project was consulteren wat van negatieve invloed was op de inputlegitimiteit. Zo hadden alleen de benaderde bewoners de mogelijkheid om erbij betrokken te zijn wat ertoe leidde dat niet alle belangen waren vertegenwoordigd. Dit is wel ondervangen in de zin dat er onderzoek is gedaan naar de wensen en behoefte van omwonenden waardoor men kon inschatten dat een bootcamp daar goed zou passen.

De voorwaarde hoeveel invloed bewoners hadden binnen dit project was duidelijk. Ze vonden het fijn erbij betrokken te zijn maar waren niet ontevreden over het feit dat ze slechts adviseerden. Gezien de omvang van het project, een aantal speeltoestellen, is de diepte van participatie genoeg geweest. Alleen heeft deze vorm van participatie er ook toe geleid dat omwonenden niet zijn ingelicht waar ambtenaren wel ontevreden over waren.

Ook de output van dit project is erg hoog (+) wat aangeeft dat een minder diepe participatie niet altijd leidt tot minder outputlegitimiteit. Ambtenaren ervaren ook geen verband tussen meer participatie en een grotere tevredenheid onder bewoners. Zo vat één ambtenaar het als volgt samen: 'We hebben vaker projecten met stoom en kokend water gerealiseerd zonder dat er kritiek kwam en we hebben projecten juist heel zorgvuldig aangepakt en toen kwam er een berg aan kritiek'. Hierdoor valt dus ook niet te beoordelen of minder participatie juist tot minder tevredenheid zou leiden. Wel is vast te stellen dat minder participatie leidt tot meer efficiëntie. Door intensiever met bewoners samen te werken en hun bijvoorbeeld de kans te geven om te reageren op een voorstel zou dat tijd in beslag nemen en de plaatsing hebben vertraagd.

Singeldingen

De diepte, zelfbeheer, heeft bij Singeldingen weinig effect op de inputlegitimiteit. Hoewel alle drie de concepten positief zijn beoordeeld (+) is niet vast te stellen of dit specifiek komt door de diepe vorm van participatie. Alleen kan worden geconcludeerd dat er bij zelfbeheer tot op zekere hoogte sprake is van open agendavorming. Doordat de gemeente geen ideeën aandraagt en een ondersteunende rol heeft zijn het de bewoners zelf die ideeën aandragen. Wel staat hierdoor niet per definitie vast dat iedereen evenveel mogelijkheid daartoe heeft maar dat de inputlegitimiteit van bewoners komt is zeker. De overige twee concepten toegankelijkheid en representatie zijn niet beïnvloed door de mate waarin er sprake is van een diepe participatie.

De throughputlegitimiteit is ook positief beoordeeld maar hier heeft de diepte van participatie wel invloed op gehad. Deze vorm zorgt er ook voor dat het erg duidelijk is waar de verantwoordelijkheden liggen. Doordat hierbij de bewoners grotendeels de besluiten nemen scoort dit project hoog op accountability (+). Ook werd de vrijheid die bewoners ervoeren als fijn ervaren en

waren ook van mening dat door te veel inmenging de samenwerking minder fijn zou verlopen, en zou leiden tot minder kwaliteit van deliberatie. Ook is duidelijk dat de bewoners verantwoordelijk zijn voor de verspreiding van informatie en dit ook voldoende doen, een + bij transparantie.

De diepte is tot slot ook van invloed op de output. De eerder benoemde vrijheid die de gemeente geeft aan de bewoners bevordert de kwaliteit van deliberatie en daarmee ook de output. De betrokkenheid van een projectleider zou volgens alle respondenten de resultaten van Singeldingen negatief beïnvloeden. Volgens de bewoners weten zij zelf het beste hoe zij dit project moeten vormgeven.

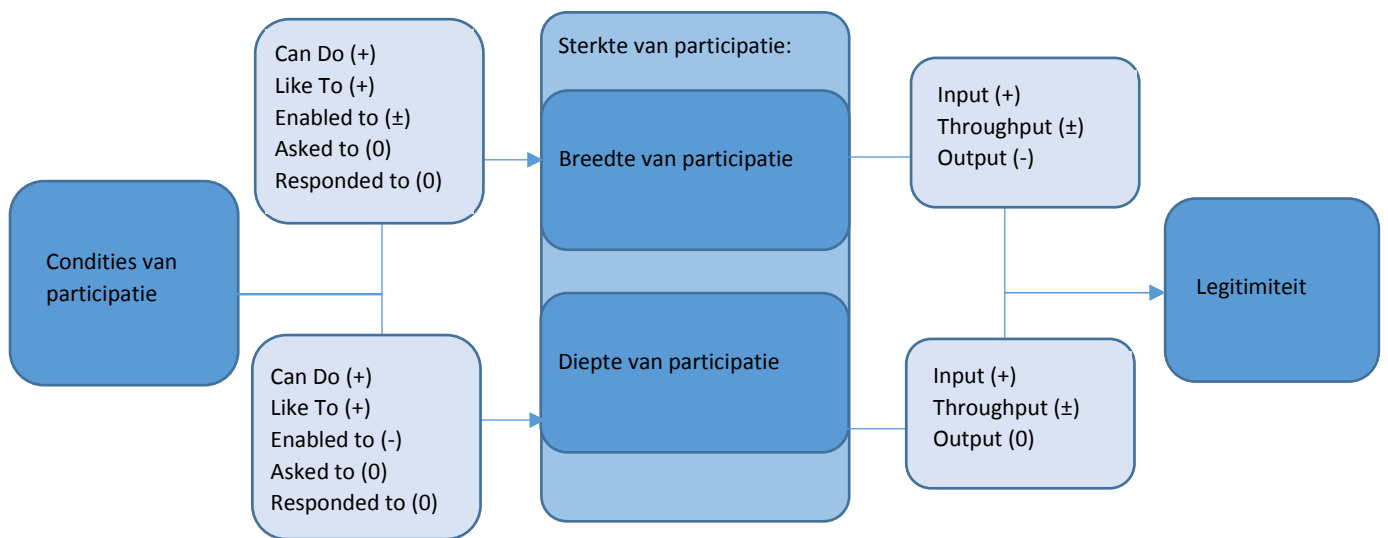
Tussenconclusie

Binnen de vier projecten heeft de diepte veel invloed op de verschillende vormen van legitimiteit. De minste invloed is waarneembaar bij de inputlegitimiteit. Hierbij heeft de breedte van participatie meer invloed. De voornaamste conclusie is dat een meer diepe vorm van participatie zorgt voor een meer open agendavorming. Door een intensievere betrokken van bewoners is het voor hen ook gemakkelijker om ideeën aan te dragen. De invloed van de diepte van participatie op de inputlegitimiteit is positief (+).

De sterkste invloed van de diepte van participatie is merkbaar bij de throughputlegitimiteit. Bij de meest en minst diepe vorm van participatie (Bootcamp-consulteren en Singeldingen-zelfbeheer) is de grootste tevredenheid over het verloop van het proces. Er was hier bij iedereen duidelijk hoeveel invloed bewoners hebben op het besluitvormingsproces. Echter bij de twee projecten die qua diepte in het midden zitten (Assendelftplein-adviseren en Droomhofjes-cocreatie) is de throughputlegitimiteit het laagst. Doordat ontwikkelingen of verantwoordelijkheden niet genoeg worden gecommuniceerd is hier veel ontevredenheid over. Doordat diepere vormen van participatie zowel positieve als negatieve gevolgen voor de throughputlegitimiteit kunnen hebben scoort de invloed een $\pm$. De ontevredenheid over het proces heeft vervolgens ook weer gevolgen voor de outputlegitimiteit van projecten.

Een belangrijke conclusie is dat een meer diepe vorm van participatie niet automatisch ook tot een betere output leidt. De twee projecten die het hoogst score op output zijn de twee uiterste projecten wat betreft diepte. Het hangt sterk van het project van welke vorm het meest geschikt is en hoe het wordt uitgevoerd. Dat de overige twee projecten lager scoren op output komt niet per definitie dat de voor de verkeerde vorm van participatie is gekozen maar vooral omdat niet goed genoeg is gecommuniceerd met de bewoners en onduidelijkheid is ontstaan. En wanneer kwaliteit van deliberatie en accountability slecht wordt beoordeeld kan dit weer negatieve gevolgen hebben voor

de output. Er zijn geen algemene conclusies te trekken wat betreft de gevolgen van een diepere vorm van participatie voor de outputlegitimiteit (0).

Figuur 4. Conceptueel model inclusief invloed CLEAR-Model op sterkte van participatie en sterkte van participatie op de legitimiteit.

5. Conclusie

Het laatste hoofdstuk van deze scriptie is de conclusie. Hierbij kan antwoord worden gegeven op de hoofdvraag van dit onderzoek. Hieraan voorafgaand zijn eerst kort alle deelvragen besproken. Daarnaast zijn kort de resultaten van de projecten die binnen Sterke Schouders vallen vergeleken met de projecten die niet direct binnen Sterke Schouders vallen. Aan de hand van de conclusies worden daaropvolgend een aantal aanbevelingen gedaan om de participatie projecten te verbeteren. Hierna is in de discussie de totstandkoming van de resultaten zelf geanalyseerd en tot slot is in de reflectie gereflecteerd op het proces van het onderzoek.

5.1 Deelvragen

De deelvragen die aan de hand van de probleemstellingen zijn opgesteld zijn:

Wat zijn de beoogde doelen van het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad' en op welke manier wordt geprobeerd deze doelen te realiseren?

Het belangrijkste doel van dit programma is de binding van hoogopgeleiden met de stad te vergroten. Dit wordt op verschillende manieren gedaan. Allereerst zijn er een aantal projecten, waaronder Assendelftplein en Droomhofjes, die Rotterdam een aangenamere stad moeten maken voor hoogopgeleiden. Daarnaast moeten deze projecten en andere verhalen ook verder verteld worden binnen de gemeentelijke organisatie waardoor gemeente breed meer aandacht is voor hoogopgeleiden. Het vergroten van de binding moet er uiteindelijk weer toe leiden dat er meer hoogopgeleiden in Rotterdam gaan wonen.

In hoeverre zijn de voorwaarden voor participatie aanwezig en hoe is de sterkte van participatie bij alle onderzochte projecten?

Van alle voorwaarden voor participatie van het CLEAR-model zijn de condities enabled to, asked to wel aanwezig en de condities, can do, like to en responded to scoren gematigd en zijn deels aanwezig. Hoewel dit per project sterk verschilt is dit wel het algemene beeld dat naar voren kwam. Bij onderzoek naar de breedte van participatie kwam naar voren dat, hoewel bijna overal de projecten openlijk toegankelijk waren de representativiteit gemiddeld of slecht scoort. De strekte van participatie loopt uiteen van consulteren tot zelfbeheer.

In hoeverre zijn de verschillende onderzochte participatie projecten als legitiem te beoordelen?

De legitimiteit is erg wisselend zowel qua project als concept. Wanneer de concepten met elkaar worden vergeleken komt naar voren dat de input en output het beste scoren en de throughput het laagst. Wanneer echter naar de verschillende projecten wordt gekeken zijn hier ook grote verschillen

waarneembaar en valt op dat bij het Assendelftplein en Droomhofjes de meeste kritiek was op het proces, de transparantie en de accountability.

Welke invloed hebben de voorwaarden van participatie op de structuur van participatie en welke invloed heeft die structuur van participatie op de legitimiteit binnen de onderzochte projecten?

De afwezigheid van de voorwaarden kan do en like to hebben de meeste invloed op de sterkte van participatie. Hoewel de overige voorwaarden wel aanwezig zijn, zijn de meeste projecten niet breed. Doordat bij de groepen allochtonen, laagopgeleiden en studenten deze voorwaarden (competentie en/of urgentie) minder aanwezig zijn maakt dat zij minder participeren en zo zorgen voor minder representativiteit. Ook is er een verschil waarneembaar tussen de invloed op de breedte en de diepte waarbij de voorwaarden voornamelijk invloed hebben op de breedte. De diepte van participatie zal eerder door een gemeente worden bepaald en minder aan de hand van de aanwezigheid van bepaalde voorwaarden. De invloed van de breedte op de legitimiteit is positief op de input aangezien de kans groter is dat alle belangen worden meegenomen bij het besluitvormingsproces. Bij een brede participatie wordt de exclusiviteit positief beoordeeld. De invloed op de output is echter negatief. Een minder representatieve groep zal meer dezelfde belangen hebben en daardoor in grotere mate tevreden zijn over de resultaten. De invloed van de diepte is net zoals de breedte positief op de input. Wanneer bewoners meer invloed hebben op het besluitvormingsproces zullen zij ook gemakkelijker bij het project betrokken raken en hun mening geven. Er is echter geen verband gevonden tussen de diepte en output.

Zijn er verschillen tussen de projecten van Sterke Schouders en de projecten die niet van Sterke Schouders zijn?

Wanneer de twee projecten van het programma Sterke Schouders worden vergeleken met de overige twee projecten vallen een aantal dingen op. Het voornaamste verschil is de diepte. De projecten van Sterke Schouders (Assendelftplein en Droomhofjes) zitten hierbij redelijk in het midden, respectievelijk adviseren en cocreatie. De overige twee projecten lopen juist ver uiteen, bootcamp (consulteren) en Singeldingen (zelfbeheer). Verder is een duidelijk verschil waarneembaar bij de boordeling van de throughputlegitimiteit. Hier scoren de projecten binnen Sterke Schouders beduidend slechter dan de overige projecten. Bij deze projecten worden verantwoordelijkheden en ontwikkelingen niet voldoende gecommuniceerd. Bij de overige twee projecten is hier minder tot geen onvrede over. Bij de overige aspecten van legitimiteit zijn geen grote verschillen waargenomen. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat het in totaal slechts vier projecten zijn die met elkaar vergeleken zijn. Hierdoor is het onzeker of een vergelijking van andere projecten van zowel binnen als buiten Sterke Schouders dezelfde resultaten zouden opleveren.

5.2 Hoofdvraag:

Na de beantwoording van alle deelvragen en een uitgebreide analyse van de invloed die de verschillende concepten op elkaar hebben volgen hieronder de belangrijkste conclusie uit dit onderzoek.

Wat is de invloed van de nieuwe interactieve manier van werken binnen de gemeente Rotterdam op de legitimiteit van het programma 'Sterke Schouders Sterke Stad'?

- Het gebrek aan urgentie en competenties onder bewoners heeft veel invloed op de breedte en diepte van participatie. De overige condities hadden minder tot geen invloed op de sterkte van participatie. Daarbij valt op dat zowel ambtenaren als bewoners zelf voor bepaalde participatiefuncties de voorkeur aan hoogopgeleiden geven.
- Een gebrek aan competenties en urgentie heeft ook tot gevolg dat elk project een gebrekkige representativiteit heeft. Er is geen enkel project waarbij volledig wordt voldaan aan de representativiteit. Toch heeft dit niet bij alle projecten negatieve gevolgen voor de representatie van de inputlegitimiteit. Hoewel de participatie zelf niet breed is en geen goede afspiegeling vormt van de bevolking zouden participanten zich hier wel van bewust moeten zijn. Daarnaast moeten zij en proberen in hun besluitvorming voorbij hun eigen belang te kijken en ook andere percepties mee te nemen. Een gebrekkige breedte wordt zelden als uitgangspunt of als problematisch ervaren zolang het maar bij de representatie van de inputlegitimiteit wordt ondervangen. Het wordt als belangrijker ervaren dat iedereen de mogelijkheid heeft om te participeren.
- Sterke participatie leidt niet automatisch tot meer legitimiteit. Vanuit dit onderzoek is geen verband waargenomen tussen de diepte van participatie en de output een project. Wel leidt een meer diepe vorm van participatie tot een betere inputlegitimiteit. Mensen kunnen bij een diepere vorm van participatie gemakkelijker hun mening laten horen. Ook leidt een bredere participatie niet automatisch tot meer legitimiteit bij de onderzochte projecten. Meer breedte leidde bij bepaalde aspecten juist tot minder legitimiteit. Een minder brede participatie bestaat uit participanten met een gemiddeld genomen meer overeenkomstig belang. Doordat de participanten meer op één lijn zitten zal de besluitvorming niet alleen efficiënter verlopen maar zijn zij ook meer tevreden over de resultaten.
- Communicatie van de structuur van participatie is wel erg bepalend voor legitimiteit. Duidelijkheid omtrent verwachtingen en verantwoordelijkheden zijn erg bepalend voor tevredenheid van het proces. Juist de projecten waar de invloed van bewoners en overheid ongeveer gelijk is

(Droomhofjes en Assendelftplein), is er ontevredenheid over communicatie en verantwoordelijkheden. Toch blijft de invloed hiervan op de output deels onzeker, aangezien niet alle projecten zijn afgerond en niet iedereen is ondervraagd.

- Er is een duidelijk verschil tussen de tevredenheid van bewoners en ambtenaren. Bij de projecten is een trend waarneembaar waarbij ambtenaren meer tevreden zijn over de throughput en output dan de bewoners. Ambtenaren vinden dit veel duidelijker en zijn meer tevreden over de efficiëntie van projecten dan bewoners.
- De invloed participatie op legitimiteit blijft altijd deels onvoorspelbaar. Volgens verschillende ambtenaren is het lastig om de participatie op de juiste manier in te steken en blijkt pas achteraf of mensen er tevreden over zijn. Nogmaals een quote van een ambtenaar: 'We hebben vaker projecten met stoom en kokend water gerealiseerd zonder dat er kritiek kwam en we hebben projecten juist heel zorgvuldig aangepakt en toen kwam er een berg aan kritiek'. Wel kan de overheid er zoveel mogelijk aan doen om die onvoorspelbaarheid zo klein mogelijk houden door zo goed mogelijk de gevolgen van participatie in te schatten. Hierna volgen een aantal aanbevelingen die hieraan bij moeten dragen. (geen verband gevonden)

5.3 Aanbevelingen

- Keuze maken met betrekking tot de representativiteit van een participatieproject. Bij veel projecten zal de participatie niet volledig representatief zijn. Een overheidsorganisatie heeft hierdoor twee keuzes. Allereerst kan de participatie worden aangepast waardoor aan alle voorwaarden wordt voldaan. Zo kan een overheid zoveel mogelijk haar best doen om het zo laagdrempelig mogelijk te maken. Wanneer de participatie minder tijd vergt zullen ook personen voor wie het niet urgent is eerder participeren. Daarnaast kan een gemeente zo veel mogelijk haar best doen, zoals bij Singeldingen het geval is, om ook voor mensen met minder competenties een beter geschikte vorm van participatie te scheppen. Een andere optie die een gemeente heeft is accepteren dat participatie niet volledig representatief is en voornamelijk iedereen de gelegenheid te bieden om te participeren. Hierbij is het belangrijk dat iedereen de kans wordt geboden om te participeren maar blijft het ieders eigen verantwoordelijkheid om al of niet mee te doen. Hierbij wordt ook meer gefocust op representatie (vertegenwoordiging van alle belangen) dan representativiteit (brede vertegenwoordiging van personen). Het is aan de desbetreffende overheidsorganisatie om hierin een keuze te maken maar voor een hoge inputlegitimiteit is een breedte participatie niet per definitie nodig.

- Duidelijker verantwoordelijkheden afspreken en communiceren. Wanneer er sprake is van gedeelde verantwoordelijkheden tussen overheid en bewoners leidt dit bij verschillende projecten tot frustratie. De communicatie is sterk bepalend voor de mate van succes en tevredenheid. Het is daardoor van groot belang om een duidelijke communicatiestrategie op te stellen, afhankelijk van de sterkte van participatie. Zo is het denkbaar dat niet alleen vooraf duidelijk wordt gecommuniceerd over de participatie maar ook tussentijds meer wordt geëvalueerd door bewoners te vragen in hoeverre zij tevreden zijn over niet alleen de resultaten maar ook over het proces. Door expliciet als overheid aan bewoners naar de throughputlegitimiteit te vragen krijgt de gemeente ook een beter beeld van de tevredenheid van de participanten. Dit betekent niet automatisch dat ambtenaren en bewoners hierdoor even tevreden zijn over het hele proces maar het is wel bij ambtenaren duidelijk waar bewoners ontevreden over zijn.
- Als gemeente kritischer naar de legitimiteit van participatie projecten kijken. Aansluitend op de vorige aanbeveling, vaker vragen of verantwoordelijkheden duidelijk zijn en de communicatie goed is. Dit gebeurt momenteel te weinig. De gemeente is over het algemeen enthousiaster over de participatieprojecten dan de bewoners. Er is voornamelijk een groot verschil tussen tevredenheid van de bewoners en de ambtenaren wat betreft de throughputlegitimiteit en de outputlegitimiteit. Hierbij accepteren ambtenaren eerder dat een proces lang duurt. Zo is het bijvoorbeeld een taak van ambtenaren om duidelijk aan bewoners uit te leggen waarom processen soms lang duren. Net als bij de vorige aanbeveling krijgen ambtenaren een beter beeld van hoe bewoners over de voortgang van een project denken.
- Per project kijken welke participatievorm het meest geschikt is. Wanneer de juiste voorwaarden er niet zijn, de participatie daar op aanpassen. Kleinere projecten behoeven in veel gevallen een minder sterke vorm van participatie. Daarnaast is de sterkte van participatie ook weer afhankelijk van de betrokkenheid van bewoners. Maar meer betrokkenheid hoeft niet per definitie tot meer tevredenheid te leiden maar kan ook frustrerend werken. Hoe meer bewoners betrokken zijn hoe moeilijker het wordt om met alle verschillende belangen tot een gezamenlijk besluit te komen.

5.4 Discussie

Wanneer gegevens zijn geanalyseerd en conclusies getrokken is het belangrijk de resultaten zelf te analyseren. Welke tekortkomingen heeft dit onderzoek met betrekking tot de geldigheid van de resultaten?

Allereerst is de externe validiteit laag van dit onderzoek. Zoals in de methodologie al vermeld hebben resultaten voornamelijk betrekking op deze vier projecten. Hoewel het wel meerdere projecten betreft en meer dan 20 personen zijn geïnterviewd blijft het lastig om op basis daarvan algemene uitspraken te doen over participatie. Hoewel dit niet de insteek was van het onderzoek zou dit kunnen worden verhoogd door meerder projecten te onderzoeken aan de hand van hetzelfde conceptueel model.

Daarnaast was het ook lastig te bepalen of verbanden tussen concepten ook causaal zijn. In hoeverre heeft de sterkte een causale invloed gehad op de legitimiteit of waren er ook andere oorzaken? Hoewel uit de interviews verschillende respondenten wel aangaven waarom bijvoorbeeld veel mensen niet participeren, is het niet met volledige zekerheid vast te stellen dat die desbetreffende voorwaarden ook de daadwerkelijk reden is waarom mensen niet participeren. Naast de onderzochte concepten hadden andere oorzaken natuurlijk ook invloed op de resultaten. Terugkijkend hadden wellicht ook controlevariabelen onderzocht kunnen worden. Zo is het goed denkbaar dat niet alleen de CLEAR-condities invloed hebben gehad op de diepte van participatie. De diepte van de bootcamp had vrij weinig met de CLEAR-condities te maken maar had een meer praktische oorzaak; tijd, het moest snel gerealiseerd worden.

Ook heeft de definiëring van de verschillende begrippen invloed gehad op de resultaten van het onderzoek. De concepten zijn op veel verschillende manieren te definiëren en te operationaliseren. Hierbij is steeds rekening gehouden met de onderzochte projecten. De operationalisatie moest aansluiten op de verschillende projecten. Concepten als checks en balances zouden lastig te onderzoeken zijn gezien de omvang van de verschillende projecten. Wanneer andere projecten onderzocht zouden zijn was voor een andere operationalisatie gekozen. Hierdoor is het mogelijk dat wanneer andere projecten onderzocht waren dit tot andere uitkomsten zou hebben geleid. De resultaten van dit onderzoek zullen voornamelijk te generaliseren zijn voor kleinere participatieprojecten waarbij er minder intensief contact is tussen overheid en bewoners.

Tot slot was het ook lastig om de kwalitatieve gegevens op een bepaalde manier te kwantificeren. Het was soms lastig om de verschillende scores en voornamelijk totaalscores te beoordelen met slechts een $+/-$. Hierdoor kan maar in beperkte mate iets worden gezegd in hoeverre een concept aanwezig is en in hoeverre een concept invloed heeft gehad. Er kan wel worden geconcludeerd dat het ene concept meer invloed heeft gehad dan het andere maar dat kan niet numeriek worden uitgedrukt. Intensiever onderzoek naar minder concepten zou dit wellicht wel mogelijk maken doordat in zo'n geval specifiek kan worden gekeken naar invloeden.

5.4 Reflectie

Wanneer wordt teruggekeken op de scriptie en het onderzoek naar de invloed van burgerparticipatie op legitimiteit is op twee verschillende manieren worden gereflecteerd, theoretisch en praktisch.

Theoretische reflectie. Bij het onderzoeken van de verschillende theorieën over participatie en legitimiteit viel op dat er enorm veel over de verschillende begrippen en de invloed op elkaar is geschreven. Het was erg fijn dat je daardoor veel bruikbare theorie hebt om mee te nemen in het onderzoek. Hierdoor was het ook wel weer moeilijk om die verscheidenheid aan theorie te clusteren tot één conceptueel model. Zoals in de discussie aangegeven is een begrip als legitimiteit op veel verschillende manier te definiëren.

Daarnaast laat het onderzoek duidelijk zien dat de CLEAR-condities een duidelijk overzicht geven waarom bewoners wel of niet participeren. Hoewel het CLEAR-model maar gedeeltelijk de sterkte van participatie kan verklaren is wel voor een groot deel te verklaren waarom mensen om wel of niet participeren. Voor dit onderzoek is het een handig model om dit te onderzoeken. Kanttekening bij dit model is, dat vanuit de theorie het voornamelijk als vijf losstaande voorwaarden wordt gepresenteerd. Uit dit onderzoek blijkt dat een gebrek aan de ene voorwaarden ook weer invloed kan hebben op andere voorwaarden. Wanneer bijvoorbeeld de conditie asked to maar gedeeltelijk aanwezig is zal dit negatieve gevolgen hebben voor de conditie like to. Mensen voor wie het minder urgent is zullen dan nog minder snel participeren. Er bestaat dus ook een verband tussen de verschillende concepten.

Praktische reflectie. Verschillende projecten waren op sommige aspecten lastig te onderzoeken. Wel is het goed geweest om zo veel mogelijk personen te interviewen en bij elkaar project in ieder geval twee ambtenaren en twee bewoners. Bij elk project ontstaat hierdoor een breder beeld en heeft één afwijkend interview minder invloed op de resultaten. Zoals bij Droomhofjes het geval was waarbij één bewoner negatiever over het project was dan de andere bewoners. Ik wist niet dat maar twee projecten binnen Sterke Schouders geschikt waren om te onderzoeken.

Daarnaast waren het relatief kleine projecten waarbij er niet extreem veel overlegd is en er geen jarenlang participatieproces was. Hierdoor is het soms lastig om over elk concept genoeg informatie te vinden zonder in herhaling te vervallen. Voor dit onderzoek was het gemakkelijker geweest om projecten waarbij er sprake was van participatie in de zin dat er vaker overleg was tussen ambtenaren en bewoners. Aangezien dit niet het geval was, was het lastig ook bepaalde concepten van legitimiteit te onderzoeken. Concepten als check en balances bij deze projecten waren lastig te onderzoeken. Dit begrip is meer van toepassing op langdurig en groot opgezette participatie projecten en minder op de bootcamp waarbij er maar twee contactmomenten waren tussen bewoners en ambtenaren. Daarnaast was het ook gemakkelijker geweest wanneer projecten waren onderzocht die al afgerond

waren. Zo was het soms lastig om concepten met betrekking tot de output en responded to van het CLEAR-model te onderzoeken. In dat geval krijg je een beter beeld hoe tevreden respondenten zijn over de behaalde resultaten.

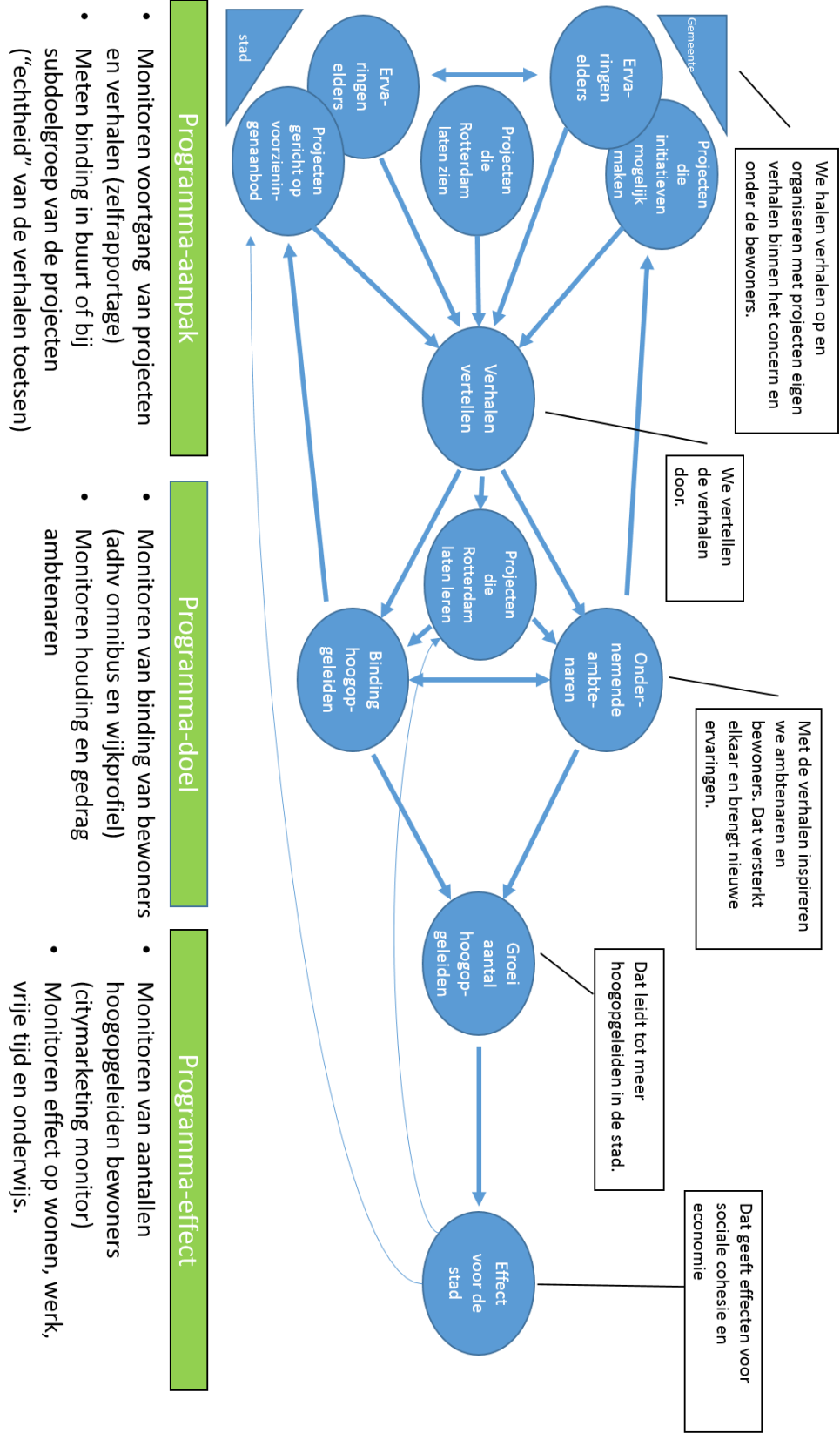
Literatuurlijst

- Ast, J. A. van, & Boot, S. P. (2003). Participation in European water policy. *Physics and Chemistry of the Earth*, 28(12), PP 556.
- Arnstein, S. (1969) 'A Ladder Of Citizen Participation', *Journal of the American Planning Association*, 35: 4, PP 217.
- Bekkers, V. (2007) *Imago en Legitimiteit. Liefde voor het Openbaar Bestuur en Liefde voor de Bestuurskunde*. PP 32, 40.
- Berry, J.M., K.E. Portney & K. Thomson (1993) *The Rebirth of Urban Democracy*, The Brookings Institution, Washington DC. PP 54-55.
- Boedeltje, M. en Cornips, J. (2004) *Input and Output legitimacy in interactive governance*, PP 3, 7.
- CBS. *Internet; toegang, gebruik en faciliteiten*. [<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=83429NED&LA=NL>] 31 maart 2017.
- Edelenbos, J. & Klijn, E. (2006). Managing stakeholder involvement in decision making: A comparative analysis of six interactive processes in the Netherlands. *Journal of public administration research and theory*, 16(3), PP 436-437.
- Edwards, A. (2001) *Interactieve beleidsvorming en de instituties van het lokale bestuur*. pp 125. In: J. Edelenbos & R. Monnikhof (red) (2001). *Lokale interactieve beleidsvorming*. Utrecht: Lemma, PP 117-142.
- Eriksen, E. O., & Fossum, J. E. (2004). Europe in search of legitimacy: Strategies of legitimation assessed. *International Political Science Review*, 25(4), 435-459.
- Eshuis, J. en Edwards, A. (2012) Branding the City: Democratic Legitimacy of a New Mode of Governance. *Urban Studies*, 8.
- EVR. *Opleidingsniveau Beroepsbevolking*. [<http://evr2016.publizines.nl/?pagina=15>] 31 maart 2016.
- French, S., Rios Insua, D., & Ruggeri, F. (2007). e-Participation and decision analysis. *Decision Analysis*, 4(4), 212.

- Fuchs, D., Kalfagianni, T. en Havinga, T. (2011) Actors in private food governance: the legitimacy of retail standards and multistakeholder initiatives with civil society participation. *Agriculture and human values*, 28(3), 357-358.
- Fung, A. (2003). Associations and democracy: Between theories, hopes, and realities. *Annual review of sociology*, 518-527.
- Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public administration review*, 66(s1), PP 67.
- Gemeente Rotterdam. (2016) *Programmaplan. Sterke Schouder Sterke Stad*. (1)
- Gemeente Rotterdam. *Coalitieakkoord 2014-2018. Volle kracht voorruit*. [<http://www.rotterdam.nl/Clusters/BSD/College%202014-2018/Coalitieakkoord20142018.pdf>] 16 augustus 2016. (2)
- Gemeente Rotterdam. *Meedenken en meedoen*. [<https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/participatie/>] 16 mei 2017. (3)
- Gemeente Rotterdam. (2016) *Binding met Rotterdam, Social marketing onderzoek onder hoogopgeleiden. Deel 1: Belevingswereld per doelgroep*. (4)
- Hirst, P. (2002). Renewing Democracy through Associations. *The political quarterly*, 73(4), 410-412.
- Huys, M. (2006). Deliberative democratic legitimacy and interactive policy making: the case of Amsterdam airport Schiphol. *10th International Research Symposium on Public Management*, Caledonian University of Glasgow, 3, 5.
- Lowndes, V., Pratchett, L. en Stoker, G. (2006) Diagnosing and remedying the failings of official participation schemes: The CLEAR framework. *Social policy and Society*, 5(02), 285-289.
- Lusthofkwartier. *Videobrief Assendelftplein* [<https://www.youtube.com/watch?v=OgcyqvUXQjA>] 10 februari 2017. (1).
- Lusthofkwartier. *Buurt Bestuurt* [<http://www.lusthofkwartier.nl/buurt-bestuurt/>] 6 februari 2017. (2).
- Meerkerk, I Edelenbos, J. en Klijn, E. H. (2013). Connective management and governance network performance: the mediating role of throughput legitimacy. Findings from survey research on complex water projects in the Netherlands. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 33(4), 752, 756.

- Mooi, Mooier Middelland. *Publicatie Mooi, Mooier Middelland* [<https://mooimooiermiddellanddotnl.wordpress.com/2016/04/21/publicatie-mooi-mooier-middelland/>] 16 februari 2017.
- Risse, T., & Kleine, M. (2007). Assessing the legitimacy of the EU's treaty revision methods. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 45(1), 69-80.
- Schmidt, V. A. (2013). Democracy and legitimacy in the European Union revisited: input, output and 'throughput'. *Political Studies*, 61(1), 6.
- Singeldingen. *Geschiedenis*. [<http://singeldingen.nl/over-ons/#toggle-id-2>] 7 november 2016.
- Stoker, G. (2004). New localism, participation and networked community governance. University of Manchester, PP 3.
- Tatenhove, J. Van (2011). Integrated marine governance: Questions of legitimacy. *MAST*, 10(1), 87-113.
- Thiel, S. V. (2010). Bestuurskundig onderzoek, een methodologische inleiding. Bussum: Coutinho. PP 57, 61.
- Torring, J., G.B. Peters, J. Pierre en E. Sorenson (2012) *Interactive governance. Advancing the paradigm*, Oxford University Press. PP 18, 19, 61.
- Verschuren, P., & Doorewaard, H. (2007). 'Het ontwerpen van een onderzoek'. Den Haag: Boom|Lemma. PP 139
- Verweij, S., Klijn, E. H., Edelenbos, J., & Van Buuren, A. (2013). What makes governance networks work? A fuzzy set qualitative comparative analysis of 14 Dutch spatial planning projects. *Public Administration*, 91(4), PP 1038.
- Vitale, D. (2006). Between deliberative and participatory democracy: A contribution on Habermas. *Philosophy & social criticism*, 32(6), PP 750.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*, 12(2), PP 7, 11.

Bijlage1: Overzicht doel programma Sterke Schouder Sterke Stad

Bijlage 2: Overzicht respondenten

Assendelftplein

- Maaïke Slingerland, Bestuurslid bewonersvereniging Lusthofkwartier
- Mascha de Mink, Lid bewonersvereniging Lusthofkwartier
- Roy Geurs, projectleider Sterke Schouders
- Mieke de Leeuw, Gebiedsmanager Kralingen-Crooswijk
- Kevin Verberkmoes Gebiedsnetwerker Kralingen-Crooswijk

Droomhofjes

- Annemieke van Wegen-Delhaas, projectleider Sterke Schouders
- Jan van der Wolde, Droomcoach
- Katinka Buters, Droomhoffer
- Mira Matic, Droomhoffer
- Atie Mol, Droomhoffer
- Anneke Vereijken, Droomhoffer

Bootcamp

- Michiel Ottevanger, manager Stadsbeheer Kralingen, Crooswijk en Noord
- Frits Lohuis, Gebiedsregisseur Noord
- Lianne den Haan, Sportregisseur Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling
- Jan Ritskes, Gebiedsnetwerker Noord
- Susan Mosso, instructeur Bootcamp Club
- Marjet Kamstra, Ouderen hardloopvereniging

Singeldingen

- Niels Hoogwerf, Beleidsadviseur Delfshaven
- Ineke Palm, Vicevoorzitter Gebiedscommissie Delftshaven
- Marieke Hillen, Oud-voorzitter Singeldingen
- Carla Delgado, Voorzitter Singeldingen

Bijlage 3: Vragenlijst Respondenten

Intro: (+ korte uitleg doel onderzoek)

Kunt u uitleggen wat uw betrokkenheid is bij de het desbetreffende project en toelichten wat uw werkzaamheden daarbij zijn?

Op welke manier bent u betrokken bent bij het Assendelft plein? En wat uw rol daarbinnen is?

Clear-model:

Hebben naar uw mening de bewoners voldoende capaciteiten/knowhow om dit project tot een succes te brengen en te betrekken bij de besluitvorming?

Is er naar uw mening voldoende noodzaak onder bewoners om te participeren?

Doet de overheid voldoende moeite om bewoners in staat te stellen om te participeren? Is het laagdrempelig om in te stappen?

Worden bewoners direct gevraagd en wordt hierbij iedereen bereikt? Hoeveel moeite doet de overheid om bewoners te bereiken?

Wordt er naar uw mening voldoende gecommuniceerd vanuit de gemeente naar bewoners met betrekking tot het proces en de resultaten?

Breedte van participatie:

Hoeveel mensen/bewoners nemen er deel aan het participatieproces?

Is de bewonersvereniging representatief voor gehele bevolking/buurt of zijn bepaalde groepen oververtegenwoordigd?

Diepte van participatie:

Kunt uw schetsen op welke manier er wordt samengewerkt tussen de betrokken actoren en voornamelijk de verhouding tussen overheid en bewoners? Worden bewoners/u alleen geïnformeerd over besluiten of overleggen jullie actief samen.

De beslissingen binnen dit project worden die genomen door de overheid of door de bewoners? In welke mate hebben bewoners invloed op het besluitvormingsproces?

Inputlegitimiteit:

In hoeverre bent u tevreden over het proces met betrekking tot de toegankelijkheid van participatie?

In hoeverre bent u tevreden over het proces met betrekking tot de mate waarin van representativiteit van het proces?

In hoeverre bent u tevreden over het proces met betrekking tot van bewoners om ideeën aan te dragen?

Krijgen afwijkende meningen ook een stem in het besluitvormingsproces?

Throughputlegitimiteit

Wordt er naar uw mening tijdens het proces voldoende gecommuniceerd met bewoners over het proces en de genomen beslissingen?

Is gedurende het proces duidelijk wie verantwoordelijk is voor de resultaten van het project?

Is er sprake van een open debat, niet alleen dat iedereen mee doet maar dat zij ook een eerlijke stem krijgen?

Outputlegitimiteit:

Welke resultaten zijn er momenteel al geboekt en in hoeverre is dat naar uw mening efficiënt verlopen?

In hoeverre bent u tevreden over de behaalde resultaten?

Worden de behaalde resultaten voldoende teruggekoppeld naar de betrokken bewoners?